

Izhaja vsako soboto — Izdaja Tiskovni konzorcij »Ljudska pravica« — Direktor konzorcija in odgovorni urednik Tomo Brez — Uredništvo Tomiščeva ulica 9 — Uprava: Kopitarjeva ulica 7 — Telefonska centrala št. 23.981-83 uprave 23.981-23.985 — Telefon naročnikove in običajnega oddelka št. 9.636 — Številka čekovnega računa 904.71.135 — Mesečna naročnina 60 din trimesečna 165 din polletna 300 din celoletna 600 din Pošta št. prodaja 19 — Tisk tiskarne »Ljudska pravica«

IZ VSEBINE:

An: Trije problemi iz Sežane

Mladinski in ostali dopisi

R. V.: Ob dnevu žen

Mihailo Svabič: O pojavih birokratizma v organih delavskega upravljanja

V.: Ali je vprašanje ljubljanskega velesajma pravilno rešeno

Bogo Pregelj: O filmu »Jara gospoda«

Harry Martison: Prosta nedelja

Branko Horvat: Po razstavi mariborskih upodabljačih umetnikov

Egon Tomc: Teden dni po svetu

Razgled po tujini

Fizkultura

Mladinska priloga »Enajsta šola«

O oblikah vzgoje mladega rodu

OB USTANOVITVI ZVEZE PRIJATELJEV MLADINE

Vzgoja novega rodu ni samo ena izmed najodgovornejših, ampak tudi izmed najtežjih človeških dejavnosti. Celo težka pa, kadar trči ob oblike vzgoje iz preteklosti, ob zakoreninjene tradicije in namerna nasprotovanja.

Ze deklaracija Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije posveča posebno pozornost vzgoji novih rodov, ki jim je treba vcepiti ljubezen do domovine in vdanost stvari socializma. Novi ljudje so lahko samo hrabri, iskreni, odkriti, pogumne in samostojnega mišljenja, požrtvovalni in nesebični v boju za stvar delovnega ljudstva in socialistične domovine.

Vprašanje izoblikovanja novega, socialističnega človeka je družbeno pomembno delo; ne moremo ga smatrati za monopol ne oblasti ne prosvetnih ustanov, temveč za zadevo vseh državljanov, ki jim ni vseeno, s kakšnimi vrednotami bo stopila mladina v življenje naše skupnosti. Treba je le, da damo temu izoblikovanju pravo vsebino, osnovo in obliko. V to delo poglajo mnogo truda skoroda vse naše množične organizacije in društva. Namen tega truda je isti, samo poti so različne; ni čudo, da je pri tem lahko zalet na krivo pot. Zaradi tega je bilo treba najti temu delu organizacijski vrh, ki ga bo usmerjal in nudil vsjo pomoč vsem, ki se borijo za vsestranski dvig naše mladine.

Ta vrh smo dobili z ustanovitvijo »Zveze prijateljev mladine«, ki je na svojem ustanovnem obnem zboru do podrobnosti pretresala vsa bistvena vprašanja vzgoje našega mladega rodu od otroka v predšolski dobi do mladostnika.

Na tem zboru, ki so se ga udeležili delegati iz vse Slovenije, se je izkazalo, da nam — kakor pravi tov. Džilas — vsebina vzgoje danes res ne more več delati preglavic, pač pa da je težje najti pravo obliko. Imamo sicer oblike, ki so se že uveljavile in usidrale, druge pa so bolj perspektivne in jih bo poklical v življenje šele nadaljnji naš razvoj.

Izmed dosedanjih oblik dela, ki imajo posreden vpliv na vzgojo nove generacije, se je posebno uspešno uveljavila živa beseda na predavanjih, diskusijah, tečajih za vzgojo predavateljev in v študijskih krožkih, ki ustvarjajo vzgojiteljski kader za delo z mladino izven šole. Še močnejši je vpliv žive besede v radijskih oddajah, ker zajame več poslušalcev; zato pa je tudi odgovornost radia večja. K vzgoji odraslih in mladih lahko mnogo prispeva tudi naš tisk. Medtem ko se tisk za mladino trudi vzgajati s pomočjo knjige bodočega našega človeka, ne moremo tega trditi o našem dnevnem časopisu, kadar objavlja stvari, ki bolj kvarno kot vzgojno vplivajo na bralca. Dnevno časopisje bi se ne smelo ogniti nobenemu aktualnemu vprašanju, nobenemu dogajanju, ki lahko služi kot sredstvo vzgoje ali prevzgoje odraslih in mladine. Koristno bi bilo, ako bi dnevnik in tednik vpeljali tovrstne stalne rubrike, na katere bi se bralci navadili. Ne le ljudska oblast in družbene organizacije, tudi živa beseda bi morala strogo pretehtati sredstva, s katerimi se hoče boriti za vsakega človeka v naši domovini, mu odpirati oči, da bo spoznal življenje, ki ga obdaja, in dal svoje sile in sposobnosti za izvrševanje družbeno koristnih nalog, med katere spada v nemajhni meri tudi vzgoja naše mladine.

Danes gledamo s posebno vnmemo, pa tudi s skrbjo na to vzgojo. Poleg ljudske oblasti, ki se nenehno prizadeva dati mladini kolikor mogoče več možnosti, da si izpopolni in razširi svoje znanje, in ki mnogo žrtvuje za razne oblike vzgoje in vzgojna sredstva, vrše to delo v največji meri društva prijateljev mladine in pionirske organizacije. Društva prijateljev mladine so po obsegu svojega dela širša, a mlajša in niso zavzela še takega razmaha kot pionirska organizacija, ki deluje skoroda povsod, kjer žive šoloobvezni otroci. Kjer pa obstajajo, tam se naravno mora prej ali slej izvršiti proces združitve, ker se skrb društev prijateljev mladine razteza od predšolskega otroka preko mladostnika do odraslih. To je naravni proces razvoja, katerega koristi bodo vidne, ko bodo povsod dani pogoji zanj. Seveda ni to tako mišljeno, da bodo takrat pionirske organizacije nepotrebne! Nasprotno — svoje delovanje bodo kot sekcije društev prijateljev mladine morale celo poglobiti in ga vskladiti s skupnim delom.

V večini krajev naše ožje domovine ne obstajajo še društva prijateljev mladine in delujejo samo pionirske organizacije. Zanje imajo široke plasti našega ljudstva mnogo razumevanja. Povsod se pa ne morejo razmahniti, kot bi želeli, zaradi pomanjkanja inštruktorjev, pevovodij in vadteljev — kadra, ki

manjka tudi Partizanu, Svobodi in drugim.

Lažje je delovanje pionirskih organizacij v večjih krajih, čeprav imajo tudi le-te svoje težkoče. Ena izmed glavnih je problem prostorov. Ta problem je povsod pereč, dal bi se pa marsikje rešiti z iznajdljivostjo in vztrajnostjo, kakršno so pokazali novomeški pionirji, ki so poslali svojo deputacijo k predsedniku MLO s pritožbo, da je v Novem mestu 24 gostiln, a ne metra prostora za pionirje, in ki izjavljajo, da bodo šli k zasedanju MLO, ako ne bo njihova intervencija pri predsedniku zalegla.

Pionirski odredi so po večini na osnovnih šolah. Kjer so gimnazije, zajemajo večinoma le tisti del šoloobvezne mladine, ki obiskuje osnovno šolo. V takih primerih je ostali del mladine v izvenšolskem času prepuščen domu in ulici, ker so pionirske organizacije na srednjih šolah bolj redke.

Slaba stran večine pionirskih organizacij je tudi dejstvo, da jih vodi samo učiteljstvo in precha zaradi tega njihova dejavnost prav v mesecih, ko bi se lahko najbolj razmahnila — o počitnicah, ako izvzememo kraje, kjer se je razvilo taborništvo in letovanje. Vse te pomanjkljivosti bi se lahko odpravile, ako bi se pionirske organizacije prvenstveno ustanovljale izven šole po terenih in vaseh in se vključili v vodstvo tujih učiteljev, ki imajo pravi odnos do mladine, znajo zadostiti želji mladine do znanja in razvedrila in vedo, česa je mladina potrebna, da se duhovno pravilno vzgoji in telesno okrepi.

Društva prijateljev mladine posvečajo posebno skrb najmlajšim, naletijo pa pri tem delu mnogokrat na ovire, ki niso vse nepremagljive. S samim trkanjem na državno blagajno vseh težav ne bo mogoče rešiti. Treba bo seči po drugih sredstvih. Eno izmed teh je samopomoč, ki je premostila že mnogo zaprek. Potem ne bo več primerov, da prekopa otrok dopolne v zaprtem stanovanju, dokler se mati ne vrne z dela; ne bo več tega, da zapre mati predšolskega otroka v stanovanju, mu nastavi budilko in naroči: »Ko bo zvonila, pojdi, kar se greje na štedilniku«; in ne bo več dajala mati najmlajšemu denarja za kino, da si tam prežene čas, dokler se ona ne vrne!

Problem zase po igrače, ki bi morale biti vzgojno sredstvo posebno za predšolsko mladino. Pa niso! Kar se danes nudi otroškim igračam za drag denar po naših prodajalnah, so skoroda brez vsake vzgojne vrednosti in vpliva, ne navajajo otroka ne k samodejavnosti ne na kolektivno igro. Malo je tudi primernih igrač za mladino od 10. do 15. leta starosti. Potrebne bodo skupne konference s faktorji, ki se pečajo z izdelovanjem igrač, potrebna pa bo tudi javna anketa, kakšne igrače bi bile naši mladini potrebne.

Vprašanje vzgoje pubertetne mladine je bilo vedno in je še eno izmed problemov, ki zadaja staršem, vzgojiteljem in družbi največ skrbi. Kakšnih vzgojnih prijemov se je treba poslužiti, da bodo uspešni pri mladini, ki gre v obrt ali industrijo, kakšni za dekleta, ki se nikamor ne vključijo, ostanejo doma in so pod silo domačih razmer prepuščena sebi, ulici in kvarni družbi? Značilen je primer Maribora, kjer se je lani od 900 mladincev in mladink

vključilo v delo samo 315. Kako žive ostali? Na račun staršev ali kako drugače?

Vajenci žive po utripu delavnice, ulice in doma, manj po vplivu šole. Mladinski kriminal je narasel. Največ je prestopkov zoper premoženje. Mnogo je tudi poneverb. Temu je največkrat vzrok, da so ponekod na odgovornih mestih mladoletniki — celo 16-letni. Kolikor je bilo primerov kriminala zoper življenje, jih je vedno povzročil alkohol. Glavni vzrok kriminala med mladostniki pa je pomanjkljiva vzgoja, kvarna družina in vpliv slabih filmov; tako imenovanih poklicnih je bilo zelo malo.

Naloga, ki stoje pri reševanju tega vprašanja pred društvi prijateljev mladine, so težke, a pereče. Morda bi sodelovanje teh društev z upravnimi organi in točna evidenca družin na območju društva preprečila marsikatero kaznivno dejanje.

Eden izmed vzgojnih prijemov, ki bi gotovo pozitivno vplival na mladostnike, je organiziranje taborjenj. Življenje mladine v prirodi, kjer se nauči vzljubiti naravo, živeti v kolektivu, spoštovati skupno in tujo lastnino — vse to mora vplivati na mladega človeka, da si ga pridobimo.

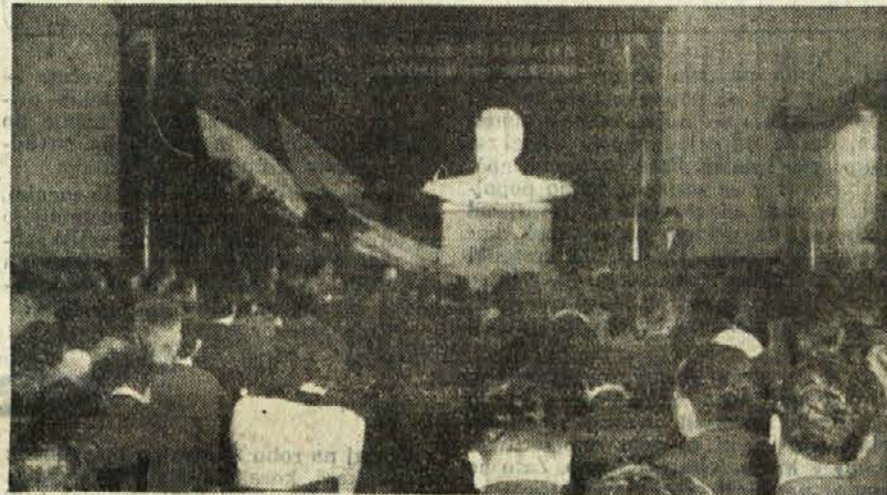
V skrbi za to mladino pa ne smemo biti filistri! V taki mladini vre in kipi, tega ni mogoče zatreti, pač pa pravilno usmeriti. Dajmo mladini možnost, da se kulturno zabava, s tem jo bomo pridobili, ji pomagali, da se navzame kulturnih in civiliziranih navad, ter preprečimo, da ne bo iskala zakotnega izživljanja.

Veliko, morda največjo odgovornost za vzgojo mladega rodu je vedno nosil dom. V njem pa se še vedno bohoti marsikje mnogo tega, kar ni v skladu z vzgojo socialističnega človeka. Stara miselnost in zakoreninjene navade se ne dajo zlahka odpraviti. Odpravila jih bo samo prevzgoja množic, v prvi vrsti staršev. Uspehi na tečajih in predavanjih za starše, ki so jih prirejala nekatera društva prijateljev mladine v zvezi z Ljudskimi univerzami, dokazujejo, da starši žive in s skrbjo zasledujejo telesno in duhovno rast svojega otroka in da je v množicah globoka želja, da

bi se pravilno izoblikovala nova generacija. Naloga Zveze prijateljev mladine bo skrbeti za to, da ta želja ne splahne, ampak da zadobi konkretne oblike v množičnih organizacijah in pri vseh, ki jim je naša mladina, s tem pa tudi bodočnost naše domovine pri sreč. Zahtevno novostanovljene Zveze po pouku družinske vzgoje v vseh višjih razredih srednjih in strokovnih šol, da si odrasla mladina pridobi potrebno znanje že pred vstopom v življenje, ne pa šele pod silo razmer, to zahtevno bo gotovo vsa naša javnost podprla.

K prevzgoji staršev prispevajo tudi posvetovalnice za starše. Ponekod že uspešno delujejo. S posvetovalnicami bi morale biti stalno v zvezi terenske obiskovalke, ki pa so le zasilni izhod — prej ali slej bo treba pripraviti kader zaščitnih sester, ki bodo imele skrb nad določenim številom ljudi svojega delokroga.

Skrb za izoblikovanje mladine narokuje v večji ali manjši meri vsem množičnim organizacijam, da uravnajo svoje delovanje tudi v to smer. V ljudstvu je volja pomagati. Treba je samo polskati predane in sposobne delavce. V vrstah našega ljudstva je tudi mnogo

Z ustanovnega občnega zbora Društev prijateljev otrok LRS

Podpis v Ankari

Zadnji dan februarja so podpisali Fuad Köprülü, Stefanos Stefanopolos in Koča Popović v dvorani steklene palače, ki jo je zgradil Kemal Atatürk na vzpetini, ki gospoduje nad Ankaro, sporazum o prijateljstvu in sodelovanju med Federativno ljudsko republiko Jugoslavijo, kraljevino Grčijo in republiko Turčijo.

Sporazum ni prišel iznenada, čeprav je bil sklenjen po kratkem obdobju priprav, kratkem v primeri z odgovori okoli teh ali onih sporazumov, na primer med zahodnimi evropskimi državami. Sporazum je nastal iz lastnih težav treh držav, zrasel je iz njihovih skupnih koristi, brez posredovanja in ukazov od zunaj. Prav v tem se razlikuje od nekdanjega balkanskega sporazuma, ki so ga podpisale te tri države hkrati z Romunijo 9. februarja 1934. leta v Atenah in ki je razpadel ob

prvem sunku napadalca. Balkanske države so bile pred vojno le uteži na tehtnici veseli. Naslanjale so se zdaj na to zdaj na ono veselico, kakor se je pač spreminjalo razmerje moči med njimi. Zaradi tega seveda sporazum ni mogel biti trajen in trden. Bil je tudi več ali manj samo svečana obljuba o prijateljstvu in o varovanju skupnih koristi, kaj malo pa je bilo storjenega, da bi to prijateljstvo balkanske države res utrdile in zavarovale svojo neodvisnost.

Sedanji sporazum je nekaj povsem novega v primerjavi s starim, ker ne ostaja zgolj pri svečanih besedah, temveč predvideva stvarne ukrepe za medsebojno sodelovanje. Vsako leto, kakor določa 1. člen sporazuma, bodo redni sestanki treh zunanjih ministrov, in če bo treba, še pogosteje, na katerih bodo pretresli mednarodna politična vprašanja in sprejeli primerne sklepe. Toda ne samo to. Drugi člen sporazuma izrecno določa, da se bodo podpisnice tega sporazuma še naprej trudile čimbolj zavarovati mir in varnost na Balkanu in da bodo storile tudi skupne ukrepe za obrambo, da bi se obvarovale pred neizvanim napadom. O tem vojaškem sodelovanju še jasneje govori 3. člen, ki poudarja, da bodo generalni štabi treh držav nadaljevali medsebojno sodelovanje in svojim vladam tudi priporočili določene ukrepe za zagotovitev skupne obrambe. Težišče sporazuma je torej prav na obrambnih vprašanjih, kar je posebej poudarjeno v uvodu k sporazumu.

Podpisani sporazum v Ankari sicer ni vojaški sporazum, je pa politični okvir za takšno sodelovanje. To so poudarjali vsi podpisniki. Turški minister Fuad Köprülü je omenil živ značaj sporazuma, ki se bo razvijal in se mora razvijati v oblikah, ki najbolj ustrezajo okoliščinam. Koča Popović pa je dejal, da ima sporazum »dovolj široke in trdne okvire, da bi lahko zagobegal vsakršno razširitev našega sodelovanja, ki bi bilo potrebno in zaželeno«. Sporazum torej ne zaključuje, temveč odpira pot k čedalje tesnejšemu sodelovanju med Turčijo, Grčijo in Jugoslavijo. Sporazumi, ki se neprestano ne utrjujejo in ne izpopolnjujejo, pač zamro.

Toda ankarski sporazum je grajen na zdravih temeljih, ki omogočajo nje-

govo rast. Čeprav sta šla nekako mimo nas, zaradi pomembnosti političnega sporazuma, podpisa gospodarskih pogodb v Atenah in v Ankari, vendar sta ta dva med temeljnimi kamni nove balkanske zgradbe. Ne smemo pač pozabiti, da so gospodarske vezi med najtrdnjšimi. Na isti dan, ko je bil podpisan sporazum o prijateljstvu in sodelovanju, je Jugoslavija podpisala tudi gospodarske sporazume z Grčijo in Turčijo. S Turčijo je bil dosežen sporazum o izmenjavi blaga za 60 milijonov dolarjev, s čimer se je Turčija povzpela na četrto mesto v naši zunanji trgovini, takoj za Zahodno Nemčijo, Anglijo in Ameriko. Naša industrija nastopa v tej pogodbi prvič kot izvoznik tehnične opreme. Z Grčijo pa bo letošnja izmenjava blaga dosegla vrednost 17,6 milijona dolarjev, kar je dvakrat več kot pred vojno. Hkrati je bil z njo sklenjen tudi sporazum o obmejnem prometu in sredi tega meseca bo tudi odprta druga železniška proga z Grčijo, in sicer preko Kremence iz Bitolja.

Prijateljstvo med Turčijo, Grčijo in Jugoslavijo nima torej začasnega značaja in ni posledica samo izrednih okoliščin, v katerih so te države, čeprav so te pospešile njihovo združevanje, temveč plod stoletnih težav njihovih narodov, da bi na Balkanu zavladal mir in bratsko sožitje med ljudmi, ki jih je zgodovina naselila v teh krajih. Nemajhne zasluge zanj ima prav Jugoslavija in predvsem predsednik Tito, kateremu je turški predsednik republike Dželar Bajar odkrito priznal to zgodovinsko zaslugo, ko je v čestitki njemu zapisal, da bo ankarski sporazum »večno nosil pečat širine in globine našega videnja«. Ankarski sporazum je res zgleden primer, kako je mogoče prijateljsko sodelovanje med državami z različno notranjo ureditvijo, če so le-te pripravljene spoštovati druga druga, ne da bi se umešavale v notranje zadeve katerekoli države. Zato je ta pogodba res edinstven primer v mednarodni diplomaciji. Zategadelj je balkanski sporazum imel tolikšen odziv v svetu in do imel velik moralni in politični vpliv na vse sosede države. Povsem na mestu je ugotovitev londonskega »Timesa«, da dela ankarski sporazum vojno manj verjetno in da buji nade na mir.

Beograd ponoči v času kongresa LfJ

Mladina razpravlja na V. kongresu o bodočem delu

Mladinske organizacije naj bodo tam, kjer mladina živi

O osnutku novega statuta LMJ so mladinske organizacije precej razpravljale, vendar mislim, da še vedno premalo. Za uspešno delo je precej važno tudi vprašanje, kje obstajajo mladinske organizacije. K temu bi povedal svoje mnenje in ga podkrepil z dejstvi. Za primer obravnava vzemimo mladinsko organizacijo železniškega vozlišča na Jesenicah.

V tej organizaciji je mladina s treh delovnih mest: kurilnice, sekcije in postaje. Vseh mladincev je okoli 60. Od teh se jih vozi z vlakom na Jesenice okoli 40, okoli 50 pa jih dela v turnusu. Na mladinski sestanek jih pride zelo malo; približno polovico je skoraj vedno opravičeno odsotnih; nekaj pa jih izostane neopravičeno. Taki sestanki seveda ne koristijo mnogo, obtežijo, kot da so odveč. Tako se mnogi mladinci ne čutijo organizirane in bi za to niti ne vedeli, če ne bi vsak mesec plačali članarine. Ali je temu vzrok premajhna mladinska zavest?

Kot sem že omenil, jih lepo število dela v turnusu in od teh se skoraj vsi

pomagati tem društvom. Z reorganizacijo pa bi se znatno okrepile. Mnogo mladincev bi lahko delalo v teh društvih, bili bi jim pa tudi v veliko pomoč pri gradnji domov, igrišč itd. Se vedno velja pravilo, da okolica vpliva na človeka, zato naj bo mladina v pozitivni okolici. Ne trdim, da podjetja ali šole niso pozitivna okolica. Ne, toda sedaj je na terenu največ dela, zato bodo potrebne tudi mlade roke. Mladinske organizacije so tudi vir novih kadrov Zveze komunistov, zato je najbolje, da so si blizu. Tako bodo organizacije ZK lahko dobro poznale delo svojih bodočih članov.

Na terenu je sedaj mnogo mladincev, ki se zabavajo po gostilnah, o čemer njihove organizacije po podjetjih nič ne vedo. Če bi bile na terenu mladinske organizacije močne, bi lahko same ali s pomočjo prosvetnih društev organizirale zabave brez alkoholnih pijač. Če bodo te zabave na dostojni kulturni višini in privlačne, bodo odvračile mnogo mladine iz gostiln. S tem bi bil dosežen precejšen uspeh. Tudi doslej so

Problemi mladinske organizacije v Brežicah

V času, ko zaseda V. kongres ZMJ, pogledimo malo v življenje in delo mladine v Brežicah. Vedno znova namreč ugotovljamo, da z njenim delom nismo zadovoljni, nikdar pa se nismo resneje vprašali, ali je vse to res in kje so vzroki.

Razcepljenost mladinske organizacije v mestu na več samostojnih organizacij (gimnazija, trgovska šola, mladina po podjetjih in ustanovah) brez enotnega vodstva ali vsaj koordinacije vodstev pri političnem in vzgojnem delu, ki je nujno potrebna, je vzrok mnogim pomanjkljivostim v življenju mladine v teh organizacijah.

Mladinska organizacija na gimnaziji se je z odločnostjo šolskega in političnega vodstva vendar rešila neprijetnih vzgojnih negativnih izpadov samovoljne in predrznote nekaterih posameznikov, ki so dosegli svoj vrhunec v začetku šolskega leta 1952/53. Neprimerno vedenje osmošolca, lanskoletnega predsednika mladinske organizacije na zavodu, je najprijemljivejši dokaz slabega dela in popustljivosti vzgojiteljev, v nemajhnih meri pa tudi mladinske organizacije. Po teh dogodkih se je z dolednostjo v šolski disciplini in v prizadevanju za boljše učne uspehe poživilo tudi izvenšolsko delo v telovadnošportni organizaciji in na kulturno-prosvetnem področju. Jedro telovadke mladine pri novem TVD Partizan tvori gimnazijska mladina. Posebno delavne so razredne dramske skupine, kar potrjujejo štiri naštudirane igre, oktet osmošolcev, mladinska ljudska univerza, plesna šola itd. Šibkejša pa je politično-vzgojno delo, ki je omejeno v glavnem le na predavanja članov Studentskega kluba v Brežicah. O projektu novega statuta LMJ niso govorili. Razen pomoči mestnih političnih organizacij pogreša mladinska organizacija tesnejšega sodelovanja s profesorskim zborom. Organizacijski nesmisel, da je mladinsko vodstvo gimnazije povezano neposredno na Okrajni mladinski komitej, ima za posledico, da gimnazijci nimajo nobenih stikov z mladino iz produkcije in da žive sami zase.

Številno mladinsko organizacijo na Trgovski šoli tvori primorska mladina, ki pa se vsakega pol leta menja. Skupno življenje v internatu in povečana skrb šolskega vodstva sta dijake zresnili. Klub študentov pa jim pripravljajo vzgojna in aktualno-politična

predavanja. Tudi njihovo mladinsko vodstvo je samostojno in vezano neposredno na Okrajni mladinski komitej.

Izvenšolska, delavska in ostala mladina ima v večjih podjetjih svoje aktivne, posamezniki pa so vključeni v mestni aktiv. Vidnejšega, smotrnega dela v njenih vrstah ni bilo. Res je mladina pomagala pri graditvi cest, stadiona, vendar je pri tem delu sodeloval le manjši del članstva, ki je našel pot tudi v telovadnico ali v kulturno-prosvetno društvo. Večina mladincev pa zapravlja čas z raznimi neumnostmi, neuglednimi fantovskiimi podvigi po gostilnah, na nekulturnih plesnih zabavah, in čuti vse manj potrebe po sodelovanju v raznih kulturno-vzgojnih društvih, nikogar ne posluša in živi s predsodki do gimnazijske mladine. Za take razmere, za zanemarjenost v vzgoji, za razdrobljenost mladinskega dela nosijo velik del odgovornosti tudi organizacije ZKS, Fronte in sindikalna organizacija, ker prepuščajo vzgojo mladine le neizkušnemu vodstvu mladinske organizacije in se tudi premalo

zanimajo, ali mladinci komunisti izpolnjujejo svoje naloge ali ne.

Članstvo Studentskega kluba je preneslo težišče svojega dela v TVD Partizan in v kratkem času uspelo zgraditi moderno drsalnico, ki bo poleti služilo vsem športom. S posebno prizadevnostjo pripravljajo tudi predavanja za mladino v Trgovski šoli in gimnaziji.

V manjših mestih, kot so to tudi Brežice, kjer resno izstopa vprašanje šolske in delavske mladine, bi moralo biti življenje mladinske organizacije enotno. Telovadci in športniki delujejo v istem telesnovzgojnem društvu, tudi kulturno-prosvetna dejavnost mladine naj ne bo ločena. Vsa mladina naj ima skupna predavanja, plesne vaje, skupaj naj hodi na izlete in druge prireditve. Skrb za vzgojo, ki jo danes v polni meri uživa šolska mladina, se bo tako prenesla tudi na ostalo mladino ter jo obvarovala doseganjih slabih vplivov in navad. Pri delu pa naj ne drže križem rok ostale organizacije, posebno člani sindikata.

Miloš Poljanšek

Skrbimo za splošno izobrazbo ljudi na vasi

Splošni izobraževalni tečaj v raznih krajih krškega okraja bodo veliko pripomogli k napredku naših vasi, čeprav številno obiskovalcev ni zadovoljivo.

V krškem okraju deluje sedaj 20 takih tečajev, ki jih obiskuje 800 ljudi. Predavajo kmetijski strokovnjaki, ki so si s praktičnim delom pridobili dovolj izkušenj, da podajajo snov razumljivo in preprosto, pristopno kmečkemu prebivalstvu. Predavatelji dobro poznajo strukturo zemlje v krajih, kjer predavajo, ter način obdelave zemlje, vedo tudi, kakšne kulture tam najbolj uspevajo in koliko pridelka dajo na hektar, skratka znane so jim vse stvari, ki so značilne za posamezni kraj. Tako je v Velikem Trnu govoril predavatelj o stvareh, ki so resnično zanimale tamkajšnje kmete. Ker je dobro poznal vse slabosti strani njihovega načina obdelave, jim je na konkretnih primerih dokazal, kako je tak način obdelave nerentabilen. V Dobovi je bilo predavanje o sadnih škodljivcih, ki so popolnoma uničili tamkajšnje sadjarstvo. Taka predavanja bodo tudi drugod pritegnila vedno več obiskovalcev, saj se bodo seznanili s stvarmi, ki zadevajo in ogrožajo njihovo gospodar-

stvo. Predavanja bo treba še bolj prilagoditi posebnostim posameznih krajev. Na Bizeljskem naj bi predavali več o vinarstvu, drugje več o sadjarstvu, pa o živinoreji in poljedelstvu itd. Vseposod je nujno upoštevati najprimernejše in najpristopnejše oblike tečajev in predavanj ter jih prilagajati stopnji razvoja kmetijstva tistega kraja.

Kakor sem že omenil, ne moremo biti zadovoljni s številom obiskovalcev teh tečajev. Kmetje se za predavanja zelo zanimajo, samo dostikrat ne vedo, kdaj in kje bodo predavanja, niso seznanjeni s planom predavanj in ne vedo, da predavajo ljudje, ki imajo vse strokovne in moralne kvalifikacije za to. Zato je nujno, da se frontovci na svojih sestankih pogovorijo, kakšnih predavanj si žele ter kje in ob kakšnem času naj bodo ta predavanja, da jih bo lahko obiskalo čim več ljudi.

Gospodinjstkih tečajev je v krškem okraju štirinajst. Te tečaje obiskujejo predvsem mlada dekleta, ki si žele čimveč znanja o tem. Razen kuhanja in kmetijstva se bodo naučile vseh tistih drobnih stvari, ki delajo družinsko stanovanje in seveda tudi življenje lažje in prijetnejše. Tem dekletom pa bi bilo treba dati tudi malo politične vzgoje. Tu mislim na objasnjevanje politične vloge naše žene, ki se ni povsod dovolj vidna, večkrat po krivdi krajevnih političnih činiteljev, največkrat pa po krivdi njih samih.

Posnemanja vreden je primer gospodinjstkega tečaja v Sevnici, kjer so dekleta pripravila igro »Zupanova Micka« in jo uprizorila ob zaključku svojega tečaja. Na odru so nastopala dekleta, ki se doslej še niso udeleževala na kulturnem poprišču, pa so to pot »prebila led« in se otresla za kmečka dekleta tako značilnega strahu. Upam, da bodo taista dekleta še večkrat nastopala na vsakih odrih! Na tak način bo mogoče mnogo bolj razgibati kulturno življenje na vasi. —

V petek, 6. marca popoldne, je v Beogradu v dvorani Kolarčeve univerze začel s svojim delom V. kongres Ljudske mladine Jugoslavije.

Dnevni red kongresa je naslednji:

1. Ljudska mladina v boju za socialistično vzgojo mladine — referat Milijana Neoričiča, sekretarja CK LMJ;
2. poročilo nadzorne komisije;
3. predlog statuta Ljudske mladine Jugoslavije;
4. volitve novega centralnega odbora in nadzorne komisije.

Petemu kongresu mladine prisostvuje 1200 delegatov iz vse države ter nad 100 gostov, državnih in političnih voditeljev, kulturnih in javnih delavcev in starejših mladinskih voditeljev.

Kongresu prisostvujejo tudi predstavniki mladinskih in študentskih organizacij iz osmih tujih držav.

Kongresu mladine želimo mnogo uspeha!

vozi. Kdor pa dela 12 ur dnevno ali morda še več, si potem gotovo ne želi še mladinskega sestanka, ampak komaj čaka, da se odpelje domov. Mnogi se vozijo precej daleč. Pred nastopom nočne službe (ker so sestanki vedno popoldne) pa tudi ni mogoče zahtevati od mladincev, da pridejo na sestanek, ker se morajo spočitati. Da bi bili sestanki po nočni službi, zopet ne gre, ker bi se morali tisti, ki se vozijo, še enkrat vrniti na Jesenice. Pri tem bi seveda izgubili veliko časa.

Po drugi strani pa ne smemo misliti, da ta mladina ne dela in ne sodeluje pri raznih društvih in organizacijah. Nekaj jih je, ki so celo zelo aktivni, vendar v kraju, kjer prebivajo. Zato ne smemo presojati vseh mladincev po istem merilu in smatrati vsakega, ki ne pride na sestanek, za slabega mladince. Morda bo kdo dejal: saj sestanki niso tako pogosti, toliko pa že lahko vsak žrtvuje in pride vsaj enkrat mesečno na sestanek. Pri tem pa pozabljamo na velike naloge mladinske organizacije, vzgajati svoje člane ideološko, politično in kulturno. Če pa hoče to dobro opravljati, mora vsaj vsakih 14 dni, poleg drugega, pripraviti tudi kakšno predavanje ali kaj podobnega. Da bo mladina čim bolj obiskovala ta predavanja, ji moramo to nuditi tam, kjer ji bo to najbolj prikladno, to se pravi, doma na terenu. Zato menim, da bi bilo edino pravilno, da so mladinske organizacije v bodoče na terenu. Na svojem delovnem mestu je že vsako organiziran v sindikatu in to zadostuje. Če so organizacije ZK usmerile svoje delo na teren, bo to tudi mladina lahko storila.

Če pogledamo še organizacijo mladine trgovskih podjetij na Jesenicah, vidimo, da tudi tu ni kaj bolje. Mladinci so raztreseni po vsem mestu in ne verjamem, da se med seboj sploh vsi poznajo. Mladinske organizacije v šolah imajo v počitnicah na primer tudi »voj« počitnice. Po manjših ustanovah so pa še mladinci, ki niso nikjer organizirani. Sedaj, ko so mladinske organizacije po podjetjih, jih po nekaterih vaseh sploh ni. Ne moremo pa trditi, da v teh vaseh ni mladine, ki je predvsem doma, to se pravi, da ni nikjer vključena. Če bi mladinske organizacije delovale na terenu, bi lahko vključevale vsa mladino in tako bi se zmanjšalo število neorganiziranih na minimum, da ne govorimo o tesnejšem sodelovanju in povezanosti med šolsko in delavsko mladino, kar bi oboji samo koristilo.

Mladina preživi večji del svojega življenja doma in prav tam je doslej ni vezala nobena organizacija. Zato živi kakor hoče, se udeležuje v društvih ali pa ne, nihče se ne meni za to. Ne mislim pri tem, da bi koga silili v društva. Ne, toda vsakomur, ki to želi, je s tem dana večja možnost za udeleževanje.

Z reorganizacijo mladine bi dobila tudi kulturna in fizikularna društva znatno pomoč. Sedanje mladinske organizacije po terenu, kjer sploh obstajajo, so večinoma maloštevilne in ne morejo

prirejati mladinske družabne večere — seveda brez vina ni šlo. Pri takih prireditvah so se pokazale tudi težnje po dobičku. Dobitek in vzgoja pa navdno ne gresta skupaj.

To so vzroki, zaradi katerih menim, naj se mladinske organizacije ustanovijo na terenu. Tako bodo lahko izvršile svojo politično dolžnost, svoje člane pa vključevale predvsem v društva »Svoboda« in »Partizani«.

TRI IZ SEŽANE

Okraj na robu Slovenije, kjer človek na vsakem koraku naleti na težave. Toda ne samo na težave, marveč tudi na podjetne ljudi s polnim košem dobre volje. Prav zaradi tega pa je pri nekaterih stvareh treba pogledati stvarnosti malo globlje v oči.

To, da lahko vso sežansko industrijo presteješ na prste ene roke, je že splošno znana stvar. Tovarna pletenin, pohištvenega okovja, mehanična delavnica (ni tovarena), nekaj mizarskih delavnic in mlekarina (ki jo šele grade), pa smo na koncu Manj znana stvar pa je gotovo to, da bi skoraj lahko preštel na prste tudi ljudi z višjo strokovno izobrazbo. Tu naj bo naša prva postaja.

Začnimo pri zdravnikih. V okraju so štirje. Kako delajo — ne po lastni krivdi — pa naj pokažejo tle podatki: na enega zdravnika pride 8000, na zobo-zdravnika pa 16.000 prebivalcev. Zobo-zdravniki v Sežani je na primer v desetih mesecih lanskega leta opravil nad 8000 pregledov in storitev, zdravnik v Komnu pa v enakih mesecih 9292 pregledov ali storitev, ali z drugimi besedami, skoraj 30 na dan... Naj k temu dodam še nekaj podatkov o umrljivosti otrok. V občini Divača znaša odstotek umrljivosti otrok 1,6, v Stanjelu 4,5 %, Komnu 5,9 %, Podgradu 10,8 %, Podgorju 15,8 %, Črnom kalu 16,4 %, Gradšču 16,6 %. Ali je k temu treba komentirati? Mislim, da ne! Stvar je le v tem, da manjka babic, zdravniškega osebja, materinskih posvetovalnic itd., itd. V sedmih občinah z nad 10.000 prebivalci ni nobene materinske posvetovalnice, nobenega zdravnika...

Pri nas zadnje čase precej govorimo o brezposelnosti. Če človek pogleda sežanske potrebe, pa mu nehote uide grenak nasmeh. V vsem okraju ni niti enega ekonomista. V Ljubljani in drugje pa so bili brezposelni ali pa se drenjajo kot pisarniško osebje. V vsem okraju imajo enega gozdarskega tehnika, da o kmetijskih strokovnjakih ne govorim. Samo v krškem okraju pa je okoli 50 agronomov in tehnikov. — Nujno potrebujejo dva revizorja, pa jih ni in ni od nikoder. Brezposelnost? Nujno potrebni so gradbeni strokovnjaki, imajo namreč samo enega gradbenega tehnika, — da o potrebi po pravnikih niti ne pišem. Toda tu gre le za strokovnjake, bo morda kdo rekel. Prav! Ali ni pri vsej brezposelnosti zanimivo, da v sežanskem okraju nimajo niti enega človeka, ki bi znal stenografirati, da bi lahko uradnice, ki obvladajo stroje pisje, skoraj preštel na prste, itd., itd. Ni mi treba nadaljevati. Velika lakota po kadrih, lakota, ki traja res predolgo in ima prehude posledice.

II

Solstvo. O tem je bilo že nekaj napisanega, toda še vedno premalo. V okraju je 68 osnovnih šol in 5 nižjih

gimnazij. Na prvi pogled lepo. Toda... Lastne šolske stavbe ima le 36 šol, 32 šol pa gostuje po sobah, skednjih, barakah. Ni redko pod učilnicami svirnjak, hlev itd. Izmed 68 osnovnih šol je 53 enooddelčnih, 12 dvoooddelčnih in 3 troooddelčne. To je prav gotovo problem, ki močno zavira uspešan pouk. Na enooddelčnih šolah je pouk močno skrčen. Traja le pet dni v tednu, po tri do štiri ure dnevno. O tem še pozneje.

Kako pa je z materialnim stanjem v šolah? Povprečno ima vsaka šola po eno staro omaro. Na vseh šolah je le 121 slabih tabel, 47 šol nima vode v šolski stavbi, 12 šol je brez stranišč, manjka nad 200 šolskih klopi. In kako so živeli v teh šolah lani? 68 šol je lani potrošilo za knjige 5000 din (pet tisoč dinarjev, povprečno 73 din na šolo. Za kurjavo je odpadlo na šolo lani 4000 din, to je za dva metra drv, za učila pa 2500 din. No, in kako je z učili? Slabo! Manjka 38 računal, 29 zemljevidov Slovenije, 11 zemljevidov Jugoslavije, 20 zemljevidov Evrope, 27 kart sveta, 21 globusov itd. Brez čitanka je 15 % otrok, brez zemljepisnih knjig 64 %, prirodopisnih 62 %, zgodovinskih 39 %, barvaste svinčnike ima le 38 % otrok, ravnila pa le 36 %. Nekateri šole so sploh brez tiska itd., itd.

Morda bo kdo dejal: Navajaj podatke, ne poveš pa vzrokov za tako stanje. Na kratko: kulturna in gospodarska zaostalost in posledica fašistične okupacije. In še kaj. Še!

Ni pomoči, spet smo pri kadrovskem vprašanju. In spet podatke. V okraju je samo 17 učiteljev s potrebno strokovno kvalifikacijo, 83 % pa jih je brez strokovnih izpitov. Od tega je 22 % tečajnikov brez izpitov, 50 % učiteljev pripravnikov in 10 % učiteljev brez strokovnega izpita. Naj dodam še, da imajo v okraju le enega šolskega inspektora, čeprav bi ob takim stanju še posebno potrebovali vsaj tri. Kdo

je za to odgovoren? Okraj? Učitelji? Svet za prosveto?

V sežanski okraj noče nihče. Ta stavek je postal priljubljen pri nekaterih ljudeh. In zato, ker noče nihče, prihajajo v sežanski okraj začetniki, ki pa se po navadi kaj kmalu preselijo na boljše. Solstvo v sežanskem okraju pa šepa. In k temu še to: šepa prav tam, kjer je potreba po njem morda največja, kjer smo dolžni z vsemi silami premagovati posledice preteklosti in dolgoletnega fašističnega izkoriščanja.

Pomanjkanje osnovnih učil, materialnih sredstev itd. ni edini problem solstva v tem okraju. Eden glavnih, ki ga je mogoče postopoma uspešno rešiti, je prav gotovo prevelika razdrobljenost šol. To je ostanek fašistične vladavine. Četrtnina vseh šol ima manj kot po 20 otrok. V Kastelcu je na šoli le 9 otrok, prav tako tudi v Potoku, imajo tudi razrede z enim samim otrokom. (!?) Povprečna oddaljenost šole od šole je 3,5 km. Taka razdrobljenost šol prav gotovo ne koristi kvaliteti pouka, niti ne smotni izrabi šolskih moči. Zaradi tega nameravamo postopoma ukiniti 19 šol. To pa je mogoče izvesti le na ta način, če se ustvarijo tudi potrebni pogoji. In spet smo tam. Potrebna so sredstva, potrebno je vendar že korenito začeti celiti stare rane.

Naj povem na kratko še, kako žive učitelji. Samo dejstvo, da si 40 % učiteljev in učiteljic kuhajo sami, da živijo dokaj bedno življenje po sobah na dijaških posteljah, prav gotovo ni spodbudno.

Teh nekaj podatkov pove mnogo. Zaključke si lahko ustvari vsak sam. Kažejo pa, da takega stanja ne smemo trpeti več dolgo, saj povzročata narodu veliko škodo in hkrati kaže, da vse preprosto rešujemo stvari, ki bi se prav gotovo s temeljitim premislekom dale dokaj zboljšati. Zanimivo bi bilo slišati o tem mnenje Sveta za prosveto in okraja. Mislim predvsem o tem, kako

nameravamo zagotoviti tem zaostalim krajem, posebno v Istri, vsaj osnovno izobrazbo in take pogoje, v katerih bo odgovorno vzgojno delo praktično možno.

III

Težave. Da, težave, tu pa so tudi ljudje z velikim poletom in obilico dobre volje. Zelja po prosvetnem izživljanju je velika. V koliko vaseh danes zmanj prosijo: Dajte nam vsaj enega človeka, ki bo lahko vodil pevski zbor. Skromna želja! Ob njej sem se spomnil na tovariša, ki je pred vojno hodil kot študent iz Ljubljane v Dragutso, da je tam lahko vodil pevski zbor. Ali je nekaj podobnega danes mogoče? In, ali res ni kake boljše rešitve? Ali res ne vemo, da z zanemarjanjem tako enostavnih skromnih želja sami vodimo vodo na mlino raznim farovski milinarjem? Tu bi morala resno poseči Ljudska prosveta in društva »Svoboda«.

In oblast na Sežanskem? Občinski odbori so kar dobro začeli z delom. V Dutovljah so imeli prejšnji mesec v devetih vaseh zbere volivcev, skoraj izdalen imajo skromen, toda lep triletni lokalni občini. O njem so razpravljali na zborih volivcev in na osnovi tako dobljenih potreb in predlogov bo občinski odbor usmerjal svoje delo. To je pravcava mala vaška komuna. Načrt predvideva nabavo nekaterih večjih kmetijskih strojev (nekateri so medtem že nabavili), rigolanje zemljišč, ureditev trsnice, graditev napajališč, pogodovanje, popravilo poti, ustanovitev večjega mizarskega podjetja, obnovo šol, zgraditev fizikularnega igrišča, velike vinske kleti itd. Lepo, boste rekli! Odkod pa sredstva? Tudi na to so mislili. Nekaj bo dala zadruga, nekaj bodo dobili iz samoprispevka, pa iz objubljenih okrajnih sredstev in iz občinskega proračuna. Precej bodo naredili, toda v načrtu nimajo nič nerealnega, ničesar, kar bi ne bilo dobro premetlo in res v korist napredka v občini.

Takih primerov, kot so Dutovlje, je v okraju več. Zaradi tega pa je človek, ki te kraje in ljudi obišče, vesel. Vesel je poztrovalnih, poštenih ljudi, čeprav ga pri tem moti zaostalost in premalo dobre volje pri tistih, ki bi to zaostalost lahko pomagali hitreje premagovati. —

Zvišali so proizvodnjo

V tovarni tesnil »Donit« v Medvodah so lani na pobudo Ede Bregarja napravili dvatisočtonsko hidravlično stiskalnico z zmogljivostjo osem ton plastičnih mas mesečno. S tem so znatno zvišali proizvodnjo in tako zlahko izpolnili letni proizvodni načrt.

Za strokovno izpopolnjevanje delavcev in učencev prirejajo razne tečaje. L. B.

Nova bolnišnica za tuberkulozo v Sežani

OB DNEVU ŽENA

V letu 1940 je neposredno grozil na naših mejah nemški fašizem. Medtem ko so mislili takratni politiki na pakiranje z njim, so zbirali komunisti v enotno fronto vse narodno čuete ljudi. Tudi v Celju in okolici je Partija združila delavce in kmete — kakor tudi ostale delovne sloje — v enotno gibanje proti fašistični nevarnosti. Med temi so bile tudi delavke, kmetice, intelektualke, mladinke, matere — skratka žene.

Policija, orožništvo in ostali državni aparat, ki je čuval tedaj gosposko oblast, je zapiral tiste, ki so ljudem pomagali grozečo nevarnost. Po tem preganjanju je sprejel marca 1940 celjski »Stari pisar« nove zapornice. Tudi Mica Slander in Vera Plaskan sta prišli na spisek na novo sprejetih.

Obupne razmere so žalile najosnovnejše, kar je v človeškem dostojanstvu. Ponižanju je sledilo razžaljenje; človek je bil oropan vsakega spoštovanja. Slaba je bila hrana in otežkočen obisk sorodnikov.

To in še drugi razlogi so dovedli politične zapornike do gladovne stavke. Tudi Mica in Vera sta odklonili hrano. Uprava in paznice so ju nagovarjali k jedi, toda zaman. Zavračali sta samozavestno vsako jed. Po treh dneh so ločili obe z namenom, da bi laže zlomili odpor. Tudi to ni zaleglo. Nadaljevali sta s stavko. Minevali so dnevi, a klonili nista. Vedeli sta obe, da morata vzdržati, čeprav sta bili telesno že precej izčrpani. Njuna vzdržnost je ustvarjala nemalo začudenja pri vodstvu zopora in pri predsedniku sodišča. Po osmih dneh so zaporniki prekinili s stavko. Potlej so do političnih jetnikov opustili ponižujoče in žaljivo ponašanje. Priznali so jim tudi pravico do boljše hrane.

V tistih dneh se je dogodilo tudi tole.

Neke nedelje je bil na obhodu zopora takratni predsednik celjskega sodišča Vidovič. V zaporu je bilo pravilo, da ob njegovem vstopu v celico zapornik vstane.

Tudi v majhno celico, kjer je bila Mica Slander, je vstopil. Doživel pa je neljubo presenečenje. Mica je sedela brezbrizno na postelji in brala časovis. V vratu gospoda sodnika Vidoviča so se nekoliko napele žile. Fribližal se je ter v jezi dejal:

»Ali ne boste vstali?«
Mica, kakor da ga ni opazila, je brala dalje. Gotogni drget je preletel gospoda sodnika, ki je s povišanim glasom ponovil zahtevo:

»Ponovno vas pozivam, da vstanete!«
S počasno kretajo je odločila Mica časovis in mu odgovorila:

»Če želite, gospod predsednik, pa vstanem,« in je polagoma vstala.

V otopeli in paragrafov polni miselnosti gospod- sodnika Vidoviča je popustilo vse. Zmeden in poln gneva je pozabil, da stoji pred običajno ženo, politično zapornico. Stal je pred njo razorožen in osramočen. Zavrtel se je na peti in odvihral. Menda tisto nedeljo ni nadaljeval z obhodom.

Mica ni pozabila, da je človek. Gospod sodnik Vidovič pa tudi ne tiste nedelje.

Blížala se je jesen 1942. Po ilovnatih kolovozih je stopala v strmino Marija Hribernik. Tik za njo je hodila komaj šestnajstletna hči. Previdno sta se ozirali po nevarnih smereh, od koder bi ju lahko presenetila sovražna patrolja.

Po večurni hoji sta prispeli do dolomitskih partizanov. Bili sta na cilju. Marija Hribernik je postala partizanka, potem ko je preživela nad petdeset let, polnih bolj žalostnih, a manj veselih dni.

Bila je skromna in požrtvovalna. Fantom je prala perilo in krpala v borbah raztrgano obleko. V kuhinji pa je pripravljala hrano za prazne želodce. Na videz je bilo njeno delo neopazno, toda prepotrebno. Ni bila v jurisih, a vendar sredi borbe. Partizanom je s svojim delom lajšala težave partizanskega vojevanja. In takih žena je bilo mnogo v vseh štirih letih partizanstva.

Iz Dolomitov je odšla v brigado, kjer je zopet prala in kuhala. Pogosto ji je zajel sredi dela boj, a je ostala vselej mirna ter je bodrila borce. Mnogi partizani se spominjajo njene vredne nasmehe. Iz njenih oči je bil uprt dobrušen in iskren pogled. Takšna je ostala do osvoboditve.

Pred tednom dni so jo pokopali. Velika udeležba na pogrebu je potrdila, da je Marija Hribernik uživala kot človek zaslužen spoštovanje.

Žena, ki so nastopale kot človek enakovredno z moškimi, je bilo tisoče in tisoče. In so še danes. Njihovo delo in borbo je bilo čutili na vsakem koraku, nekje bolj, drugod manj opazno. Pred in med vojno so nastopale v različnih akcijah; udeležile so se vsepovsod protidržavnih demonstracij v vseh večjih mestih; leta 1934 je v Trbovljah demonstriralo nad dva tisoč žena in zahtevalo povišanje plač svojih mož; leta 1943 je

tisoče in tisoče žena demonstriralo in zahtevalo od okupatorja, naj preneha z zverinskimi ravnanjem v zaporih itd.

Bile so pa tudi tihe in neopazne v svojem delu. Prenekateri ilegalci je imel pri svoji materi najboljše zatočišče, najiskrenejšega zaupnika in najboljšo zvezo. Pri njej ni bilo nikdar vprašanja zaupanja ali možnega izdajstva. In teh mater-žena javnost ni spoznala nikdar; ostale so neznane.

Danes so žene na različnih mestih družbene dejavnosti. Z uspehom opravljajo vse poklice od najpreprostejših vse do znanstvenih. Za razliko od moških pa še enega več — materinstvo. V tem poslednjem je največ človečnosti, človeških čustev in vrlin.

Pri tem bi bilo vredno, da se zamislimo ob nekaj vprašanjih. Prevladuje mnenje, da obstaja neki problem, ki ga kratko in malo označujemo kot — žensko vprašanje. To žensko vprašanje je dejansko plod dveh skrajnih pojmovanj o naši ženi. Tako včasih govorimo o zastopavljanju žena, o njihovi zaostalosti in nenehni borbi, ki jo morajo biti za svojo enakopravnost. Iz te skrajnosti kaj naglo preskočimo v drugo, ko povečujemo in pretvarjamo ženo iz običajnega človeka v neki idol, ki ne pozna toplih človeških čustev, ter to imenujemo — borbeni lik žene.

Malokdaj vzporejamo ženo in moškega kot — človeka. V tem enotnem pojmu pa se razlikujeta pojem ženskega vprašanja. Odpira se nam drugi problem, to je, dvigniti človeka — ženo iz zaostalosti ter ji pomagati, da se otrese mnogih nazadnjaških pojmovanj. Vendar naj se otresejo v tem odpravljajou zaostalosti nazadnjaških pogledov vsi ljudje, ne samo žene. Koliko je moških, ki se ne morejo otresti nazadnjaških in primitivnih pojmovanj! In prav v odnosu do žena je teh pri marsikaterem mnogo. Prenekateri bi se lahko zgledovali v dobrih in naprednih pogledih prav pri lastni ženi, materi, sestri ali hčeri.

Menim, da je to vprašanje vseh nas, ne samo žena. Če pa bi vztrajali še dalje pri ženskem vprašanju, potem ustvarimo še — moško vprašanje. Žena je — lovek, ki je dokazal svojo enakopravnost človeku — možu.

Teh nekaj misli za osmi marec! Zelja in hotenje nas vseh bi moralo biti, da smatramo ženo kot človeka in da ne ustvarjamo iz nje posebnega družbenega problema.

Rudi Vogrič

S kongresa LFJ: predsednica CO AFŽ Vida Tomšič in Cana Babovič

Iz Raven na Koroškem

Lepa je naša svobodna Koroška. Svoboda ji je prinesla mnogo novega. Tudi Guštanja ni več: sedaj so Ravne. Pa ne samo lepota, predvsem svojstvene koroške šegavosti in humorja ne moreš pozabiti. Mnogim je posredoval ta svet samorastnik Voranc. Sedaj ga ni več. Toda samorastniki žive dalje, sedaj novo življenje...

Oni dan sem srečal Prežihovega Gustina. Tako mu pravijo domačini in trde, da je »na pol« pisatelj.

Zapisal sem si, kaj mi je pravil o napredku Koroške po osvoboditvi:

»Pomen popolne gimnazije pri nas se ne da popisati. Vprašajte mornarje, kaj jim pomeni svetilnik na obali; to je nam gimnazija. S študijsko knjižnico se lahko le redkokje pohajajo. Šele štiri leta jo imamo, a ima enkrat več sedežev kot mariborska... V tovarno smo vložili toliko denarja, da imamo skoraj petkrat več delavcev kot prej. Nova stanovanja. Nihče ne ve, kakšna gnezda so bila tu... Od dveh stanovanj s kopalnico smo prišli na 200!

Sektorska ambulanta. Pravijo, da je med najlepšimi v Sloveniji. Ponosni smo nanjo, saj nam je prava bolnica. So pa tudi stvari, ki nam delajo sramoto. Če je kaj v sramoto Koroški, je to ravenski kolodvor! Če govoriš o napredku, pa pomisliš na tisto »barakco«.

se ti zdi, da boš blijuval tja čez Uršljo goro... In lekarna? Ta nam gotovo ni v ponos, ker je nimamo. Kadar te zvija po črevesju, pa teci tja v Dravograd ali pa v Prevalje! Kdo ti lahko zagotovi, da ne boš končal že na pol poti?...

Tako nazorno riše povojno stanje v domovini okrog Pece in Uršlje gore, Kuharjev Gustl. V »Fužinarju« najdeš marsikaj, celo kitajsko pisavo in japonske besede. Vsi naši soferji bi se morali naročiti nanj, da bi vedeli, kako se reče, po japonsko cesta, podobna je namreč naši besedi za ceste — samayama.

Naštete stvari sem si pazljivo ogledal. Le za lekarno je zmanjkalo časa.

Zelezarna. Mnogo se je že pisalo o njej, a ne preveč. Od 400 delavcev so prišli na dva tisoč! Delavska kultura, bo prekusila vso dolino ob Meži. Velike stvari se gode tu. Lani so imeli novo martinovko, letos pa v novi topilnici dve visokofrekvenčni električni peči, ki sta prvi v Jugoslaviji. Sredi februarja je dobila mehanična delavnica novo stružnico iz Hamburga. — V svoji industrijski šoli vzgaja tovarna nov rod fužinarjev: teh ne bo nikoli zubila k sebi Svinja, kakor bi dejal Voranc, ampak bodo ostali zvesti Peči.

Na hribu nad tovarno sta gimnazija in študijska knjižnica. Tu je prej domoval graščak. A njegovi časi so minili, zato sta v gradu Delavski muzej in študijska knjižnica, drugi konec gradu pa imajo otroci za internat. Delavski muzej bo imel tri oddelke, in sicer Zelezarskega, rudarskega in lesnega. Vzporedno z razvojem tehnike bo prikazal socialno zgodovino delavstva v Mežiški dolini. Burna je bila ta zgodovina, prepletena z velikimi žrtvami, za nacionalno in socialno osvoboditev. Do jeseni bodo odprli Zelezarski oddelek.

Študijska knjižnica. Njen pomen je neprecenljiv. Sami najbolj cenijo to pridobitev. Ustanovili so jo komaj 1949, leta, a imajo že čez 20 tisoč knjig. Za njeno ureditev so dobili dva milijona, kredita, a to je malo. Samo za knjige so dali letos 291 tisoč dinarjev. Glavni prostori pa so še neurejeni. V skladišču so še kupi neurejenih knjig. Police... Toda Svet študijske knjižnice si ve pomagati, saj so v njem dr. Sušnik, direktor Zelezarne Klančnik, August Kuhar in drugi. Od raznih podjetij so dobili letos že 202 tisoč (in tovariš Klančnik ne dovolj, da bi bila Zelezarna med zadnjimi). Tako ni niti najmanj bojzani za njen nadaljnji razvoj. Dve čitalnici s skupaj 60 sedeži sta že urejeni. Ena je za dijake oziroma za vse, druga pa samo za znanstvene delavce. Knjižnico zelo vestno vodi F. Paradiž in Marija Osojnik, oba bivša abiturienti domače gimnazije. Knjižnica opravlja tudi pionirsko delo pri urejevanju ljudskih knjižnic v okraju. V ta namen prireja tečaj za knjižničarje vsakega okraja. Konec februarja je bil tak tečaj s temami: Vrednost literarne izobrazbe (prof. Barbarič). Pregled knjig 1952 in ocena posebnih del glede na izobrazbeno vrednost (Marija Osojnik), Pregled revij in časopisov 1952 (F. Paradiž), Vzgojno delo knjižničarja v luči prakse (Ožbe Lodran). K posameznim predavanjem je dodal svoje misli še dr. Sušnik. Tako bo storila knjiga to, česar niso mogli storiti tisoč: osvobodila nas bo teme in vsakega zatiranja.

Gimnazija je nova, mogočna, še neometana stavba, vendar je še polna življenja, mladega, novega življenja. To življenje varno vodi ravnatelj dr. Sušnik. Čeprav ima že svojo glavo, so njegove misli sveže, mlade. Nič zmigovanj nad mladino in nad njeno »pokvarjenostjo«, le prijateljski in prepričevalen nasvet. Zato mu dijaki tudi zaupajo kakor očetu. »Mladina mora naš čas razumeti, potem mu bo lahko koristila. Zato so nam potrebni pedagogi, ki bodo mladini to razložili...« Zares, takšnih pedagogov potrebujemo in dr. Sušnik je eden najboljših. Tovariš Kuhar pravi o njem: »On je gora, na katero vse obehamo: če nam kaj manjka, gremo k njemu, če nas kaj žuli, zopet k njemu, in vedno nam pomaga.«

Tako dobiva naša severna meja zanesljive mejnike, naša delavska kultura pa nove izobražence. Za dr. Sušnikovih časov je bil poleg njega iz te doline samo še eden delavski sin v šoli, danes jih je pa že sto in futri jih bo tisoč...
Ivan Kristan

Harry Martison:

PROSTA NEDELJA

Ob prazniku žena prinašamo pričujočo črtico pomembnega sodobnega švedskega pisatelja Harryja Martinsona. Martinson piše pesmi, novele in romane ter je leta 1949 kot prvi proletarski pesnik na Švedskem postal član Akademije v Stockholmu. — Prevod te črtice nam je iz esperanta oskrbel Drago Kralj.

Sem let so Hanni Fos obljubljali prosto nedeljo. Kot v plenice zavita se je zdela sama sebi s to obljubo. Njeni otroci so vedno sanjali kot v filmih, eksotično. Vsa eksotika, ki jo je ona lahko doživela, pa je bila le slika zebre na pločevinasti škatli.

Toda mož in otroci so ji obljubili. Takole:

»Neko poletno nedeljo se boš peljala na deželo, mamica. Pomisli, za vso nedeljo!«

In slikali so ji v živih barvah, kako lahko preživi tak dan.

Prikimala je in se smehljala.

»Da, zelo prijetno bo,« je dejala.

»Seveda, če se bo to res zgodilo.«

»Seveda, prav gotovo, mamica,« so govorili. »Kako moreš še dvomiti v to, saj je tako preprosto. Vsa nedelja!«

Smehljali so se in obljubljali. Vedno so ponavljali to obljubo, da je materi postalo kar dolgčas, ko jih je spet in spet poslušala. Zelja, tifi na deželo, je bila stalno nekje na dnu njenih misli, ker ji s svojimi obljubami sploh niso dali miru.

Bilo je skoraj že odločeno, da bo šla na deželo za vso nedeljo.

»Sami bomo kuhali ta dan,« je dejal nekdo.

»Da, pomisli, kako prijeten dan bo to za mamico,« je dejal drugi.

»Prav gotovo,« je dejal tretji.

In četrta je dodal:

»Mamici je to potrebno. Sami bomo kuhali, če nam bo povedala, kaj in kako.«

Več mesecev so govorili o tem. Nikoli niso mogli prehaliti prijetnosti ene nedelje na podeželju.

Prišla je jesen in nehali so z obljubami. Prišel je oktober z dežjem, november in december s snegom. Ko je prižgala božične lučke, je bila zelo utrujena. Ves teden je pospravljala.

Noge so jo bolele od stanja in tekanja. Modrikaste žile na nogah so ji nabrekli. Videla je to in večkrat jo je prevzela neka čudna tesnoba, vendar ni nikomur nič povedala.

Sem in tja se je zgodilo, da je imela tiho veselje s kako »pridno rožo«, ali pa, ko je bodeč kaktus vzcvetel na južnem oknu, toda to je bilo nekaj, kar je čutila samo ona. Iz tega ni bilo mogoče skuhati kosila.

V januarju so spet začeli z obljubami. Lahko je dati poletno obljubo sredi snežnega meteža. Studenec za vrtem se je razlival po greдах, sneg je postal umazan in je začel kopneti. To je bil najlepši čas za obljubljanje.

»Lansko poletje ni bilo mogoče. Toda mamica, videla boš, to poletje prav gotovo. Pomisli, vsa nedelja na deželi!«

»Da,« je dejala. »Da, da.«

»In mi si bomo sami pripravili vse za ves dan.«

Mož se je strinjal. Obljubil je, da bo tako.

Tako je minila zima.

Otroci so obiskovali šolo in igrišča. Starejši pa so hodili v telovadnice in večkrat šli tudi na deželo. Pozimi in poleti. Večkrat so prirejali šolske izlete in skupinska potovanja. Kar se tiče izletov na deželo, so bili že kar razvajeni.

Včasih so ji pripovedovali o tem.

»Da,« je dejala mati, »da, da... Mora biti res prijetno tam zunaj. Le malo se še spominjam in kmalu bom pozabila, kako je na deželi.«

»Saj boš šla na izlet, mamica, prav gotovo.«

Gledali so jo. Čemu te trudne kretanje? Zakaj jim ni bolj hvaležna? Oh, kako čudno misli! Zanimivo! Vso pomlad so ji spet obljubljali.

»Videla boš, kako bo prijetno, mamica.«

Minilo je pet let. Obljube so jo že dolgočasil. Stvar je včasih postala neznoša. Vrag vedel, ali bo kaj iz tega. Vedno jim je pokazala, da dvomi, ali bo kaj iz tega. Ali ni razumela, da ji hočejo dobro? Ne. Verjetno ne. Tako torej!

V avgustu, osem let po prvi obljubi, je neko nedeljo vstala zelo zgodaj, ko so še vsi spali. Tiho je odšla in, ko so se prebudili, je že ni bilo več.

»Odsšla je,« so dejali, »odsšla je na nedeljski izlet.«

Vse dopolne so govorili o tem. To je vendar nekaj najbolj drznega, kar je mogla storiti. Prav gotovo!

Medtem pa je ona sedela ob potoku, ki je tiho žuborel v zeleni dolini. Toda vse se je zibal in megiljo pred njenimi očmi. Vedela je le, da sedi in da ima noge v tekoči vodi. Toda kje je dežela? Kakor da bi je ne mogla doseči!

Šla je ob potoku navzgor in prišla je in noge so jo močno zabolele. Kje je dežela? Pred očmi ji je še vedno trepetala slika mesta. Občutek nečesa novega ji je prihajal le polagoma.

Šla je ob potoku navzgor in prišla v gozd. Sredi gozda je počivala na kamnu. Dolgo je sedela. Sezula se je in vrgla čevlje v travo poleg sebe. Kmalu je bilo v njih vse polno mravelj. Sedela je pod gostim listnatim obokom. Na drevesu nad njo so peli ptiči. Vendar ni ničesar razumela. Celo tesno ji je bilo. Pogled ji je drsel od drevesa do drevesa, gledala je listje in

Mladinke tovarne perila v Murski Soboti pri delu

HITREJŠI RAZVOJ SOCIALIZMA JE ODVIŠEN OD ZAVEŠTI DELOVNIH MNOŽIC

Šesti kongres ZKJ nam je zelo jasno nakazal, kako morajo delati komunisti v OF, oziroma v sedanjih Socialistični zvezi delovnih ljudi ter v drugih političnih in družbenih organizacijah. Kongres je posebno poudaril, da je nadaljnji razvoj socializma vedno bolj odvisen od zavesti delovnih množic, kajti čim večja bo zavest, čim bolj bodo ljudje razumeli in sodelovali pri ukrepih ljudske oblasti in v upravljanju podjetij, tem bolj bo prišla dejansko do izraza socialistična demokracija.

Lahko trdimo, da mnogo preprostih ljudi pravilno razume ta veliki preobrat v našem družbenem življenju. Je pa še nekaj komunistov, ki tega ne morejo doumeti in menijo, da se ZK s tem voden in da izgublja revolucionarno vlogo. Res je, da mora človek narediti revolucijo v svoji glavi, če hoče vse te spremembe prav doumeti, kajti od prejšnjega praktičnega dela preiti na pravo politično delo ni tako lahka stvar. Taki komunisti hočejo igrati še vedno neko nadrejeno vlogo v odnosu do drugih organizacij, namreč v tem smislu, da bi se morali komunisti o vsem poprej sami pogovoriti in konkretno zadolžiti vsakega posameznega za določeno nalogo in šele potem prenesti vse skupaj na organizacijo Fronte.

Druga vrsta negativnih pojavov se kaže v miselnosti nekaterih, da sedaj, ko je tako široka demokracija, ni treba več delati. Glavno je, da pride član ZK vsak mesec na sestanek, na katerem se nekaj govori, sklepajo pa tako ni treba ničesar. Dokler so bile naloge konkretno postavljene, so menili, da je treba delo izvršiti. Sedaj pa, ko tega ni več, nekateri istovetno socialistično demokracijo z malomeščanskim anarhizmom.

Nadalje so pojavi, da nekateri člani ZK, predvsem matere, ne razumejo tega, da mora biti vsak komunist vključen v osnovno organizacijo ZK terena, na katerem živi, ali v podjetju, v katerem je zaposlen. Res je, da je vprašanje, komu prepustiti otroke, če sta mož in žena, člana ZK, oba v isti osnovni organizaciji ZK in morata oba khati na sestanku. Mislim, da ne pretiravam, če trdim, da sta taka komunisti, ki si ne znata urediti, da bi jima nekdo mesečno enkrat za dve uri čuval otroka, zelo slaba komunista.

Ker so v zadnjih letih organizacije ZK zelo šablonsko sprejemale nove člane, je sedaj v vrstah komunistov tudi nekaj takih, ki so bili sprejeti le zaradi dela v službi, ne pa zaradi politične zavesti in prepričanja. Mnogi izmed teh danes ne živijo in ne delajo kot komunisti in so člani ZK le na papirju.

V vrstah ZK so tudi taki ljudje, ki še niso popolnoma razčistili svojih odnosov do religije. Zato se poročajo cerkveno, dajejo svoje otroke krstiti itd. O takih komunistih se na sestankih večkrat in na široko razpravlja, ali so še lahko

člani ZK ali ne. Mislim, da tu ne more biti nobenih kompromisov, treba je le poznati statut ZKJ.

Okrajni komite ZKS Šoštanj je v želji, da bi se komunisti čimprej seznanili z gradivom VI. kongresa ZKJ, organiziral seminarje po občinah, katerih se razen komunistov udeležujejo tudi frontovci. Ti seminarji so že od decembra, približno vsakih 14 dni je eno predavanje. Ljudje z zanimanjem sledijo tem predavanjem, le udeležba bi bila lahko številnejša, za kar bi morali poskrbeti komunisti. Sedanje stanje osnovnih organizacij ZK kaže, da je nekaj komunistov, mimo katerih je šel kongres skoraj neopaženo. To se vidi prav sedaj pri teh seminarjih, ker se zanje sploh ne zmenijo in ne kažejo nobene pripravljenosti, da bi se usposobili za izpolnjevanje nalog, ki jih ima vsak komunist v našem družbenem življenju. Kot že rečeno, na splošno seminarji dobro potekajo. Sorazmerno najslabše je v Šoštanju in v Velenju, kjer je največ komunistov. Razen tega pa sta to še industrijski središči, ki imata nedvomno največ pogojev za uspešno delo v primerjavi z drugimi občinami v Zgornji Savinjski dolini, ki jih sestavlja razen Nazarja pretežno kmečko prebivalstvo.

Dasi se na vseh sestankih in predavanjih ter na seminarjih govori o vlogi komunistov v sedanjem obdobju poglavlja socialistične demokracije, vendar nekateri komunisti tega ne znajo prenesti v življenje. Iz priprav za kongres LFJ vidimo, da se veliko število komunistov sploh ni udeležilo sestankov OF, na katerih so volili delegate za okrajno konferenco. V Mozirju na primer se je udeležila sestanka OF komaj četrtina komunistov. Še večje obsojbe so vredni komunisti v samem Šoštanju in v Velenju, kjer je bilo na sestanku OF sorazmerno še manj komunistov kot v Mozirju.

Tudi udeležba na okrajni konferenci OF, kjer so volili delegate za Zvezni kongres LFJ, je bila dokaj slaba, kajti vsega skupaj se je konference udeležilo 68 % izvoljenih delegatov osnovnih organizacij; od tega 77 % iz Savinjske in Zadrske kotline ter 58 % iz Šaleške doline. Če primerjamo še udeležbo komunistov in nekomunistov na tej konferenci, pa dobimo naslednjo podobo: delegatov nekomunistov 67 %, delegatov komunistov pa 65 %. Pobljše si oglejmo primer Velenja: na sestanku OF je bilo izvoljenih 18 delegatov za okrajno konferenco OF, od tega 8 nekomunistov in 10 komunistov. Od teh se je konference udeležilo 5 nekomunistov in 4 komunisti. V Lučah je bil izvoljen za delegata za okrajno konferenco en sam delegat-komunist, pa še ta se okrajne konference ni udeležil. Že iz tega se vidi, da imajo nekateri komunisti manj zavesti in čuta odgovornosti do organizacije in do ljudi sploh kot pa nekateri dobri

frontovci. Kako naj si potem zamišljamo uspešno delo množičnih organizacij, če imajo celo nekateri komunisti tako malomaren odnos do dela!

Vse to nam pove, da nekateri komunisti sploh ne razumejo vloge ZK, ker še vedno menijo, da se jih delo v OF ne tiče. Tovariš Tivo je na VI. kongresu med drugim dejal: »Komunisti so prav tako člani Fronte; zato se morajo nenehno zavedati, da ima ZK prav v Ljudski fronti široke možnosti za prevzgojo ljudi v novem, socialističnem duhu.« To se pravi, da morajo komunisti prenesti vse politično delo na širšo osnovo, na OF oziroma Socialistično zvezo delovnih ljudi, v kateri morajo kot njeni člani razvijati svojo politično dejavnost.

Ker praktično ni mogoče, da bi gradivo VI. kongresa nadrobneje predelali z vsemi komunisti v okraju, je Okrajni komite ZKS Šoštanj organiziral enotedenski seminar z vsemi sekretarji osnovnih organizacij ZK in z nekaterimi člani občinskih komitejev ZK. To je zelo dobro odjeknilo pri komunistih, ker se zavedajo, da bo to velika pridobitev za vse osnovne organizacije ZK. Seminar se je začel v začetku marca.

Jeseni smo organizirali tudi marksistični krožek in začeli v lanskem decembru obravnavati razna vprašanja. Kot prvo smo vzeli temo M. Džilasa — »Ali se Stalin vrti v krogu«. Te diskusije so redne in jih obiskuje nad 20 tovarišev, še vedno pa prihajajo novi. Ta razpravljanja nam bodo mnogo pomagala pri nadaljnjem političnem delu.

Jože Tekavec

Ivan Ribar v razgovoru z Miroslavom Krležo

Vedno boli smotrno in preiščeno rešujejo pereča vprašanja svojega kraja

Občinska konferenca Zveze komunistov občine Mozelj na Kočevskem je bila zelo dobro obiskana. Živahno razpravljanje o političnih, gospodarskih in prosvetnih vprašanjih nam pove, da se je delo komunistov v tej občini po VI. kongresu ZKJ začelo vidno zboljševati. Na konferenci so največ govorili o političnovzgojnem delu med komunisti in množicami ter ugotavljali, da je ideološka in politična raven članov še precej nizka. Zato se čisto zglobljuje v raznih drobnih vprašanjih

in na manj važnih področjih dela ter pri tem delajo večje ali manjše napake.

Po VI. kongresu pa so se bolj zavzeli za študij in za drugo političnovzgojno delo. Tako imajo v Rajndolu, kjer je 18 članov ZKS, skupno s člani Fronte dvakrat tedensko študijske sestanke. Tudi v Koprivniku ne zaostajajo, zato so v zadnjem času bolj smotrno in preiščeno začeli reševati razna pereča vprašanja svojega kraja. Tudi za kulturnoprosvetna in šolska vprašanja so se bolj zavzeli. Razgibanost v Rajndolu in Koprivniku je med drugim pozitivna tudi zato, ker je zdramila še osnovno organizacijo ZK in Fronte v Nemški Loki, da sta začeli skrbneje izkoristiti zimski čas in da na svojih diskusijskih večerih razvzgojijo marsikatero zapleteno vprašanje. Slabše je stanje v Knežji lipi in tudi v Mozlju, zlasti pa v vaseh, ki so bolj oddaljene in v njih ni osnovne organizacije Zveze komunistov, druge organizacije pa tudi ne delajo.

Gradivo VI. kongresa ZKJ uspešno predelujejo v Rajndolu. Razen rednega študija so imeli doslej še štiri predavanja, ki so bila razmeroma dobro obiskana. Zlasti je bilo dobro obiskano predavanje tovariša Jožeta Klariča o VI. kongresu ZKJ. Vzoredno s poglavljanjem v politična vprašanja se je začelo zboljševati tudi vse drugo delo. Zdej gre predvsem za to, da bi težišče študija in ostalega političnega dela prenesli v organizacije Osvobodilne fronte, oziroma Socialistične zveze delovnega ljudstva. To bo pritegnilo med drugim tudi tiste komuniste, ki še vedno ne delajo v množičnih organizacijah in društvih. Takih je v mozeljski občini še precej. To dejstvo jih je pripeljalo do sklepa, da bodo vključili v politično delo na terenu tudi tamkajšnje člane Ljudske milice.

Da bi laže in hitreje osvojili nove oblike dela ter delo poenostavili, so doslej imeli že dve skupni seji občinskega komiteja ZKS in občinskega odbora Socialistične zveze.

Več članov je na konferenci povedalo svoje mnenje o delu občinskega ljudskega odbora in poudarilo, da so komunisti dolžni storiti čimveč za hitrejši dvig občine iz sedanjega, precej zaostalega položaja. Razen tega so obravnavali delo odbornika Pergerja, ki so ga že pred tem razkrinkali volivci sami zaradi poskusov zlorabe odborniškega položaja. Toda doslej niso še nič ukrenili proti njemu in še vedno mirno gledajo, da Perger sedi v občinskem ljudskem odboru, da še dalje rovari ter govori: »Sedaj bomo pa mi beli predpisovali davke.« Prav verjetno je, da je Perger tudi še član Fronte, oziroma Soc. zveze, česar zaradi navedenega ni vreden in bi ga bilo treba izključiti.

Ko so obravnavali delo komunistov med mladino in v drugih množičnih organizacijah ter društvih, so se domnili, da bodo ustanovili delavsko prosvetno društvo »Svoboda« in gasilsko društvo v Mozlju, kar so med tem časom že izvršili.

T. O.

Iz Gradca v Beli krajini

Letošnje zimo so kulturno-prosvetni delavci osnovne šole in Državnega deškega vzgojalnišča v Gradcu v Beli krajini razgibali puste zimske dneve in večere. Razen javnih prireditev so uvedli tudi gospodinjiski, prikojevalni in izobraževalni tečaj. Te tečaje obiskujejo številni mladinci in mladinke iz Gradca in okoliških vasi.

Program dela v izobraževalnem tečaju je izbran tako, da mladinci in mladinke obnove najpotrebnejše znanje iz osnovne šole, ki so ga deloma že pozabili, razen tega pa se uče tudi najnovejših stvari iz socialističnega gospodarstva. O teh temah predavajo tudi strokovnjaki iz Crnomlja.

Na prikojevalnem tečaju se mladinke uče najosnovnejšega, kar mora znati bodoča žena.

Prav posebno živo pa je na gospodinjiskem tečaju. Kar tri izučene kuharice z dolgoletno prakso uče naša dekleta servirati in pripravljati različne jedi.

Tečajji bodo trajali dva meseca. Zaključeni bodo z gospodinjisko razstavo, ki jo bodo organizirale absolutne gospodinjiske tečaje.

B. S.

KRITIKE SE BOJIMO

Na področju občinskega komiteja ZKS v Slov. Konjicah si osnovne organizacije prizadevajo, da bi svoje delo čim bolj približale smernicam VI. kongresa. Razumljivo, da pri iskanju novih oblik in načinov niso vse enako uspešne. Člani ZKS na Strančah so na primer na enem izmed svojih sestankov razpravljali tudi o odprtih sestankih. Eden izmed članov je predlagal, naj bi z ozirom na raztresene vasi in naselja v okolici tega kraja imeli vsak odprt sestanek ZK v drugi vasi; tako bi v nekem določenem razdobju take odprte sestanke le obiskovali vsi prebivalci teh vasi. Nekaj pa je v tem predlogu slabega. Tak način dela bi po mojem mnenju nedvomno slabo vplival na delo vaških frontnih odborov. Kdor izmed tamkajšnjih ljudi pa se zanima za delo ZKS, bo prej ali slej prišel na sestanek, organizacija sama pa bo morala poskrbeti za primeren čas in prostor, pa tudi pripraviti vprašanja, ki naj jih na sestanku obravnavajo.

Pri teh sestankih bo še bolj prišlo do izraza to, da si nekateri člani ZKS ne upajo javno spregovoriti, ker se bojijo kritike nečlanov in podobno. Takih primerov je verjetno tudi kje drugje dovolj. Mislim pa, da gre tu v glavnem samo za take člane, ki so komunisti le na papirju, morda zaradi tega, da imajo boljše službo in podobno, praktično pa se z delom kot komunisti niso nikjer izkazali. Tu pri nas je že en tak podoben primer, vendar je slabost organizacije same, da tega člana, ki kljub kazenovanju in obljubam ni pokazal nobenih vidnih znakov poboljšanja, še ni izključili.

Nekdo je tudi dejal, da bodo morali v bodoče zelo dobro in točno delati, če nočejo, da jih bodo nečlani kritizirali. Res, komunist mora delati vedno in povsod, razumljivo pa je, da pri tem lahko napravi tudi kakšno napako. Če ga zato na sestanku, čeprav nečlan, dobronamerno kritizira, se tega pač ni treba bati. Samo slabši bodo ob taki kontroli množic kmalu odpadli, namesto njih pa se bodo pokazali delavni in pošteni frontovci, ki bodo prav kmalu lahko postali dobri komunisti.

Prvega odprtega sestanka OO ZKS Tovarne usnja se je udeležilo le malo nečlanov. Temu je krivo dejstvo, da delavcem niso dovolj obrazložili, kaj bodo tam obravnavali. Tudi v tej organizaciji je opaziti nekaj pomanjklivosti, ki ovirajo njeno delovanje. Ena izmed teh je, da še vedno preveč obravnavajo drobna, manj važna vprašanja,

Kako so v Tolminu delili koruzno moko

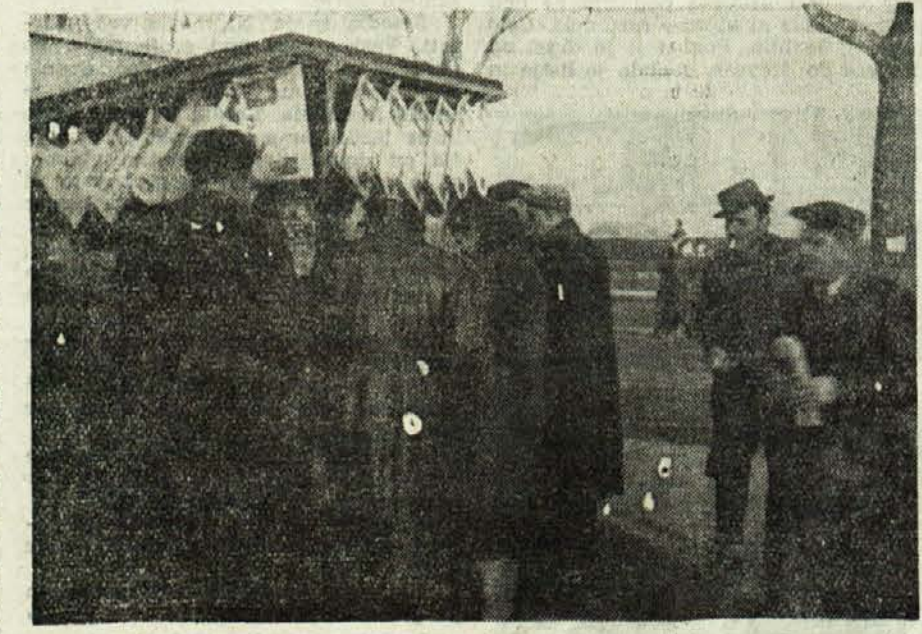
V »Gospodarskem vestniku« 14. febr. 1953, v »Kmečkem glasu« 18. febr. 1953 in v »Ljudski pravici« 21. febr. 1953 je bil objavljen članek tov. Mirka Brovča »Kako so v Tolminu razdelili koruzno moko« (v »Ljudski pravici« objavljen pod naslovom »Se vedno po birokratsko«), ki vsebuje nešteto netočnosti. Pisci članka v odgovor in javnosti v pojasnilo podajamo naslednji odgovor:

V članku navedeni sestanki ni bil na Trgovinski zbornici Tolmin, niti ga ni ona sklicala, temveč podjetje »Zito« Kranj po detajlističnem trgovskem podjetju Most na Soči, ki je obvestilo samo zastopnike drž. trg. podjetij Bovec, Kobarid in Tolmin. Sele ko so bili navedeni — poleg zastopnika »Zito« Kranj — na sestanku, sta slučajno zvedeli za to Okrajna trgovinska zbornica in trgovinska inspekcija pri OLO, katerih zastopnika sta se potem tudi udeležila sestanka.

Na pojasnilo zastopnika »Zito«, da je ta sestanek sklicalo zaradi določitve količine mlevskih izdelkov za mesec februar, ki naj bi jih to podjetje neposredno dobavilo, so določili kontingent, upoštevajoč pri tem: promet, potrebo glede na potrošna središča, samoprekrbo iz lastnih pridelkov, kakor tudi občinski okoliš, ki ga ima posamezno podjetje, tako da o šablonskem planiranju za mizo, kakor to navaja tovariš Brovč, tu ne moremo govoriti.

Ce je vsakomur znano — kot navaja kritik — da v Tolminu in Mostu na Soči raste koruza, mu je gotovo še bolj znano, da živi v teh dveh središčih nad 90 % nekmečkega prebivalstva, ki se v celoti oskrbuje le iz trgovinske mreže, da so to okrajna in občinska središča, kamor dnevno prihajajo potrošniki po svojih opravilih in ob tej priliki tudi v trgovino iz vseh okoliških vasi, tako tudi iz Podbrda in nikdar ne obratno.

Ne trdimo, da je bil razdelilnik sestavljen popolnoma pravilno, pripominjamo pa, da je pisec članka najbrž spregledal, da smo prešli iz sistema racioniranja na zakon ponudbe in povpraševanja, da je kontingentiranje samo prehodnega značaja in da bi tudi po tem kriteriju vsako podjetje prejelo toliko kontingentiranega blaga, kolikor ga potrebuje za kritje potreb svojih odjemalcev. Toliko bolj pa je kritika neutemeljena, ker pisec članka za kontingent, namenjen KZ Podbrdo, ni vedel, ker na prej navedenem sestanku razdelilnika za združeno trgovsko mrežo niso obravnavali, kljub temu pa kritizira razdelilnik, ki ga praktično ni, ter z neresničnimi podatki enostran-

Ob časopisnem kiosku v Beogradu med kongresom LFJ

Rajonizacija poljedelstva v zveznem perspektivnem načrtu

Z ozirom na podnebne, zemljiške in druge (tržiščne, agrotehnične itd.) pogoje je področje države razdeljeno na pet glavnih kmetijskih rajonov, in sicer:

1. žitni rajon z Vojvodino, Slavonijo, Baranjo, Posavjem in Mačvo;
2. sadjarsko-živinorejski rajon s pretežnim delom (80%) Slovenije, ki gravitira proti vzhodu, s severozapadnim delom Hrvaške, centralno Bosno in večinoma Srbije;
3. živinorejski rajon, ki obsega ves planinski svet Slovenije (okraje Slovenj Gradec, Soštanj, Kranj, Radovljica, Tolmin, Postojna in Kočevje), Hrvaške, južne in srednje Bosne, Hercegovine, Crne gore, zapadnega in južnega dela Srbije, Kosmeta in zapadnega dela Makedonije;
4. rajon južnih kultur ob jadranski obali, ki zajame tudi goriški in sežanski okraj, ter
5. rajon subtropskih kultur s centralno in južno Makedonijo.

Okvirna rajonizacija nam pokaže, katere kmetijske panoge imajo v posameznih rajonih najboljše razvojne možnosti. Služi nam torej kot podlaga za vrsto ukrepov za intenziviranje kmetijske proizvodnje, kot so n. pr. proizvodnja kmetijskih potrebščin, investicije v izgradnjo predelovalne industrije kmetijskih proizvodov, investicije v melioracije itd. V okvirnih rajonih je seveda treba upoštevati posamezna področja, podrajone, ki odstopajo od rajonskega povprečja. Z izkoriščanjem specifičnih proizvodnih pogojev rajonov ustvarjamo prehod z naravnih avtarhičnih proizvodnje k blagovni proizvodnji, kakršno ima razvito kmetijstvo.

Pri prvem rajonu je glavni proizvajalec žita, sladkorne pese, konoplje, sončnic in povrtnin. Njegova proizvodnja temelji na ornih površinah, ki jih je 82%, dočim je travnikov in pašnikov samo 14,5%. Na 100 ha obdelovalne površine ima 18 goved, 48 svinj in 23 ovac. Vinogradi in sadovnjaki zavzemajo neznatne površine (2,7%).

Drugi rajon ima že tretjino površin pod travniki in pašniki in zato močno razvito govedorejo. Na 100 ha redi 45 goved, 40 svinj in 58 ovac. Presežke žita, povrtnin in industrijskih rastlin dajejo njegovi ravninski predeli, drugod pa žito krije domačo potrebo. Sadovnjaki in vinogradi zavzemajo 7,8% in sodelujejo s precejšnjim deležem v vrednosti kmetijske proizvodnje.

Tretji rajon ima že polovico površin pod gozdovi, od kmetijskih površin pa dve tretjini pod travniki ter samo eno tretjino pod njivsko površino. Obeležuje ga razvita govedoreja in ovčereja; na 100 ha 46 goved, 12 svinj in 114 ovac. Glavna njivska kultura je krompir. Za sadjarstvo so pogojni skromni, za vinogradništvo jih pa sploh ni.

Četrty rajon ima štiri petine kmetijskih površin pod slabimi kraškimi pašniki. Zato je njegova živinorejska šibka; na 100 ha 16 goved, 7 svinj in 17 ovac. Njiv je samo 14% in služi

	FLRJ	I.	II.*	III.	IV.	V.
pšenica	11,4	13,9	10,1	9,4	8,7	8,4
koruza	14,8	17,7	14,0	10,9	8,2	8,8
povrtnin v kg na prebivalca	130,0	200,0	150,0	60,0	70,0	125,0

* II. rajon 80% Slovenije.

BODOČI RAZVOJ POLJEDELSTVA

Poglejmo predvidene spremembe kultur v odstotkih (prve številke označujejo sedanje, druge številke pa bodoče stanje):

	FLRJ	Slovenija	I.	II.**	III.	IV.	V.
žito	79,5-72,4	56-50	76,5-69,3	80,2-75,1	87,5-79,2	69,1-57,4	76,0-59,0
indust. rastline	5,8-6,6	3-3	8,2-8,9	3,7-3,2	2,1-3,3	6,2-6,8	14,3-19,6
povrtnine	6,6-8,3	20-21	5,5-6,4	7,8-9,7	5,9-9,7	14,8-17,8	5,7-8,5
krme rastline	8,1-12,7	21-26	9,8-15,0	8,3-12,0	4,4-7,9	9,9-18,0	4,0-12,9

** II. rajon 80% Slovenije

Spremembe, ki jih prikazuje tabela, so v kratkem naslednje: Žita se zmanjšajo v korist krmnih rastlin, industrijske rastline se širijo zlasti v petem rajonu, med povrtninami je povečanje v tretjem rajonu namenjeno krompirju, v četrtem zelenjavi. Povečanje krmnih rastlin je znatnejše v rajonih, ki so danes najšibkejši pri teh rastlinah (IV, V, I).

Razvoj poljedelstva teži torej k usklajevanju svoje proizvodnje z živinorejsko proizvodnjo. Forsiranje krmnih rastlin, predvsem detelj na njivskih površinah, zboljšuje plodnost tal, krepi krmno osnovo in preko nje proizvodnjo gnojla, ki vpliva na dvig hektarskih donosov vseh kultur. Ta tendenca se ne more povsod enako uveljavljati, ker vplivajo nanjo splošni ekonomski faktorji, predvsem prenaseljenost in iz nje izvirajoča nujnost po močnem odstotku žit, ter različna stopnja agrotehnike in zootehnike. Visok odstotek krmnih rastlin terja namreč od proizvajalca precej strokovnega znanja (obvladati mora agrotehniko, rediti proizvodno sposobne živali itd.).

Druga značilnost — širjenje povrtnin gre v korak s širjenjem krmnih rastlin oziroma njihovim vplivom na rodovitnost tal. Dosedanja prehrana prebivalstva temelji tri četrtine na žitu in samo ena četrtina na drugih virih, kar je ne samo enostransko, lahko bi rekli primitivno, temveč tudi neracionalno.

Najznačilnejša sprememba bodočega poljedelstva je v povečanju hektarskih donosov vseh kultur. Predvideno je, da se zato poveča vrednost poljedelske proizvodnje na 159,3, če vzamemo za osnovo sedanje njene vrednosti indeksa 100. Na povečanju proizvodnje participirajo v II rajonu v glavnem žito, v III. rajonu krompir, v IV. zelenjava, v V. pa industrijske rastline. Intenziviranje temelji torej na kulturah, ki imajo v posameznih rajonih najboljše pridelovalne pogoje.

Povečanje proizvodnje bo možno ostvariti z vrsto ukrepov. Našteli bomo nekatere, ki so večjega pomena.

Površine, ki jih bomo namakali, naj bi povečali od sedanjih 50.000 na 438.000

v glavnem zelenjadstvu. Pomembni proizvod je sadje — oliva, smokva, agrumi in vino. Petina vinogradov v državi odpade na ta rajon.

Peti rajon ima najmočnejše zastopane industrijske kulture, zlasti bombaž, mak in tobak. Skoraj ves riž prideluje v tem rajonu. Pomembna je tudi proizvodnja sadja in zelenjave. Zanj radi slabih travnikov in pašnikov, ki zavzemajo skoraj polovico kmetijskih površin, je živinoreja slaba; na 100 ha 33 goved, 13 svinj in 185 ovac.

Kolikšen odstotek ornih površin in travniških površin v zveznem merilu na posamezne rajone, kažejo naslednji podatki:

	I.	II.	III.	IV.	V.
orna površina	38	35	18,4	3,4	5,2
travniška površina	9,5	37,5	47,3	4,3	1,3

V večji ali manjši meri imajo vsi rajoni ekstenzivno proizvodnjo, ki se odraža v nizkih donosih njivskih kultur

Bodoča mehanizacija bo torej neprijetno močnejša od sedanje (traktorjev je sedaj 6000).

Potrošnja umetnih gnojil na hektar obdelovalne zemlje bi narasla od sedanjih 6,7 kg na 128 kilogramov. Najmočnejša bo v II. rajonu (432 kg/ha, najmanjša pa v III. rajonu (36 kg/ha). Ob takšnem obroku bo letno porabljenih 124.000 vagonov gnojil, ki jih bomo, razen kalijevih, producirali doma.

Za splošen dvig strokovne izobrazbe je predviden obsežen program: ustanavljanje kmetijsko-nadaljevalnih šol, splošnih kmetijskih šol, specialnih kmetijskih šol, kmetijsko-gospodinskih šol, ter s terenom povezano raziskovalno

in še v večji meri travnikov in pašnikov. Nizki donosi so posledica slabe agrotehnike in enostranskega izkoriščanja ornih površin, ki nujno spremljata drobno in razkosano zemljiško posest. Skoraj 80% njiv zavzemajo žita, ki, kot je znano, slabšajo rodovitnost tal, delež krmnih rastlin pa je prav tako zelo nizek. Edino v zapadnem delu države je stanje ugodnejše.

Hektarski donosi pšenice in koruze — vodilnih kultur države — so v mtc in po rajonih takšni:

	FLRJ	I.	II.*	III.	IV.	V.
pšenica	11,4	13,9	10,1	9,4	8,7	8,4
koruza	14,8	17,7	14,0	10,9	8,2	8,8
povrtnin v kg na prebivalca	130,0	200,0	150,0	60,0	70,0	125,0

* II. rajon 80% Slovenije.

delo kmetijskih zavodov in selekcijskih postaj. Z izobraževanjem na široki fronti se bodo kmetje usposabljali za napredno, intenzivno poljedelsko proizvodnjo.

Med ekonomskimi ukrepi so važni naslednji:

politika nizkih cen umetnih gnojil, ki se že uveljavlja, nizkih cen zaščitnih sredstev, orodja in strojeve, s katero se bo dajala realna, na račun rentabilnosti zasnovana pobuda oziroma pomoč države za intenziviranje proizvodnje. Proizvodnja kvalitetnega semenskega blaga se bo s premijami stimulirala. Letno naj bi se v ta namen dalo na razpolago okrog pol milijarde dinarjev. Od te vsote odpadeta dve tretjini na semena detelj, trav in krompirja, ki ima ugodne pridelovalne pogoje v zapadnem delu države.

Drug pomemben ekonomski ukrep je bodoče kreditiranje proizvajalcev v svrhu oskrbe s proizvajalnimi potrebščinami. Obseg in pogoji kreditiranja se še proučujejo.

Kot nujno potrebno bo treba urediti železniško prevozno tarifo, ki sedaj omejuje medsebojno blagovno izmenjavo kmetijskih pridelkov med rajoni.

Najučinkovitejši ekonomski ukrep pa bo v bodoče nov način obdavljanja kmetijskih gospodarstev. Temeljil bo na katastrskem dohodku, ki mu je podlaga obseg in kakovost zemljišča. Pridelki, ki presejajo povprečje, ne bodo obdavčeni.

ing. T. M.

Kmetijska zadruga v Prevaljah je najboljša v okraju

Kako bi tudi ne bila? Njen predsednik Karl Dobrsek ni le star, izkušen komunist, ampak tudi izkušen kmetovalec in organizator. Že 55 let ima, a še hodi vsak dan v hribovsko vasico Leše, tričetrt ure iz Prevalj, učiti otroke. Po poklicu je učitelj. Ze pred prvo svetovno vojno je v bivši Avstro-Ogrski ustanovil v Zvabeku prvo slovensko kmetijsko šolo na Koroškem. Veliko delo je bilo to. Sedaj, ko smo še bolj spoznali vsa ogabna sredstva moderne germanizacije našega koroškega življa, ga še bolj cenimo. Pomoči ni bilo pričakovati od nikoder, zato si je napravil vse sam: od programa do predavanj! Navdušenje za šolo je bilo veliko. Prišli so tudi oženjeni. In ker ni bilo dnevi časa, so prinesli za večerni pouk s sabo svetilke... (Pri nas v marsikateri vasi ne cenijo neizmernih priložnosti za izobrazbo!)

Sedaj pa je že od ustanovitve predsednik Kmetijske zadruge v Prevaljah, a ne brez uspeha. Kot pravijo, bo pokazal zaključni račun za lansko leto okrog 8 do 10 milijonov dobička!

Uspehi pa seveda ne pridejo sami od sebe. Zadruga je upoštevala pri delu vse napredne agrotehniške ukrepe. Po vaseh je organizirala vsako zimo tečaje in predavanja iz vseh panog kmetijstva, da so se kmetje seznanili z vsemi novostmi. Z odbori vseh pospeševalnih odsekov je imel predsednik redne delovne sestanke.

V načrtu imajo pripraviti plantažne jabolčne nasade na Holmcu, kjer so dobri pogoji za to, zgradili bodo dva

Tudi z lastnimi silami se da marsikaj narediti

Za letošnja melioracijska dela v Prekmurju predvidevajo nad 27 milijonov dinarjev. Od tega bodo zbrali kmetje nad 14 milijonov din iz lastnih sredstev.

Poleg običajne suše obiskujejo prekmurskega kmeta skoraj redno poplave — vse to pa mu odjeda kruh. Poplave povzročajo neurejeno vodno gospodarstvo. Bolj kot Mura in njeni pritoki so kmetijstvu nevarni številni potoki, s katerimi je preprejeno Prekmurje od Goričke do Lendave. Posebno nevarne so nenadne poplave po dolgotrajnem deževju. Nizki nasipi kmalu popuste, tako da voda v nekaj urah zalije več sto hektarov plodnih polj.

Med minulo vojno in prva leta po osvoboditvi je zastalo vse delo na nasipih, ki so ga dotlej opravljale Vodne skupnosti. S tem, da je nova država vnesla v svoj načrt melioracij tudi Prekmurje, so se kmetje nekako umaknili, češ nas bo že država rešila te nadloge. Predvideni načrti melioracij v Prekmurju naj bi rešili nad 30.000 ha ogroženih površin, hkrati pa bi z namakanjem lahko vidno zvišali sicer nizke donose. V naslednjih letih se je začel izkop glavnega razbremenilnega kanala za Mursko Soboto. Zaradi pomanjkanja kreditov pa so dela zastala. Delo je stalo tudi v lokalnem vodovju. Prišlo je celo tako daleč, da so posamezni brezvestni ljudje uničevali že tako slabe nasipe ob potokih, pri podiranju obrabnega drevja so zapirali struge z razno navlako itd. Prebivalstvo je spoznalo nevarnost takega gospodarjenja šele po nenadni poplavi leta 1950, ki je povzročila samo pri njivskih kulturah nad 150 milijonov dinarjev škode.

Tako ne sme več naprej, je bilo slišati. Resno so prišli za delo šele po združitvi obeh okrajev, ko so na področju Prekmurja ustanovili enotno Vodno skupnost z 18.000 člani, ki so imeli v posesti okrog 95.000 ha površin. Na prvem skupnem sestanku so s precejšnjo težavo določili višino vodoplavne prispevka po 208 din na hektar ne glede na bolj ali manj ogrožene predele. Precej so se sprva upirali Goričanci, češ da oni niso neposredno prizadeti po poplavih kot n. pr. ravenski kmetje ob Muri. Ker pa je Vodna skupnost vključila v svoj delovni načrt tudi regulacijo goriških potokov, so nazadnje pristali. S predvidenimi vodoplavnim prispevkom je bilo mogoče resno začeti z očiščevalnimi deli. Dela so se začela na Črnem potoku pri Ledavi, pri Lendavi so zavrvali nevarno vijugo struge, z deli so začeli na Predanovskem potoku. Kobiljskem potoku in na nekaterih drugih nevarnih predelih. Skupno je bilo urejenih nad 35 km lokalnih

strug in pritokov. V juniju se je preselilo težišče dela na razbremenilnik Ledava—Mura, ki bo v primeru poplave velikega pomena. Po spojitvi v Muro bo lahko kanal odvajal na sekundo 100 kubikov vode, s čimer bo odvrnjena neposredna nevarnost poplav za Mursko Soboto in okolico. Do decembra so izkopali okrog 50.000 m³ zemlje. Da je bilo mogoče dalje kopati razbremenilnik, je država prispevala 10 milijonov dinarjev. Razen tega so naredili pri Hotizi okrog 160 m nasipov na Muri, ki je na tem predelu resno grozila. Od planiranih 14 je bilo urejenih 13 nadvozov in začeta dela pri dveh zapornicah.

Uspeh v prvem letu pa bi bil še večji, če bi kmetje kot člani Vodne skupnosti pravočasno plačevali vodoplavne prispevke. Takole so izpolnjevali obveznosti posamezne občine: po statistiki 1. febr. letos so plačali kmetje v občinskem okrogu Beltinci 13,6 %, v Bogojini 75 %, Crensovcih 60 %, Dobrovniku 76 %, Gaberju 79 %, Lendavi 58 %, Turnišču 88 % in v Soboti 29 % predvidenega vodoplavne prispevka za leto 1952. Malo ali nič so poravnali obveznosti v goriških predelih.

Na letošnjem občnem zboru Vodne skupnosti so se temeljito pogovorili o teh slabostih. Kakor lani so tudi letos posamezni delegati z Goričkega vztrajali pri tem, naj vodoplavne prispevke plačujejo le tisti kmetje, ki so pri poplavih neposredno prizadeti. To trditvev pa je večina delegatov ovrgla kot poskus razbijanja enotnosti Vodne skupnosti. Da pa bo v bodoče le razlika med prvimi in drugimi, bodo plačevali prvi 179 dinarjev, gorički kmetje pa 106 din na hektar. Po predloženem proračunu bodo letos zbrali kmetje iz lastnih sredstev 14.839.000 din, s čimer bodo omogočena nadaljnja dela pri urejanju lokalnega vodovja. Za dokončno dograditev kanala in za dovršitev del na Muri bo pomagala država s 15 milijoni dinarjev.

V glavnem se bodo tudi letos omejili na očiščevalna dela in na utrjevanje potočnih nasipov. Pri Hotizi bo speljana zamočvirjena struga Lihovija v Muro, s čimer bo v vasi odstranjena nevarnost okužbe. V načrtu je ureditev vodovja na Ivanjskem in Filovskem polju. Na teh predelih se voda zadržuje v kritičnih mesecih po več tednov, kar povzroča veliko škodo na kulturah. S primernimi odvajalnimi jarki bo ta večna nadloga odstranjena. Razen osuševanja imajo letos v načrtu poskusno namakanje Žitkovskega polja, melioracijo travnikov v okolici Turnišča itd.

Lojze Trstenjak

Občni zbor zadruge v Igi vasi

Se do nedavnega so vladale v kmetijski zadrugi Iga vas v Loški dolini nezdrave razmere, ki so kvarno vplivale na razvoj. V odbor KZ Iga vas so se namreč vrinili ljudje, ki so hote zavirali razvoj zadruge. Razen tega so s svojim slabim, da ne rečem protisocialističnim odnosom do zadruge razkrojili zadržno skupnost. Seveda je bila ta nakana preprečena, razbijači odkriti in postavljeni pred neusmiljeno sodbo naprednih in poštenih združnikov, ki so sklicali izredni občni zbor.

Na tem zboru so ostro obsodili nepravilni postopek bivšega predsednika, ki je s pomočjo odbornikov Intiharja in Kandareta ostavil trgovsko pomočnico in jo hotel nadomestiti z drugo prodajalko, katere mož je kot zagrizen belogardist pobegnul. Ze je kazalo, da bo iz KZ postala verna podoba nekdanjih konsumov. Razen tega se omenjena odbornika nista udeležila občinskih volitev in sta s tem dokazala svoj negativni odnos do skupnosti. Vse to je delalo pri naprednih odbornikih pa tudi med člani hudo kri, kar je prišlo do izraza na izrednem občnem zboru. Na zahtevo velike večine združnikov so izključili iz upravnega odbora Intiharja in Kandareta.

Dolgo časa so združniki molče prenašali vse te nerodnosti, toda mera se je napolnila. Napredni združniki so dobro podkurili odbornikom, ki jim je bila skupnost deveta briga, glavno pa položaj. To pomeni, da ljudje v Loški dolini zdravo in pametno mislijo, čeprav na videz ne kažejo kaj posebnega zanimanja za te reči. Kaže, da se bo v bodoče tako zgodilo vsakomur, ki bi skušal podirati, kar so doslej zgradili.

Kako nujno je bilo spraviati nasprotnike naše socialistične skupnosti s poti, se je videlo na zadnjem rednem občnem zboru.

na kateri je bilo samo eno dekle. Tudi Maks Enci z Leš ponuja zadrugi svoje posvetstvo. Zadruga bi morala oskrbeti predvsem dobro živino, da bi bili leški rudarji oskrbljeni z mlekom. Takšne pogodbe sklepajo tudi druge zadruge in jih je treba podpirati, ker je tak način dela z zasebnimi kmeti zelo uspešen. Pogodbe pa zadruge sklenejo seveda samo, če so zanje gospodarsko sprejemljive in če ni pri tem kakšnih spekulacij.

Zadruga podpira tudi javne ustanove in organizacije. Lansko zimo so razdelili šolskim otrokom šibkih kmetov in delavcev sto parov čevljev. Ti otroci sicer pozorni ne bi mogli hoditi v šolo, tako pa je bil zadržni dobiček dobro uporabljen.

Ivan Kristan

-eto

S skupščine Gostinske zbornice

V tork je bila v Ljubljani prva redna skupščina Gostinske zbornice za Slovenijo. Zbornica ima 26 članov, od tega 22 okrajnih in mestnih gostinskih ter trgovinsko-gostinskih zbornic, razen teh pa so v njej vključeni še Putnik, Planinska zveza Slovenije in dve podjetji, ki sta pri delu povezani z gostinstvom. Po okrajnih in mestnih zbornicah je vključenih v zbornico Slovenije 85 odstotkov gostinskih podjetij iz vseh sektorjev. Izven članstva so še nekateri obratni družbene prehrane in nekateri zadrugi gostinski obrati, ki pa so skupno z zadrugami člani zadrugi zvez. Gostinska zbornica je v svojem kratkem obstoju dosegla že precej uspehov pri delu za izboljšanje našega gostinstva, vendar pa jo čakajo še velike naloge. Na skupščini je namreč bilo rečeno, da je gostinstvo menda edina gospodarska panoga, v kateri še nismo dosegli predvojnega ravni.

KJE DOBITI OSEBJE ZA SEZONO?

Eno izmed vprašanj, o katerem je bilo na skupščini največ razprave, je vprašanje kadrov za gostinstvo. Blizu se glavna sezona, ko bo prišlo v Slovenijo mnogo tujcev, gostinski obrati v glavnih turističnih središčih pa nimajo dovolj sposobnih ljudi. Skupščina je sklenila storiti vse, da bi gostinski obrati v tistih krajih, kjer turizem ni najbolj razvit, poslali čez poletje najboljše ljudi, ki znajo tudi tuje jezike, v turistična središča. Seveda jim bo treba zagotoviti, da se bodo lahko po sezoni vrnili na delo, kjer so bili prej. Predstavnik sindikata pa je poudaril, da ne bi bilo pravilno, če bi ti delavci zahtevali za čas sezone višjo plačo, kot jo imajo v obratu, kjer so stalno zaposleni. Seveda pa morajo dobiti dodatek

za ločeno življenje in dodatek za morebitno čezurno delo.

Splošno mnenje na skupščini je bilo, da gostinstvu sploh primanjkujejo kvalificirani kadri. Zato je bilo precej govora o Gostinski šoli v Ljubljani, ki nima primernih prostorov in za katero še ni rešeno vprašanje, kdo jo bo vzdrževal. Skupščina je sklenila, da bo treba izposlovati potrebne predpise, da bodo vsa gostinska podjetja s prispevki vzdrževala to šolo. Razen tega pa je skupščina sklenila tudi, da bo treba prirediti več tečajev in tako omogočiti sedaj zaposlenemu kadru, da si bo pridobil potrebne kvalifikacije.

Nekateri tovariši so na skupščini opozorili tudi na to, da v novih tarifnih pravilnikih, ki bodo v kratkem sprejeti, ponekod napačno povišujejo tarifne postavke. Če bi to obveljalo, potem bi gotovo narasle tudi cene v obratih. Zato je Republiški odbor sindikata odklonil več predloženih osnutkov tarifnih pravilnikov. Z lanskimi presežki naj bi predvsem izboljševali obrate in zniževali cene uslugam, ne pa poviševali plače. Seveda se okrajne gostinske zbornice ne smejo neposredno mešati v sestavljanje tarifnih pravilnikov, temveč je treba te stvari sindikalnim organizacijam pojasnjevati.

Na skupščini so torej dosti govorili o tem, kako kadra manjka. Zastopnik Trgovinsko-gostinske zbornice iz Koprca je celo poudaril, da je Koprščini potrebna velika pomoč pri kadrih iz drugih okrajev. O kakih brezposelnosti v gostinstvu v razpravi skoraj ni bilo besede, čeprav je to v poročilu bilo

mimogrede omenjeno. Če pa to primerjamo s podatki o razpoložljivi delovni sili, ki so bili objavljeni v našem časopisu 31. januarja, se stvar zdi malo drugačna. Takrat je namreč bilo v Sloveniji brezposelnih 110 kuharjev in 173 natakarjev. Ne vemo, koliko so ti kuharji in natakarji sposobni, vendar pa bi bilo dobro, če bi tovariši iz Gostinske zbornice to zadevo bolj poglobljeno obravnavali.

OB POGOJIH, KAKRŠNI SO, BI LAHKO IZBOLJSALI POSLOVANJE OBRATOV

O cenah se je slišalo še nekaj. Razen izjav nekaterih tovarišev, da ponekod ljudski odbori še poskušajo diktirati cene v gostinstvu, kar je še ostanek starega administrativnega vodenja podjetij, je bilo nekaj besed še posebej na račun cene vina. Nekateri tovariši so dejali, da je gotovinski plan, ki že tako ali tako postaja cokla, pa je za sedaj le še nujen, pičlo odmerjen za odkup vina, medtem ko imajo grosistična odkupna podjetja dovolj denarja in cene vina dvigajo; zlasti na račun dobičkov »Slovenija-vina« je bilo več pripomb. Dejali so, da ima tudi zadrugi in zasebni sektor posebne pravice, ker vino lahko kupuje iz iztržkov, državni obrati pa morajo vse presežke oddati v banko. Nek tovariši je celo dejal, da nekateri trgovci pravijo, da so le gostilničarji krivi za visoke cene vina, da pa drži prav nasprotno. Tudi o tem bi bilo dobro še kaj napisati.

Precej je bilo govora tudi o devizah. Tuje valute, ki jih prinesejo s seboj gostje iz inozemstva, menjajo filiale Narodne banke, menjalnice in Putnik, gostinci pa menijo, da bi tudi oni morali dobiti del deviz, ker jih potrebujejo za mehanizacijo obratov, zlasti za nabavo hladilnikov, za potrebne izlete v tujino itd. Postavlja pa se vprašanje, kako bo z graditvijo naših ključnih objektov, če bomo devize razmetavali na vse strani. Zlasti pa bi bil to problem, če bi obveljalo stališče nekega tovariša, naj se vse devize sprostitjo in naj jih vsakdo kupuje na obračunskem mestu, razen nekaterih prioritarnih podjetij, za katere naj bi devize kupovala banka.

Bilo je govora še o mnogih finančnih predpisih, ki niso bili ali niso izdelani pravočasno in je zato precej nepotrebnih težav; tako so se pritoževali, ker še doslej niso dobili navodil za letno bilanco, dalje je bilo govora o amortizaciji, ki je sicer že določena najmanj 6-odstotna in jo lahko delavski sveti še povišujejo, ni pa še prav dokončno rešeno, za kaj se amortizacijska sredstva lahko uporabijo, kajti gostinstvo želi, da bi lahko uporabljala sredstva v celoti za obnovo obratov. Pritožujejo se tudi na to, da lahko izgube v lanskem prvem četrtletju, ki so nastale iz upravičenih razlogov, menda zaradi naknadnih predpisov in diktiranih cen, krijejo le z najemom dveletnega kredita; želijo namreč, da bi tudi gostinstvo dobilo regrese kot nekatera druga podjetja. Poleg tega so govorili še o tem, da bi bilo potrebno drobni inventar izločiti iz obratnih sredstev in zanj določiti manjše obresti, dalje, da bi bilo treba dovoliti prodajo nekaterih osnovnih sredstev pod pogojem, da se v enaki vrednosti nabavijo nova, dalje, naj bi se komunalne usluge — voda, elektrika in plin — plačevalo po isti ceni kot za gospodinjstva itd.

Drži, da je dosti predpisov, ki ne ustrezajo več sedanji stopnji gospodarstva, in da bi bilo treba pohiteti z izdelavo novih. Vendar pa je nek gost opozoril, da je osnovno, naj gostinske zbornice in podjetja storijo mnogo več kot doslej za nadaljnji razvoj pri takih pogojih, kakršni so. S sedanjimi sredstvi bi lahko več dosegli, le bolj se bo treba boriti za rentabilno poslovanje. Če na primer, kot je nekdo dejal, v Gorici dostikrat sploh ne dobiš sifona, če mnogi obrati niso urejeni, če ni čistoče in kulturne postrzebe, če ni dobre notranje ureditve, potem se bo treba predvsem proti takim stvarim odločneje boriti.

IMAMO VELIKE PRIRODNE LEPOTE — NE IZKORISČAMO PA JIH DOVOLJ

Slovenija ima na majhnem prostoru toliko različnih prirodnih lepote kot malokatera država. Zato so pogoji za razvoj inozemskega turizma zelo dobri. Je pa še mnogo lepih krajev, ki niso med tujci, pa celo niti med domačini znani kot turistična središča, kot na primer Slovensko Primorje, Dolenjska, Stajerska, Slovenske gorice, Haloze itd. Okrajne gostinske zbornice, je dejal nek tovariš, naj bi v svojih okrajih za jele vsa ta vprašanja v celoti in tu bi bilo potrebno tesno sodelovanje s turističnimi društvi, pa tudi z delovnimi kolektivi, ki nudijo ponekod, kot na primer na Jesenicah, dosti pomoči za napredek svojega kraja.

Skupščina je sklenila, da bodo postavili po okrajih in za vso republiko perspektivne načrte, kje in kaj bi se lahko ustvarilo in kaj naj pri tem storijo gostinska podjetja, druga podjetja, ljudski odbori in razne organizacije.

Zlasti pa bo važno čim bolj pobihiti s pripravami za sezono. V glavnih turističnih središčih bodo cene nekoliko višje in sem bodo prihajali zlasti tujci, toda v mnogih drugih krajih bi se dalo tudi kaj urediti, in to po nižjih cenah. Nekdo je predlagal, naj bi za prenočišča v manjših krajih pregovorili tudi kmete, tako da bi lahko gostinstvo poskrbelo le za hrano, kjer v gostinskih obratih ni sob za prenočevanje.

VEC SODELOVANJA GOSTINCEV Z LJUDSKIMI ODBORI

Razvoj turizma je zadeva, ki se — in še kako — tiče tudi občin in okrajev, vendar pa povsod še ni pravega razumevanja za to. Koliko tega razumevanja je, pa je odvisno predvsem od delavnosti gostinske organizacije. Slabo kaže na primer dejstvo, da je v vseh zborih proizvajalcev v Sloveniji le en sam zastopnik gostinstva. Tega ni niti v okraju Radovljica, kjer so v zboru proizvajalcev sicer predstavniki trgovine, čeprav je to najvažnejši turistični predel.

Tudi primer, ki so ga pripovedovali nekateri tovariši z Dolenjskega, kaže na to, da sodelovanja še ni dovolj. Bilo je ob lanskem visokem snegu in skupina tujcev je na potovanju iz Zagreba proti Ljubljani z avtomobilom ponoči nekje obšla. Ko so jim nato v gostilni dali čaja z rumom, da bi se okrepili, je bil gostinski obrat kaznovan s 3000 dinarji, ker se je to zgodilo v času, ko je po predpisih točenje alkoholnih pijač prepovedano. Taki predpisi so sicer potrebni, da se prepreči pijančevanje, vendar je treba biti ob izrednih prilikah nekoliko bolj giblen.

Precej je bilo tudi pritožb zaradi šušmarjenja z vinom. Zlasti tovariši iz Trbovelj in okolice so se o tem pritoževali. Pravijo, da tam šušmarijo zasebniki, zasebne gostilne, pa tudi trgovine, kjer točijo na drobno, in razne organizacije, ki prirejajo veselice, ne da bi plačale predpisane davjate. Tudi te stvari bi uspešneje preprečevali, če bi gostinske zbornice bolj sodelovale z oblastjo in s trgovinsko inspekcijo.

To še zdavnaj ni vse, o čemer so razpravljali na skupščini. Poudariti bi bilo treba še, da je skupščina sklenila, da bo treba storiti vse, da bi čimprej prišlo do ustanovitve Zveze gostinskih zbornic za vso Jugoslavijo. S tem bo mogoče boljše sodelovanje med republikami pri razvijanju gostinstva. Gostinsko zbornico čaka še precej dela, če hočemo doseči, da se bo gostinstvo uspešno razvijalo. M. Z.

Zahteve našega gospodarstva in uredba o vajencih

Nadaljevanje s 6. strani.

37 dni dopusta. Daleč smo od tega, da bi oporekali potrebo po dopustu, vendar je pri tem treba misliti na to, da pripada vajencu vsako leto toliko dopusta, potem pa, ko se izuči, naj dobi za »nagrade«, ker je postal kvalificiran delavec, manj dopusta. V tem je nelogičnost in bi ne bilo napačno, če bi se dolžina dopusta odmerila po splošno veljavnih predpisih, ki določajo dopust letno od 14 dni do 30 dni.

Sploh je mnogo takih »zaščitnih« določil, ki prej ali slej škodujejo, zato je prav, če bi prišlo do spremembe omenjene uredbe, to toliko bolj, ker danes podjetja mnogo bolj skrbijo tudi za pravilno izučevanje mladih delavcev, saj je to povezano z njihovimi dolžnostmi do dviga storilnosti, boljše kvalitete in napredka gospodarstva. Splošna ugotovitev pa je, da bo s takim naraščanjem kaj težko doseči to, kar od delovnih kolektivov pričakujemo. Zato je treba tudi določila o vajencih vskladiti s splošnimi zahtevami.

Jože Jurač

Fabrika vuneneh tkanina i pletiva

»CRVENA ZVEZDA«

LESKOVAC KOD ŽELEZNIČKE STANICE

IZ DELUJEMO

- TKANINE za moške obleke in ženske kostume iz česane kamgarn volne in iz vlečenega sukančevega prediva
- TKANINE za ženske obleke v raznih barvah in vzorcih, barvane v kosih in melanjirane
- TKANINE za moške in ženske plašče in površnike, kakor tudi »Velur«
- SLOVITI leskovški šajak, izdelek »Leskovac«, v raznih barvah
- GARDIJSKI ČOJ za narodne noše v vseh barvah
- VOLNO iz česanega prediva za ročno delo 10/3 s 100% volne v štrnah po 50 in 100 g, pletivo za trikotažo s 75 in 100% volne, razne debeline, surovo in barvano
- GAJTAN, volneni »Melez« in »Dvenički« za narodne noše kakor tudi »Burmo«

Trgovska podjetja, zadruga, zadrugne delavnice za trikotažo, obrtniki in drugi potrošniki! Naši izdelki so odlične kakovosti. — Obiščite nas brez obveznosti do nakupa!

stroške. Tu so bile celo v privilegijih različne. Birokracija seveda mora ustvarjati kaskadne odnose. Podobnih primerov je še več.

V sedanjih pogojih se jasno vidi, da sleherni privilejij neposredno bremeni zaslužke celotnega kolektiva. Zaslužki se znižajo za ustrezno vsoto tako takrat, kadar grejo privilegiji na račun plačnega sklada, kakor tudi takrat, kadar zvišujejo materialne proizvodne stroške, posredno pa tudi v primerih, kadar se ta sredstva jemljejo iz sklada za amortizacijo. To se pravi, da pomenijo birokratski pojavi v podjetju v bistvu izkoriščanje kolektiva, kdor se z njimi okorišča, pa postane izkoriščevalec. Dejstvo, da je izkoriščanje še vedno majhno, da glede na skupni zaslužek podjetja ne predstavlja pomembnejše vsote, ne vpliva na njegov značaj in ne pomeni, da bi to izkoriščanje ne postalo večje, če bi se ne borili proti njemu in če bi birokratski pojavi zavzeli večji razmah. Brez posebnega gospodarskega znanja bo sleherni član kolektiva spoznal izkoriščevalsko bistvo teh pojavov in prečeni, kaj je privilejij in kaj je škodljivo za ves kolektiv. Dvoje stvari nam dokazuje, da so takšni pojavi vendarle mogoči: prva, prikrievanje takega ravnanja pred kolektivom — da pa bi jih lahko prikriili, skrivajo tudi vse druge podatke o poslovanju — druga pa je dejstvo, da v podjetjih demokratičnem še vedno ni razvit. Kažejo se določene težnje nekaterih ljudi v upravnem odboru, da bi postali uradniki. Nekateri upravni odbori snujejo v svojih vrstah komisije, ki preiskujejo finančno poslovanje podjetja in ki izgubljajo po cele delavnice za dela, ki ne dajejo nobenih rezultatov, zaradi tega ne, ker komisije nimajo strokovnega znanja v knjigovodstvu. Nekateri predsedniki upravnih odborov prevzemajo funkcije nameščenec v upravi podjetij, dovoljujejo do-

puste, podpisujejo naloge za knjiženje, odhajajo na dolga potovanja zaradi sklepanja pogodb itd. Nekateri upravni odbori sklicujejo seje redno v delovnem času, s čimer kršijo uzakojeno načelo, da delo v upravnem odboru ni plačano.

Zakon je tak, da birokracija zavzema despotične oblike, zato v podjetjih, v katerih so birokratski pojavi, zelo pogosto uporabljajo tudi metode nasilja proti tistim, ki jih poskušajo kritizirati. Primer: delavec nekega podjetja je prišel na komite in se pritoževal nad delom direktorja. Povedal je, da se v podjetju ne upa pritožiti, ker se boji odpusta. Ko so mu v komiteju svetovali, naj se pritoži na konferenci kolektiva, je prišel čez tri dni z odločbo o premesitvi na slabše plačano delovno mesto v podjetju. — Neke partijska komisija je našla v nekem podjetju na primer, da je predsednik delavskega sveta govoril pred komisijo o slabem poslovanju, ni pa se upal tega povedati na seji delavskega sveta. Bilo je tudi nekaj primerov, da so tiste, ki so kritizirali, odpustili kot »nergačev«. To se pravi, da so odpustili in materialne represalije zavora svobodnemu razpravljanju, brez katerega pa resnično delavsko upravljanje ni mogoče.

Posebno v manjših podjetjih našletimo na primer, da posamezni vodilni ljudje zaposlijo v podjetjih, nato pa na vodilnih mestih bližnje in daljne sorodnike ter prijatelje, tako da se z družinskimi vezmi povezano vodstvo spremeni v silo, ki popolnoma vlada v podjetju, čeprav formalno obstajata delavski svet in upravni odbor.

Vse to kaže, da birokratske težnje v podjetjih so, in to tako v upravnem aparatu nameščenecv kakor tudi v organih delavskega upravljanja. Te težnje imajo že v začetku vse, za birokratičnem značilne lastnosti: materialni privilejiji in izkoriščanje, dušitev kritike, zaviranje pobude množic, osebna povezanost itd.

Z birokratskimi pojavi je povezana še ena težnja, ki se kaže v partikularizmu. Partikularizem je neke vrste opravičilo pred kolektivom za privile-

gije. Partikularistični pojavi se kažejo najpogosteje v težnji za znižanjem akumulacije in za zvišanjem plačnega sklada. Prvi predlogi beograjskih podjetij za plan 1953 so znašali 6 milijard manj akumulacije, kakor so je ustvarila v minulem letu, pri tem pa so podjetja obrzala skoraj isti plačni sklad, materialne stroške in obseg proizvodnje. Te težnje se kažejo tudi v prodaji izdelkov članom kolektiva po minimalnih cenah ali v dotacijah menzi ali v izdatkih, ki pomenijo posredno zvišanje plačnega sklada (n. pr. nakup obleke in predmetov za osebno uporabo itd.), kar se seveda ne vidi v knjigovodstvu v rubriki presežkov plačnega sklada in zato ni obdavčeno. Partikularistične težnje so posebno vidne v podjetjih s monopolističnim položajem, ki si delajo z neupravičenim zviševanjem cen visoke presežke plačnega sklada na račun potrošnikov, torej na račun skupnosti. Takšni postopki, prikriti z borbo za koristi kolektiva, naj korumpirajo kolektiv in zadušijo kritiko privilegijev, ki si jih zagotavlja manjša skupina ljudi. Medtem ko pomenijo privilejiji v podjetju izkoriščanje kolektiva, pa pomenijo po partikularistični poti zagotovljeni privilejiji, čeprav tudi vsega kolektiva, krajo in izkoriščanje drugih delavcev. Takih primerov je precej ter o njih razpravljajo po podjetjih in v tisku.

Birokratski in z njimi povezani partikularistični pojavi so ostanek starega, kar ovira razvoj. Te pojave morajo odstraniti nenehno rastoče socialistične sile, ker se »komunizem začneja tam, kjer nastopa požrtvovalna skrb »navadnih delavcev«, skrb, ki je močnejša od težkega dela, skrb, da se poveča storilnost, da se ohrani sleherni pud žita. Premoga, železa in drugih proizvodov ki jih ne dobivajo delavci osebno, niti

ne njihovi »bližnji«, marveč oni »daljnji«, t. j. družba v celoti« (Lenin).

Res je, da birokratski pojavi, čeprav so — v celoti vzeto — številni, vendar v delovanju organov upravljanja ne pomenijo značilne poteze, marveč so le posamezni spremljajoči pojav. To pa ne pomeni, da tega vprašanja ni treba zaostriiti, še preden bi zrasla iz njega večja nevarnost. Dosedanja praksa socialističnega razvoja je nedvoumno pokazala, da je birokracija prva nevarnost za socializem, zato jo je treba točje povsod, kjer se pojavi, ter ji preprečiti, da bi se razvila, zavladala nad pojmovanem ljudi in postala materialna sila, za katere uničenje bi bilo treba pozneje mnogo več moči in naporov. Se vedno se upiramo temu, da bi imenovali birokratske pojave v organih delavskega upravljanja s pravim imenom, čeprav je mnogo važneje razkrivati birokracijo in se boriti proti njej v organih delavskega upravljanja kakor pa v njegovem administrativnem aparatu. O birokraciji v podjetju govorimo le v zvezi z direktorjem in z aparatom nameščenecv, o organih delavskega upravljanja, navadno na sestankih, v tisku in ob drugih priložnostih pa ne govorimo in ne pišemo o birokratskih težnjah, temveč le o »napakah« in »pomanjkljivostih«, in to v glavnem iz treh razlogov:

a) Se vedno je dokaj ljudi, ki menijo, da delavsko upravljanje obsega samo delavski svet, odnosno upravljanje upravnih organov istovetimo z upravljanjem celotnega kolektiva, zato tudi ne vidimo v upravnem odboru ali delavskem svetu možnosti birokratizma.

b) Drugi razlog je dejstvo, da je delavsko upravljanje zraslo v boju proti državokapitalistični birokraciji in da je delavsko upravljanje, četudi kaže

birokratske težnje v lastnih vrstah, osnovna ovira razvoju državokapitalistične birokracije. Da pa bo delavsko upravljanje v celoti opravilo svojo vlogo v borbi proti birokratizmu, mora odstraniti te pojave predvsem iz lastnih vrst.

c) Tretji razlog za to, da ne govorimo o birokratizmu v organih delavske uprave, je dejstvo, da jo sestavljajo najboljše ljudje, katerim ne moremo pripisovati zavestne težnje po oviranju socialističnega razvoja, saj delajo ti ljudje z vsemi silami in v večini primerov v najboljšem prepričanju, da prispevajo k zgraditvi socializma. Tu pa ne gre za subjektivni občutek, ne gre za to, kaj kdo misli o sebi in o svojem ravnanju in kaj želi, marveč za objektivno vlogo, ki je lahko, posebno prve čase, v popolnem nasprotju z nameni. Pozneje, ko si bo ta sistem pridobil pravico do življenja in ko bo spremenil miselnost ljudi, bodo izginile tudi te razlike med nameni in objektivno vlogo. In prav zaradi tega, ker je namen ljudi drugačen, je treba popolnoma razkriati vlogo teh pojavov v družbenem razvoju, da jo bodo ljudje domeli in vskladili svoje ravnanje s svojimi nameni.

Če v socialističnem razvoju opazujemo proces, v katerem se čedalje bolj manjša in na koncu izgine prepad, ki loči neposredne proizvajalce od sredstev za proizvodnjo, če pojmujeemo v tem procesu birokracijo kot ostanek starega, ki še vedno vzdržuje ali si prizadeva ohraniti to ločenost, potem birokracija v organih delavskega upravljanja ni znamenje degeneracije, marveč je dokaz, da staro še ni uničeno. Birokratski pojavi bi bili znamenje degeneracije, če bi dobili pravico do življenja in se ustali, odnosno če bi se zaustavil proces nadaljnega razvoja in

O FILMU »JARA GOSPODA«

Angleški barvni film

Hoffmannove pripovedke

Kar hitro sta se zvrstili druga za drugo dve premieri slovenskih umetniških filmov. Niso se še polegole polemike, ki so nastale ob odklonilnih kritikah filma »Svet na Kajžarju«, ko je bil predvajan film Bojana Stupice »Jara gospoda«. Čeprav kaže ta film dokaj višjo stopnjo filmskega podajanja kakor oni, se bojim, da se bodo tudi pri njem razvele, upam, manj žolčne polemike, ker je kljub skrbno nastudiranemu detalju film v celoti precej problematičen. Prav zaradi polemik pa je bila publika na ta film radovednejša kakor na katere koli prej, razen na prvi slovenski »Na svoji zemlji«. Toda ista publika je sprejela film »Jara gospoda« dokaj hladno. Dogajanje je ni prevzelo in zaneslo, gledalec je ostal objektivno opazovalec, razen v nekaterih scenah. Čustvena vsebina filma ni tako močna, da bi prisilila gledalca v sodoživljanje dejanja.

Morda je temu krivo, ker se je scenarij Bojana Stupice naslonil sicer na Kersnikovo povest, po kateri je dobil film tudi svoj naslov, toda razen surovega ogrodja zunanje zgodbe ni v filmu prav nič ohranjenega duha Kersnikove povesti, temveč je vpet vanj slovenski doživljaj scenarija Stupice samega. Prepričan sem, da bi bil film boljši in enotnejši, ako bi šel scenarij povsem samosvoje pot, ker bi ga potem privzeta zgodba ne ovirala pri slikanju življenja, kakor si ga je predstavljala. Originalno postavljeno dejanje bi ga vsekakor obvarovalo nasilnega upogibanja značajev, ki povzročajo v filmu, kakršni je sedaj, samo nepotrebne neubranosti. To velja tembolj, ker je Kersnikova povest le preveč znana, pa je ustvarila v vsakem gledalcu že določene predstave, ki jih pričakuje potrjene v filmu; to pa povzroči v njem nekakšno nerazpoloženje, ko vidi, da je gledal vse nekaj drugega, kot je pričakoval. Kdor hoče dobiti kolikor toliko objektivno predstavo o filmu, mora povsem izločiti vse spomine na svoje šolsko čtivo »Jara gospoda«. Viri filma so namreč mnogokje drugod, najmanj pa pri Kersnikovi povesti iz slovenskega malomeščanskega življenja ob prelomu stoletja.

Idejno je film zasidran v drami Henrika Ibsena. Zaradi tega je postala osrednja oseba vsega dogajanja Ančka, ki je tip tiste nerazumljive ženske, kakor jo srečavamo v dramah od Ibsena pa do Wedekinda. Prav v teh križajočih se vplivih je iskati tudi razlog psihološko netočnemu razvoju njene značaja, ki se ob prehodu iz ene družbene plasti v drugo prelomi in ob višjih ne reagira svojim psihičnim osnovam primerno, iz katerih je zrasel, kakor na primer Ančkin odhod z gradu. Scenarij in režiser Stupica je hotel, naj bo Ančka žrtev okolja, v katero jo je pahnil slučaj, naj bo žrtev jare gospode. Po konstruktivni dejanja je pa sama član tiste jare gospode, ki se ob novem življenju povsem skuša prilagoditi novemu življenjskemu standardu in je kakor vsa njena družba premagana in ponižana od stare, »prave« gospode. Vsa njena osebna tragika tiči samo v tem, da se iztrgana iz domačega okolja ne zna vkoreniniti v novem. Tragika družbenega problema je pa v tem, da triumfira pri nasprotju med »staro«, iz rojstva zraslo gospodo, in »jaro«, ki se vzpne na svoje »mesto na soncu« z lastno brezobzirno delavnostjo, stara gospoda. Te zmage niti ne prekrije niti ne zmanjša komaj poudarjena perspektiva prihajajočih rodov delavskih množic. Zato zapusti film v gledalcu v najboljšem primeru kvečjemu malce topo hrepenenje po minulih lepših časih, ko še ni bilo jare gospode.

Ce je Ančka proizvod križanja med ibsensko problematično in wedekindsko instinktivno ženo, sta obe moški vloge Andreja in Pavla pojmovani dosti stvarneje, zato sta tudi bližji likom Kersnikove povesti, čeprav je vanje vnesen dokaj ničanski gledanj. Njuna prepotentnost, ki se kaže pri Andreju v silnem pohlepu po družbenih uspehih, je pač prav tako sad premočnih manjvrednostnih občutkov od stare gospode, kakor je pri Pavlu še neposredni izraz njegove nevoščljivosti do uspešnejšega sošolca. Ta preprostejši odnos tekmecev nam dela oba lika razumljivejša, dostopnejša, čeprav ne prikupejša. Take značaje in ljudi srečujemo žal dandanes še prav tako in malce karikirana

podoba »spoštovanja vrednih, dostojnih« gospodov ne bo slabo zrcalo marsikomu med nami. Prav zato sta ti dve vloge najhvaležnejši in je pozdraviti, da sta podala oba igralca v njih polnokrvne ljudi. Tudi lik tretjega med njimi, pl. Malija, je izdelan dosledno iz iste psihološke zamisli. Mali je predstavnik stare gospode. Zato nima manjvrednostnih občutkov, ki jih je zasejala v onadva tista prva ljubezna do grajske Julke, ki jima je prinesla tako ponižanje, da ga svoj živ dan nista prebolela. Zato sta ga obrnila v medsebojno tekmovanje do zadnjega. Mali si pa more dovoliti čustveno priskledništvo, saj v njem ni več zagona mladega stanu, on ne želi več, temveč o željah samo še premišljuje.

Ob teh osrednjih likih je napolnila film množica oseb, ki so povsem medle, prečesto nejasne in nepotrebne, čeprav je vsaka v svoji maski ostro izoblikovana in posega čisto celo preveč v ospredje dejanja. Tedaj se dogaja, da zdrzne dejanje na povsem nepotrebne stranske poti, kjer gledalca nešteti detajli motijo, ker ne ve, kaj bi z njimi. Sploh je morda največja napaka tega filma v tem, da so marsikatero sceno, predvsem množične, preveč raztegnjene in utrujajoče. Kako močno zna režiser Stupica čustveno zagrabit, in to z najmanjšimi, toda res filmsko dojetnimi sredstvi, nam dokazuje sodna scena, ki je podana z vso dinamiko res dobre filmske igre. Žal takih scen v filmu ni več.

Kakor filmi Orsona Welsa, ki je Bojanu Stupicu vzornik, saj tega ne

skriva ne kompozicija scenarija ne režija, še celo pa ne njegova igra, je ves film v znamenju njegove prevladujoče koncepcije, ki so se ji vsi drugi igralci podredili. Igra se je že v veliki meri približala filmski igri, diktirala ni več tako očitno odrska, kakor je bila v prejšnjih filmih. Žal velja to manj za Ančko in Malija, ki se ne moreta otresti odrske patetičnega govora. Vseka-

posebno v impresionistično občutenih detaljih, kakor je n. pr. prelivanje sence in luči na beli obleki skozi gozd bežeče Ančke.

Glazbena spremljava skuša biti diskretno ilustrativna, koliko je posrečena, bodo povedali drugi, kajti jaz sem zanj, po pravici povem, gluha. Govor je posebno v začetku filma skoraj nerazumljiv.

Jara gospoda se pogovarja

kor dokazuje ta film potrebo po izdelanem knjižnem govoru. Dokler tega ne bo, se bo dialog naših filmov lomil v vseh slovenskih narečjih. Silka je ostra in kar boleče jasna: Zato vpliva včasih naravnost surovo. Ne vem sicer, koliko je pri tem kriv slabši material, ki ne dovoljuje mehko, kakor jih poznamo iz tujih filmov in ki bi bile na mestu

Ce posnamem v kratko, je film »Jara gospoda« zanimiv poskus psihološkega filma, ki je s slovenskim okoljem samo na zunan prav na rahlo povezan. Režijsko in igralsko pa nima tiste prepričujoče strnjivosti, ki bi človeka povsem prevzela in ga navdušila. Toda publika bo morda drugega mnenja. In to filmu samo želim.

Ivan Ribič: POVESTI Z GORA

Kdor bo iskal v tej drobni knjižici, ki jo je v dokaj skromni opremi izdalo uredništvo »Gorenjskega glasu«, izredno branje, bo najbrž razočaran. Nasprotno bodo tisti, ki jo bodo vzeli v roko z nezaupanjem v srcu — in teh bo več kot prvih, saj je pisatelj mlad, še ne preveč »razglasene slave«, mladim pisateljem pa ne smeš zaupati kar tja v en dan — presenečeni. Torej knjiga, ki sicer ne prinaša kdo ve kaj razburljivega v našo docela nerazburljivo književnost, pa vendar knjiga, ki bo v pravih rokah dobila pravo ceno in ki dosega ali celo presega raven naših knjig! Prave roke zanj bodo mlade roke, čeprav bo vsaj tu in tam tudi starejši bralec od prebiranju njenih strani postal mlad.

V knjigi je devet povesti ali bolje pravljic, ki jim je vsem skupno isto prizorišče: slovenske gore. Čas je pravljičen in standardno pravljični so tudi motivi: o mačehi in lepi pastorki, o slepem dečku in čudodelni gorski roži, o kozlu z zlato krono nekje nad strmimi prepadi in o pohlepni pastirju, kurentovska varijanta o godcu Mihi in ugnanem divjem možu, povest o revnem Marku in bogatini Anki, pa o beli srni, ki izpolni tri želje, orliču, ribiču in pastirci in o odsluženem psu. Če bi Ribičeve povesti površno vrednotili samo po teh že toliko in tolikokrat uporabljenih motivih, bi ocena ne bila laskava. Pravljični motivi in rekviziti so vsekakor premalo izvirni in domiselni za samostojno umetno pravljico. Na zunanjo so torej Ribičeve zgodbe pravzaprav prepreniteve že znanih pravljic — pravo nasprotje sodobnim težnjam v tej literarni zvrsti, ki hočejo tudi v pravljičnih motivih ujeti korak z modernimi časi. Vendar bo pisatelj lahko vsaj deloma opravičil patriarhalnost svojega pravljičnega sveta: zamisljal je prastari gorski svet, kamor se ni vdrla vsiljiva noga, doživljaja ljudi v tem skalnatem svetu ter skrivnostna govornica kamnov in divjih živali. Zamikala ga je prvobitna pristnost ljudi in stvari in temu ustvarjalnemu občutju se pač prilegajo tudi preizkušeni — lahko bi rekli — prvobitni motivi.

Toda preprenitve so Ribičeve zgodbe samo na zunan. S starodavnimi pravljičami ljudskega izročila imajo skupne same rekvizite, njihovo bistvo je drugačno. Medtem ko je stare pravljice porajala domišljija — ustvarjalna sila nekdanjih ljudi — je Ribičeve zgodbe rodilo sodobno ustvarjalno čustvo — pisateljevo iskanje in spoznanje človekovih etičnih vrednot. Medtem ko je bila v starih pravljični zgodba na prvem mestu in je njena morala nekam neote zrasla iz dogajanja, je v Ribičevih pravljičah etos na prvem mestu in je zunanja zgodba zaradi tega etosa. Ribičeve pravljice v bistvu niso zgodbe ampak izpoved hrepenenja po lepoti, ljubezni, poštenju, resnični umetnosti svobodi... Vse to lahko v idealni popolnosti zaživi samo v pravljičnem svetu. Pisatelj izrazi občutek za etične

vrednote, ki si je za izpoved izbral obliko pravljice, vendarle družji Ribiča z modernimi pravljičarji (n. pr. O. Wildom, J. Wolkerjem) in simbolisti (na primer Cankarjem). Ribičevi pravljični motivi in rekviziti so pravzaprav že simboli in njegove pravljice simbolične črtice, podobne Cankarjevimi (n. pr. Kurentu). Morda bi prav zaradi tega želeli večjo ustvarjalno samostojnost in domiselnost v izbiri in oblikovanju motivov, saj bi doživljena in iskreno izpovedana etika v Ribičevih povestih z izvirnimi motivi in še zlasti z bolj domiselnim oblikovanjem motivov samo pridobila.

Etični motor Ribičevega ustvarjanja bo lahko vsakdo začutil v večini zgodb. Nespretnemu, nepristnemu pisatelju bi se etični poudarki kaj lahko izprevergli v dolgočasno in neprepričljivo moraliziranje. V moraliziranje Ribič ni zabredel, pač pa je toplo, iskreno pripoved na marsikaterem mestu po nepotrebnem povzdignil v prisiljeni patos.

BIBLIOGRAFIJA

- Georg Lukacs: Razprave in eseji o realizmu. Prevedel Fran Albrecht. Izdala Cankarjeva založba, Ljubljana 1952. Strani 245.
- Lenin V. I.: O religiji. Zbornik. Založila Kultura, Zagreb 1953. Strani 164. Cena 172 din.
- Babelj Isak: Odesa. Pripovedi iz Odesa. Prevedel Gustav Krklec. Založila Kultura, Zagreb 1953. Strani 126. Cena 165 din.
- Shaw Irwin: Mladji valovi. Roman. Prevedel Dušan Čurčija. Zbirka »Strani pisat.« Založila »Zora«, Zagreb 1952. Strani 724. Cena 520 din.
- Albert Camus: Kuga. Roman. Prevedel Ivo Hergosič. Zbirka »Strani pisat.« Založila »Zora«, Zagreb 1952. Strani 232. Cena 270 din.
- Venturi Lionello: Od Glotta do Chagalla. Biblioteka izbranih esej. Založila Mladost, Zagreb 1952. Strani 302. Cena 340 din.
- Duret Theodore: Impresionisti. Biblioteka izbranih esej. Založila Mladost, Zagreb 1952. Strani 194. Cena 245 din.
- La critica letteraria italiana. Parte prima. Tekstove izabrali M. Deonović, J. Jernoi i I. Frančič. Izdal Seminar za talijanski jezik i književnost Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Založila »školska knjiga«, Zagreb 1952. Strani 332. Naklada 1900 izvodov. Cena 390 din.
- Horvat Radoslav N.: Od rukopisa do knjige. Grafičko-tehnički priručnik. Stručna knjižnica Izdavačkog zavoda Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb 1952. Strani 130. Cena 374 din.
- Lofting Hugh: Cirkus doktora Dolitta. Prevedel Zlatko Gorjan. Zbirka »Omladinska knjižnica«. Založila Matice Hrvatska, Zagreb 1952. Strani 342.
- Ashjörnsen P. Chr.: Jörgen Moe: Norveške bajke. Prevedel Josip Tabak. Založila Mladost, Zagreb 1952. Strani 88. Cena 150 din.
- Alois Jirasek: Paganjevi. Roman. Prevedla Zora Simić. Založila »školska knjiga«, Zagreb 1953. Strani 270 din.
- Loria Gino: Galileo Galilei. Zbirka »Veliki prirodoslovci I. Založila Hrvatsko prirodoslovno društvo, Zagreb 1952. Strani 116. Cena 90 din.
- Karl Leonard: Porez na dohodak poljoprivrednih domaćinstava. Zbirka Ekonomska biblioteka I. Založila Seljačka snovnica, Zagreb 1952. Strani 32. Cena 50 din.
- Stefan Zweig: Juceranski svet. Sedanja jednog Evropejca. Prevedel Aleksandra Tismana. Zbirka Svetski pisci. Založila Matice Srpska, Novi Sad 1952. Strani 436. Cena 420 din.
- Ivan Božičević: Dva štrajka tekstilaca. Sedanje na štrajkovu radnika Tvornice za pamučnu industriju u Zagrebu 1935 godine. Zbirka »Prilozi za istoriju radničkog i sin-

iz Ribičevih povesti diha pristna domaćnost, čar naših gora in duševna lepota naših ljudi. Opis skrivnostno lepih planin in življenja ob njihovem vznosu — so med najlepšimi stranmi v knjigi. V teh lirskih opisih je čutiti živo pisateljevo ljubezen, ki ne more ostati brez odmeva. V mladih ljudeh, katerim je knjiga namenjena, bodo brez dvoma vzbudili vsaj nekaj ljubezni do gorskih lepote. — Ribičev slog spominja v dobrem pomenu besede na Cankarjevega: kljub odsekanosti je melodičen, vseskozi lirično predahnen in jedrnat. Pripoved je na nekaterih mestih celo preveč lirčno zanosna; koristilo bi ji, če bi jo avtor približal naravni ljudski govoricu.

Zal ne bo nihče, ki bo knjigo vsaj površno prelistal, prezrl številnih jezikovnih lapsusov. Ne vemo, ali jih je zagrešil pisatelj ali založnica; vsekakor bi bilo treba knjigo, ki je namenjena mladini in ki zasluži, da postane prijateljica mladine, izdati z večjim čutom odgovornosti.

ANKETA

O SLOVENSKI IZVIRNI KNJIGI

Bibliografsko-informativna revija »Knjiga 55«, ki naj bi postala čim ožji posrednik med bralci in založbami, razpisuje na svojih straneh anketa vprašanja, da bi tako široki javnosti dala možnost sodelovati pri naši knjižni produkciji. Ena temeljnih nalog založb je, da skušajo čim bolj ustredi željam bralcev. To se jim bo najbolj posrečilo prav s sodelovanjem bistega dela čitačnega občinstva, ki se živo zanima za našo knjižno produkcijo in je pripravljen tudi javno povedati svoje kritične prpombe in želje. Tako je drugo anketno vprašanje »Knjige 55« naslednje: Katero slovensko izvirno delo iz poveljnih let vas je najbolj zadovoljilo in kaj bi si želeli od slovenske izvirne književnosti? Odgovore, ki naj bodo kratki in stvarni, bomo postopno objavili v »Knjigi 55«. Vaše želje in pregled priljubljenosti domačih pisateljev, ki ga bomo dobili ob zaključku ankete, bo poučen tako za bralce, kakor tudi za založbe. Odgovore, opremljene s podpisom in poklicem, pošiljajte na naslov: Slovenski knjižni zavod — uredništvo »Knjiga 55«, Ljubljana, Ciril Metodova ulica 5. Uredništvo »Knjige 55«.

Delo filmske dekadence

Panika

»Nekod na naše zemlje obl. nekod nemara, da ljudje bodo hodili z roko v roki, a ljubeznijo, ki je vir Lepote.«

To so zaključne besede tega temačnega filma, sarkastične obtožbe slepe ljubezni. V tem primeru tiste ljubezni, ki je vzrok strahotne tragedije dobrega, nekoliko čudaškega gospoda Hira. Slep in strastna, že bolna navezanost lepe Alice na ciničnega zločinca Freda, o katerem ve, da je ubil in izropal gospospodično Nobletovo, privede njo samo na pot zločina.

Talentrani mladi režiser Julien Duvivier je tu po zgodbi pisatelja detektivke Georgesa Simona izdelal eksperimentalistični film »o krivdi, ki je prirojena človeški naravi«, o »težavnosti življenja in v znamenju množice«, o »nesmiselnosti vsake borbe zoper zlo«, čes da je le-to vedno močnejše od dobrote. Duvivier dobro pozna svoj posel, pozna vse komponente filma in jih zna uporabiti do skrajnosti, da ga to zapelje že v pretiranost.

Svet, kakršnega srečamo po volji in talentu režiserja v »Paniki«, je potencirana in v grotesko spremenjena množestvena blodnja omejenega človeškega bitja Freda, ki nagonsko uničuje vse, kar doseže, kajpak tudi plemenito in dobro. Tak človek oziroma svet pa je vreden samo sovraštva. V tem občutku gnusa, ki je živ, ko odhaja gledalec izpred filmskega platna, je pozitivna stran »Panike« in upajmo, da je bil tak tudi namen tvorcev »Panike«.

Tehnična značilnost tega stoodstotno francoskega filma je izredno nemirna snemalna kamera, skrajno razgibano dogajanje, ki se do konca ne umiri, ko se v čas neprestano oglašajo lajne in blodno petje z velikega trškega sejmišča, na katerem se vrtnički temna gmota čudnih ljudi. In te popade panika, ko se pojavi dozdevni morilec gospod Hire — edino dobro bitje v tem filmu, zato čuden in izjemen primerek v tem malet, zgubljenem in le v avtorjevih fantaziji pričujočem gnezdu. Obličje in podnebnje tega filma odajata senca dekadence, gnitja, razpadanja. Zrtev panike je Hire, astrolog, človek težkih preizkušenj — upodobil ga je v nepozaben dik Michel Simone. Pozna ljubezen mu je bila v pogubo, toda tudi zločinec bo sprejel svoje. Film — reklo bi se za močne živce — bo našel svoje odjemalce.

Ernest Adamič

Nova radijska revija

S prvim marcem je začela izhajati nova radijska revija »Jugoslavenski radijski«, ki je nadomestila časopise, ki so jih doslej izdajale posamezne naše radijske postaje. Nova revija objavlja program vseh jugoslavenskih radijskih postaj, sedajoma na numeravna razširiti svojo vsebino. Uredništvo »Jugoslavenskega radijski« je v Zagrebu.

Z razstave sodobne švicarske grafike v ljubljanski Moderni galeriji: Ignaz Epper: Mlada žena (lesorez)

PO RAZSTAVI MARIBORSKIH UPODABLJAJOČIH UMETNIKOV

In tako je tudi zadnja razstava mariborskih upodabljalov umetnikov mimo. Ker je bila razstava zares na dostojni višini in je bila za razliko od prejšnjih mnogo bolj resno in kvalitetno pripravljena, je bilo pričakovati, da bo temu primeren tudi odziv občinstva.

Vendar ni bilo tako. Res je, da je bil letošnji obisk nad običajnim povojnim standardom — našli so 500 obiskovalcev — vendar s tako ozkim in tako rekoč stariim krogom obiskovalcev ne moremo biti zadovoljni. Slikarji in kiparji so pospravili svoja dela — del jih bodo razstavili te dni v Ptuj — ta ali oni z rahlo iskrico upanja, da bo slika pozneje prodal, kajti samo pet izmed 15 razstavljalcev, odnosno pet izmed petdesetih razstavljenih del je doživelo to srečo, da so bila prodana.

Samo pet del. Če bi bila odkupljena dela merilo za kvaliteto — kar bi pravzaprav moralo biti — tedaj bi bilo teh »samo pet del« kaj žalostna žetev skoraj polletnega dela. In prav to bi rad povedal, da so bila poleg teh še mnoga druga dela takšna, da je o njih vredno govoriti in da bi si jih želel vsak človek, ki ljubi resničnost, lepoto, ki ima vero v človeka in življenje.

Umetnik govori v svojem delu o sebi, o svojih soljudeh, o življenju in njegovih neštetihih odtentkih od razigrane norčave prešernosti majhnega otroka do resnobne zrelosti prekajljivega starca... Morda umetnik največ pove o sebi, kadar se postavi pred ogledalo in dela samega sebe ali, kakor temu pravimo, kadar naredi avtoportret. Na tej razstavi dva slikarja na ta način odgrinjata svojo človeško pa umetniško nprav. Vsak zase pristno in iskreno, vsak

morske krajine. V sliki govori barva sama zase in zaživi v višku svoje lepote in pikantnosti v rumeni poanti, ki jo predstavlja dekletke v levem robu platna. Kavčič je mojster tihotitja, s prefinjenimi skladbami barv zna ustvariti tako razpoloženje in intimnost, da mrtva priroda kar zadiba. V njegovem zadnjem tihotitju ustvarjajo zamolke barve neki mol.

Krajine na razstavi močno prevladujejo, posebno obmorske. Razkošnost in bujnost narave ter pestra pisanost barv južnih pokrajin še vedno zelo močno privlačujejo mariborske slikarje. Toda zdi se mi, da le redki znajo ukrotiti svoj čopič, pa še ti ne vedno. In tako kaže, da je **Trstenjakov** »Hvar« tako po zasnovi — z običajno skupino hiš v ozadju, s kočkom morja z nepogrešljivimi jadnicami in odbleskom na morskem gladini — kot po barvni obdelavi običajna, zelo romantična, morda celo osladna obmorska krajina. Povsem drugačen je Trstenjak v platnu »Na molu« v tem prelepem žanru, v katerem zaživi tako prepričljivo in nepričljivo drobno življenje z juga. Vsa slika diha v sopolari zgočega južnega sonca. Ne ogrejeta pa me »Koča v Prlekiji« niti »Prleški pozavčini«, ki je bolj folklorni dokument kot pa umetnina.

Lajči Pandur je poleg našega Miheleča menda najboljši pripovednik kmečkega življenja. Naj slika telička, kmeta na polju ali pa vas pozimi, vedno v njegovem delu zaživi kmet v svoji nepotvorjeni pristnosti. Kje bi mogla vas lepše zadihati kot na platnu »Telička«, s kočjo, k tlom stisnjeno, kričeče po-barvano, in z majhnim okencem ter vegastim plotom. »Vas pozimi« ima v sebi nekaj vaške romantike, ki pa ni osladna. Spominja na otroške risanke

naključju — nekaj neuspešnih in nezrelih del **Polanjka**, **Bratoža** in **Kosa**, katerega platno »Maribor pozimi« res ne spada na razstavo, medtem ko — da ne omenjamo drugih del — »Primorska krajina« Bratoža vzbuja vtis na pol dogotovljenega platna, Polanjnova »Žaga na Vipavi« pa spominja na kulise.

Med slike je posejanih 18 plastik, večji del portretov in drobne plastike v vitrini. Najplodovitejši in najbolj dognan je kajpak naš stari znanec **Milan Vojsk**, ki je tokrat mnoge obiskovalce presenetil s — za naše pojme — kaj nenavadno plastiko »Pračlovek«. Kar Vojska dviga nad ostale portretiste, je tisti izredno prefinjen smisel in čut za karakterizacijo upodobljenega lika: njemu ne gre toliko in predvsem za zunanjo podobnost, kolikor pa za poglobljen notranji karakterni izraz. Med odkupljenimi deli je tudi njegov »Partizanski kurir«, glava »Milice« pa je zaradi svoje plastičnosti in čudovitega nasprotja nežnih in grobih potez v licu ena najzanimivejših plastik, kar so jih oblikovale Vojskove roke.

Pri **Gabrijelu Kolbiču** ima človek vselej nek občutek, da hoče biti izviren in da teži za nekim svojstvenim izrazom, ki pa v njem ne raste organsko in naravno, marveč bolj kot rezultat neke afektacije. Obe njegovi plastiki »Pionirka Lojzika« in »Moja mati« nosita ta pečat, druga morda močnejše kot prva. Podoba matere je asketska v izrazu, z izredno dobro obdelanim obrazom, z nekim gotičnim navdihom. Ves lik pa je neskladna zaradi čisto reliefno obdelanega dela roke s klaskjem in grozdom. Kolbič daje svojim otroškim likom nek strastni zanos, ki si ga ne moremo raztolmačiti in ki nam je pri otroku tuj.

Kot gosta razstavljata med kiparji še umetna obrtnika **Anton Blatnik** in **Anton Jezovšek**, ki sicer izpričujeta dokaj zanesljivo roko, a zato veliko manj daru. Omenimo naj samo še kar uspele plastiko v patiniranem mavcu Antona Jezovška »Moj sin«.

Branko Horvat

Monografija o Tratniku

Moderna galerija je izdala prelepo knjigo o slikarju Franu Tratniku, reprezentativno monografijo z odličnim tiskom in reprodukcijami (64 risb in 8 večbarvnih oljnatih slik), delom tiskarne Ljudske pravice, ki v svojem mojstrstvu lahko kokkurira s sleherno podobno publikacijo v mednarodnem merilu. Slikarjevo življenjsko pot in njegovo umetniško rast je esejistično izčrpno in tehtno obdelal (tudi v francoskem prevodu) ravnatelj Moderne galerije Zoran Kržišnik. — Fran Tratnik, ki je predlanskim slavil svojo sedemdesetletnico, je samoten popotnik, samosvoja umetniška osebnost, vase poglabljena in razglabljaljoča, ki venomer išče novega izraza svoji samonikli

»Aforizmi o umetnosti«. Njegovo življenjsko vodilo, da mora umetnik, ki hoče spoznati pravo lepoto, globlje v življenje, v bolečino in bolest, ga je odvrnilo, da ni zašel zgolj v oblikovno dognanost in podajanje barvnih impresij in odtokov, ampak je vse njegovo delo čustveno vzviharjeno, z bolečino in ljubeznijo do trpečih ustvarjano, s svojo občutek človeško vsebinsko tragiko človeškemu dojetanju lepote nadvse blizu. V vsem njegovem ustvarjanju je človek tisti, ki ga najbolj zanima njegova beda in gorje, čustva in strasti, bolečine in groza nad socialnimi krivicami. Sam je doživljal nešteta ponižanja in vsa trdota življenjske poti mladega slovenskega umetnika, ki je raste v tujini in velemestni tovarni bede. Od tod tudi njegova črnobela risarska tehnika mladostne dobe, kajti le z risbo je mogoče »stenografsko« hitro registrirati vse čustvene vzbujalje in podrobnosti. Zato se je slikarstva lotil šele ob svoji vrnitvi v domovino kot zrel, v sebi umirjen umetnik z bogatimi izkušnjami. Hlastno je v dvajsetih letih iskal novih izraznih možnosti najprej v impresionistični, nato v ekspresionistični uporabi barve, dokler ni v tridesetih letih našel samega sebe v srečni združitvi dotlej časovno zatajevane risarske narave s slikarsko paleto in dosegel z najbolj preprostimi sredstvi in skrajno zadržano uporabo barve celo skalo subtilnih učinkov. Tako pomeni po Kržišnikovih besedah Tratnikovo umetniško delo v slovenski likovni umetnosti med ustvarjanjem preteklosti in med porajajočo se sedanostjo, med odmirajočo slikovitostjo impresionizma in med bodočo se izraznostjo ekspresionizma in nove stvarnosti — našo slovensko inočivo velikih svetovnih gibanj, ki je posebno dragocena zato, ker je hodila s temi gibanji vzporedno in vendar ostala samobitna in slovenska. — Moderna galerija in Državna založba Slovenije opravljata veliko delo s temi reprezentativnimi izdajami monografij naših slikarjev, kajti Tratnikova je že tretja po vrsti (prvi sta bili Jakčeva in A. G. Kosova), ki nas dostojno predstavljajo v velikem svetu upodabljalov umetnosti doma in v tujini.

Fran Tratnik: Obup, študija iz l. 1919

umetnosti. Ne zapirajoč oči pred umetnostnimi tokovi svoje dobe, toda tudi ne tokovom prepuščajoč se, hodi svoja pota mimo impresionizma skozi ekspresionizem do tiste stopnje dovršenosti, ki je danes združena v slovenski upodabljalov umetnosti pod pojmom »Tratnik«. »Kdor ne zna sam pot, mora hoditi za drugimi — in vedno je zadaj...« pravi umetnik sam v svojih

Dobra ljudska knjiga „POLIA SACRAMENTA“

O novem prevodnem delu italijanskega pisatelja Francesca Jovine »Polja Sacramenta« ne morem pisati drugače, kot da se iskreno navdušujem za tako dobro ljudsko knjigo. Ze po prvih poglavjih začutiš, da se za navidezno preprostostjo skriva močna umetniška osebnost, ki ni ne vem kako izvorna, vendar sveža in prepričljiva. Francesco Jovine je sodobnik drugega znanega italijanskega pisatelja Ignazia Siloneja, katerega roman »Fontamara« smo spoznali lani. Njegovo literarno ime je pač skromnejše, dasi Jovine po svojem temperamentu in po svojih nazorih ne zaostaja za svojim vzornikom Silonejem. Ko preberemo njegovo knjigo »Polja Sacramenta«, vedno bolj spoznavamo, da sicer obvlada novejša arhitekturna sredstva, a da je v primeri z modernisti (V. Faulkner, J. Joyce itd.) še vedno — klasik.

Odlika njegovega pisanja je zlasti v tem, da posamezni junaki niso taki, kot bi jih hotel pisatelj v dramatični zasnovi, ampak takšni, kot jih rojeva vsakdanje, konkretno življenje. Tako pač osrednja zgodba ni v ljudeh kot odmišljenih sencah od stvarnosti, pač pa v ljudeh sredi družbenega problema.

Nič manj resnična in jasna ni vsebina. Niti pri enem prizoru se ne borimo, ali bi dogodku verjeli ali ne. V bližini mesta Calena leži zapuščen polje. Laura, mlada žena degeneriranega odvetnika Calenna, se odloči, da bo spremenila zapuščen polje Sacramenta v plodno njivo. S pomočjo dote in znanec iz aristokratskih krogov spravi toliko kapitala, da začne z regulacijskimi in gradbenimi deli. V največjo pomoč so ji kmetje bližnje vasi, ki se skoraj zastojaj zarijejo v zemljo in ji v potu svojega obraza spremene obličje, verujoč v Laurino objubo, da jim bo obdelano zemljo dala v najem. Polj Sacramenta pa se medtem polasti anonimna družba (kapital aristokracije in meščanstva) in skupno z Lauro ogoljufa kmete za njihove žulje.

Podobno osnovo ima roman Ignazia Siloneja »Fontamara«. Oba obravnavata isti problem. Podobna sta si v slikanju vsakega, mesnega in propadajočega fevdalnega sveta. Primerjava med njima nam osvetli tehniko njunega pisanja. Pri obeh so junaki enako resnični, živi in slikoviti liki, kot je resnična, živa in slikovita zgodba. Vsaka oseba ima v takem kolektivnem odmerjenem vlogo, katere dejavnost le v izjemnih primerih preskoči meje svoje vsakdanje struge. Vendar ti junaki niso nosilci družbenih tez ali shematične figure v kolektivnem okviru, njihovi medsebojni odnosi niso nikjer nenaravni, kajti vse je odraz družbenega, skupnega okolja. Pri njiju se prepletajo številne novelistične zgodbe. Nosilec vsake zgodbe je junak iz različne družbe. Tako pisatelj na pregleden način ustvarita slikovito podobo svoje dobe. Medtem ko je Ignazio Silone svoje pripovedovanje strnil v kratko časovno razdobje s tem, da o »Fontamari« pripoveduje pisatelju v tujino prebegla družina, je Francesco Jovine pred nas neposredno razgrnil svoje ljudi in dogodke, kakor se zaporedno dogajajo. Ignazio Silone je s tem, da o dogodkih v »Fontamari« pripoveduje vsak član te prebegle družine po svoje, njemu primerno, izkoristil razlike v pripovedovalčevem obzorju, starosti in spolu. Vendar je učinek takšnega pisanja ostal na mestih le bolj dekorativen in je efekt neposrednega pripovedovanja, kakršnega si je izbral Francesco Jovine, mnogo bolj dramatičen. S tem se je učencem dvignil nad učitelja.

Zanimivo je primerjati njuno slikanje vsakega okolja. Tu sta si zelo podobna. Njuna beseda je topla, nastopajoči ljudje se borijo proti zatiranju in lastni zaostalosti, kmečko življenje je polno romantičnih strasti, vsake osebnosti se v majhnih razmerah spremene ali v čudake ali v revolucionarje, ki kot bleščeč meteor grede skozi živ-

ljenje in zapuste močne, svetle podobe v kmečki sredi. Odnos obeh pisateljev do meščanstva je različen: Ignazio Silone meščane žgoče karikira, posplošuje njihove človeške slabosti, veča njihov pohlep po izkoriščanju zaostalega kmečkega sloja in podobno. Francesco Jovine pa sicer riše meščansko in aristokratsko degeneriranost z odklonom, vendar bolj umirjeno. Oba pa enako ostro napadeta lažnivost fašistične »revolucije«, ki je slepilo za reveže in se odvija proti osnovnim življenjskim interesom preprostega človeka. Kolikor je Ignazio Silone bolj žolčen, temperamenten, borben, toliko mnogo bolj idealizira svojega junaka iz ljudstva — Berarda. In tudi Francesco Jovine ob koncu svojega junaka — Luka Marano idealizira kot svetli meč iz ljudstva.

Oba italijanska pisatelja se zavedata, da pisatelj ne more biti zgolj opisovalec in da ne more služiti lepoti kot neki boginji izven in iznad tega sveta. Oba pravilno upodabljata življenje, pri tem pa ravnata z močnim orožjem, in to orožje je — tendenca. Ne bi mogli reči, da nas ta tendenca odbija. Pisatelj je tako zavzeto na strani preprostega človeka, da tega ne kaže z nekimi racionalnimi dokazi, ampak s čustveno prizadetostjo, ki njegove jasne zaključke o družbi le podkrepljuje. Francesco Jovine je orodje progressa, ki ga sam pojmuje tako: boriti se proti vsemu, kar ovira »notranjo moč družbe, da bi se razvila«.

Nedvomno bodo »Polja Sacramenta« našla med bralci mnogo privrženecv. Če delimo literarna dela po njih formalni strani med takšna, ki so ljudem dostopnejša in jih imenujemo ljudska, in takšna, ki so po formalni strani mnogo bolj zahtevna, moramo »Polja Sacramenta« uvrstiti med ljudske knjige. Za naše razmere pa bo knjiga Francesca Jovine prinesla tudi marsikaj novega v formalnem pogledu.

Franček Bohanec

Oton Polak: Pogled na pristan (ujedanka)

drugače. Na dveh platnih sta zaživila dva značaja. V **Zinauerjevi** lastni podobi se nam kaže slikar takšnega, kakršnega je pri svojem umetniškem delu: na velikem platnu naslikan do pasu, uprt ob bok stoji pred stojalom, za trenutek je spustil čopič in se rahlo vprašujoče zazrl v svet. Slika je neprisiljena, neproblematična in umirjena v tehniki in izrazu — takšna, kot je slikar sam. Pa stopimo še do **Koresovega** avtoportreta! V nemirnih potezah čopiča, v razdrobljeni skali stoterih barv gleda zviška v svet z očitajočim, morda celo malce zaničevalnim pogledom nezaupljivo in nemirno mladi slikar Kores, kot da bi hotel povedati: tak sem, če vam je prav ali ne. Pravo nasprotje mirnega Zinauerja. Problematičen, sprašujoč, išče odgovora na mnoga vprašanja, jih zastavlja... In takšna je tudi njegova »Deklica z medvedkom«, v igračo zaverovano nežno, drobno dekletce, iz katerega diha vse prej kot pa tista topla in prijazna otroškost. Nekaj korakov dalje od tega bledega, skoraj demonskega drobnega bitja ulivajo Zinauerjevi livarji razbeljeno kovino in slika žari v ognjenih barvah tako močno, da se zdi, da vidiš odblesk rdečine celo na svetlomodrem okviru. Zopet dve sliki, dva svetova... Tuja sta mi Koresova lastna podoba in njegovo dekletce z medvedom, a vendar ju cenim, ker sta iskreni izpovedi. Na misel mi prihajajo besede mladega mariborskega slikarja in grafika, ki pravi: Zame je dobro naslikano tihotitje več vredno kot pa slabo naslikana in nedoživeto podana delovna akcija... Vendar je dobro naslikana delovna akcija boljše od dobro naslikanega tihotitja, kajti več nam pove...

Ustavim se ob **Kavčičevih** platnih. Platno »Lendava« je solidna krajina, ki je verjetno pritegnila umetnika zaradi svoje slikovite lege, tako značilne za slovenska naselja: sredi rahle vzpetine se dviga cerkveni stolp, krog in krog pa so posejane hiše kakor piščeta okrog kolkje. »Pristanišče v Piranu« vrvi v množici ljudi. Mnogi slikarji bi se ob tem prizoru izgubili, Kavčič je s skopimi, toda gotovimi potezami čopiča lepo ustvaril vrvež pristaniškega življenja. S polnimi pljuči zadiba Kavčič šele na platnu »Ladjevalnica v Zadru«. Toliko težke modrine morja in neba, pa sonca in vendar to ni obrabljena, romantično osladna podoba ob-

ali pa morda na prizor »Zime« iz kake prve čitanke: gosta koprena snega je odela vaški svet v debelo snežno odejo, skozi vaško ulico brzi na saneh trop svatov, gruča otrok se razposajeno kepa... Slika je topla vzlic svoji zimi. »Ciganka« se mi zdi — ne toliko »prevročna« kot osladna. Po zasnovi močno spominja na renesančne Madone. Kje se neha temperament in vročernost in kje se začne osladnost?!

Prvič je razstavlil v Mariboru mladi absolvent akademije in Prešernov nagradenec **Oton Polak**. Ni pretirano, če mu priznamo talent in znanje, zlasti zaradi njegovega »Jerneja« in krajine »Hvar«. Jernej ni samo portret. To je podoba zganenega starca, ki z neko zagrenjenostjo in trpkostjo na ustih zre v svet, le rahla iskrica upanja še tli v njem. Barve, drža, obdelava portreta — vse je podrejeno temu osnovnemu izrazu. Tudi olje »Hvar« ni tista običajna obmorska krajina. Iz plitvice perspektive je slikar zagrabil na platno velik kos trdega in bornega kraškega sveta ter v sredino postavil človeka in žival. Kot dve drobni piki stojita v ospredju v trdem življenju: v dalmatinsko črmino odeta žena, ki pase črno kozo. Dolgi popisani listi ne bi mogli toliko povedati o žilavem življenju in trpljenju malega človeka, ki se bori za svoj vsakdanji kruh...

Tudi znani talentirani mladinski ilustrator **Janez Vidic** se je to pot prvič predstavil v Mariboru. V »Dečku« je izpričal, da mu je blizu otroška psiha. Zanimivo je, kako zelo so deljena mnenja obiskovalcev ob tem delu: eni so za tisto pisano ozadje, drugi pa zopet odločno proti. Meni zelo ugaja in mislim, da se ne motim, da je z njim umetnik hotel tudi okolju podati tisto pisano bujnost, ki živi v otrokovi notranjosti. Manj uspešen se mi zdi Vidic, kadar slika pokrajino »Motiv z Raba« (ta je celo odkupljena!) in »Jesenski motiv«, ki učinkuje kot kaka pobarvana standardna razglednica iz »lepih starih časov«. Sredi pod košatim, bujno pobarvanim drevjem rajajo otročki v kolu — to je edino, kar mi na sliki ugaja. Zdi se mi, da se je tu Vidic mladinski ilustrator izmuznil Vidicu slikarju...

Skoraj presenetil nas je **Primožič** z barvno zelo lepo ubranima oljema »Na trgu«, medtem ko se je izgubil pri portretu, ki je trd in razbit v izrazu. Zadnji kotichek razstave kaže — morda po

Konec aprila izide knjiga

V LADIMIR DEDIJER

Josip Broz-Tito. Prispevki za biografijo

Knjiga bo tiskana na brezlesnem beljenem papirju. Obsegala bo nad 700 strani in nad 60 izvornih fotografij, tiskanih v bakrotisku. Vezana bo v polplatno in polusnje, s štinitim ovitkom. — Za naročnike, ki jo naroče do 20. marca t. l. in znesek vplačajo najkasneje do dne 20. aprila t. l. bo stala: vezana v polplatno 480 din, v polusnje 700 din

Naročnike sprejemajo: Uprava Cankarjeve založbe v Ljubljani, poštini predal 41 in vse knjigarne v Sloveniji ter naši poverjeniki po ustanovah in podjetjih

CANKARJEVA ZALOŽBA — LJUBLJANA, NEBOTICNIK

Tek. račun pri NB št. 604-T-138. — Telefon št. 22-022

Črtice s potovanja po Koroškem

Jasni in sončni dnevi dajejo zasneženi Koroški čudovit lesk. Bela vrsta karavanskih vrhov in grebenov, plešasta temna Dobrača, Osojščice in Svinške planine se odražajo od modrine neba, po kateri se sprehajajo komaj vidne meglice. Značilni toplotni obrat Celovške kotline, ki zalije kotlinsko dno z ledenomrzlim zrakom, varuje iskrico lepote zimske narave pred soncem. Trajni mraz prevleče koroška jezera s trdno ledeno skorjo. Zamrzlo Vrbsko jezero nudi s svojim zimskim življenjem kaj zanimiv pogled. Ker ni na ledu skoraj nič snega, je dovolj prostora za neštete drsalske obojega spola, stare in mlade, katerih kar mgoli na bleščeči beli ploskvi. Tramvaji in trolejbusi, ki vozijo iz Celovca, skrbje, da ne zmanjka razposajenih uvaževalcev lednega veselja. Tu in tam se med drsalca premika trikotno jadro jadrnice na drsalkah, ki jo rahel vetrič žene po gladki površini. Prebivalca južnega, od glavne ceste oddaljenega brega pa jo s kolesi ubirajo kar naravnost čez jezero v Krivo vrbo ali proti Celovcu.

Zvečer, ko potihne drsalski živčaj, presentijo samotnega pešca na cesti ob jezeru čudni glasovi: zamolklo stokanje in tožeče vršanje prihaja z jezerske strani od časa do časa prekinjeno z ostrim pokom ali globokim vzdihom ledenega pokrova, ki silijo na breg. Sproščajo se notranje napetosti velikanske, na videz toge in mrtve ledene plošče, pokrivajoče jezero. Zdi se ti, da slišiš glasove in zvon potopljene mesta z jezerskega dna, o katerem pripoveduje pravljica. Jezero skuša razbiti ne le okrove, v katere ga uklapa zima, temveč tudi tiste, s katerimi ga posiljuje človeška roka. Vzdolž obrežja delavci neprestano režejo in odstranjujejo led, da ne bi poškodoval neštevilnih velikih in malih kopalnic, čelvarni in drugih obrežnih naprav. Kar ne moreš zameriti jezeru njegovega nezavednega upora proti navlaki, ki se šopiri na bregu. Domala vsa severna jezerska obala je zazidana. Med nekdanjimi slovenskimi vasmimi Vrbo, Porečami, Pričico in Krivo vrbo je ostalo komaj še kaj prostora. Stežka se zagledaš redke kmečke hiše, ki so se umaknile poplavi nečednih proizvodov tujskoprometne industrije daleč od brega, ob vnožje gozdnatih gričev. Brezkonačna vrsta hotelov in vil posnema slogove iz vseh vetrov in časov, čeprav prevladuje kaj neuspešno zgledovanje po velikih severnoitalijanskih alpskih jezerih. Le nedomačin je zmogel graditi tako brez smisla za svojo lepoto jezera, zanj zanimivo le, kolikor je z njo lahko zaslužil. Tuji podjetnik ni le potisnil v kot domačega jezika, prilpil je tudi grad, kričeč plakat na skladno kompozicijo jezerske krajine.

Južni breg je manj dotaknjen, glavni vrvež gre mimo njega, tam še krepko odmeva slovenska govornica, tam se tudi dviga lep slovenski združni dom v Sekiri, s katerim stopajo Jezerani na Slovencev doslej nepristopno tujskoprometno področje.

V Celovcu vrtijo film »Gostilničarica z Otoka«, za katerega reklama obljublja, da je navdahnjen z lepoto Vrbskega jezera in njegovega slikovitega Otoka. Sam film na začetku opozarja gledalce, da si naj vsak sam sebi pripiše, če se bo čutil kaj prizadetega. Po šaljivem opozorilu si obetaš veselo in zbadljivo zgodbo z Vrbskega jezera. Toda plehke in oguljene šale, med katerimi se le dvakrat, trikrat pokaže samo Jezero v vlogi sentimentalno osladne kulise, lete na račun nekakih izmišljenih Jezeranov, ki se vsi, razume se z izjemo glavne junakinje, bogate, a nedostopne gostilničarke, odklikujejo kot zabiti, egoistični in lakomni tepci. Toda vsi grehi so jim odpušteni zaradi ene same dobre lastnosti: s svojo vulgarno robotstvom in »pristinimi«, za dolarskega turista standardno avstrijski običaji izpričujejo, da je Vrbsko jezero na vekov veke bilo le — Würthersee.

Tudi drugi film o Koroški, ki me je privabil, turistično propagandni film »Poročno potovanje na Koroško« po scenariju najpomembnejšega sodobnega koroškega književnika J. F. Perkoniga, se ni mogel niti za las izogniti nacionalni ozkosrčnosti. Ko kamera sledi naravnim lepotam in zgodovinskim znamenitostim Koroške, tudi skozi njene slovenske predele, zlasti še v Rož, domovino slovenske pesmi, in ko spiker pove, da tod živijo ljudje, ki še posebno ljubijo petje, se oglasi — nemška pesem. Pri tem sem se spomnil simpatičnih Perkonigovih besed, zapisanih drugod, da bi »brez koroškega Slovenca bila Koroška revnejša«. — Pot do resnično vzajemnega spoštovanja in cenjenja obeh narodnosti, ki živita v tej deželi, je revolucionarnega pomena, toda ni ne lahka niti kratka. Ugledni in daljnovidni moške jo s svojim delom lahko olajšajo in skrajšajo, čeprav je tudi zanje doslednost očitno težka.

Danes se zbirajo Korošci v Celovcu na svoj priljubljeni Slovenski ples. Po trgih, vaseh in vasicah vseh dolin so nanj vabili in privabili plakati. Ze ves dan prihajajo in se zbirajo v gostilni Obir, ki je menda edina v Celovcu našla na tabli poleg velikega

napisa »Gasthaus« še malo prostora za skromni napis »Gostilna«. Zvečer pa vse skupaj sprejme lepa in prostorna dvorana Delavske zbornice. Največ je mladine, ki se pač najraje zasuče, toda tudi starejši rod se ni ustrašil večinoma dolge in naporne poti v Celovcu. Lepo se je tako neprisljano sestati in povesečiti s svojimi rojaki iz vse Slovenske Koroške, s svojimi bivšimi sotrpini v izseljeništvu in nekdanjimi tovariši iz narodnoosvobodilne borbe. Zbrati se v Celovcu, od koder je nekoč Maier Kaibitsch preganjal vsako, še tako šepetaje izgovorjeno slovensko besedo. Dejstvo, da je tudi to pot eden pokroviteljev prirediteljev deželni glavar, daje slovenskemu družabnemu dogodku še posebno obeležje. Nacizem ni prizadel le Slovencev, temveč tudi avstrijsko ljudstvo, ki ima ves interes na tem, da danes brani in razširja komaj povrnjeno demokracijo. Spoznanje, da demokracijo priznane narodnostnih pravic koroških Slovencev pomeni utrjevanje in izpolnjevanje demokracije na Koroškem in v Avstriji sploh, si utira pot med avstrijske delovne ljudi in se uveljavlja tudi pri odgovornih možeh socialistične stranke.

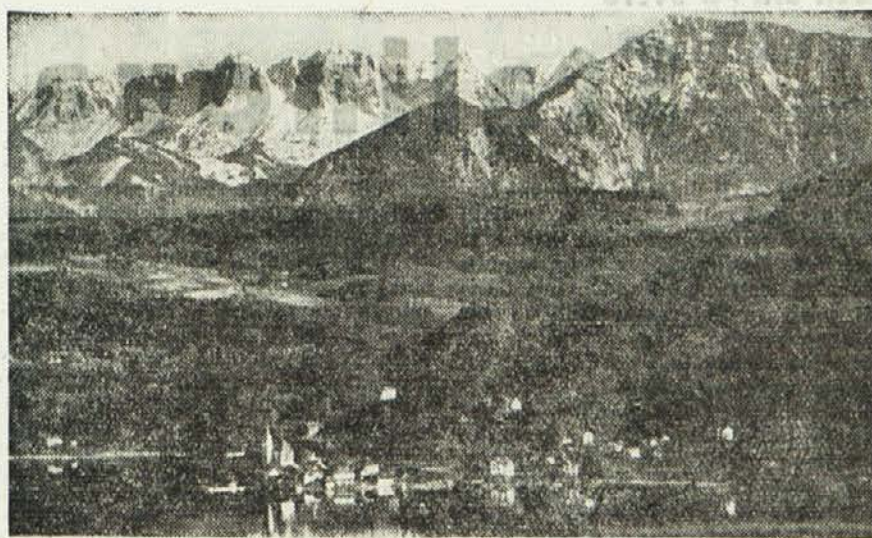
Iz avtobusa, ki vozi iz Celovca, zagledaš tik pred Velikovcem lepo veliko stavbo z napisom »Narodna šola«. Malo je takih napisov na Koroškem, lahko jih upravičeno štejemo za redke krajevne znamenitosti, posebno še na pragu Velikova, ki je danes središče protislovenske gonje z izrazito neonacistično primesjo. Staro sejmarsko mesto ima že dolgo tradicijo boja za privilegirani položaj svojih meščanov, boja, ki se je vselej upiral splošnemu napredku. Velikovčani so dolgo spravljali v žep mostovino na Dravi, dvakrat so se uprli gradnji železnice, da ne bi izgubili zaslužkov iz prevoznikstva, celovska ozkost pri izdajanju obrtnih dovoljenj je bila pravilo do komaj minulih dni.

Kot so nekoč za velikovške malo-meščane bili največje strašilo socialdemokrati, tako se jih danes polšača bolesta fikсна ideja o nevarnosti, ki jim preti od Slovencev. Gospodarsko trdni slovenski kmečki element v okolici neprestano poraja delavski in obrtniški trgovski sloj, ki po svojem socialnem položaju, pa tudi naraščajoči napredni politični orientaciji nujno buta ob purgarske privilegije. Velikovški nacistični šovinisti čitajo s svojo protislovensko gonjo lastne privilegije proti socialno naprednemu

slovenskemu elementu in to daje njihovi zaletavosti še posebno strupeno želo. Kakor jim je uspelo z nacionalno demagogijo ustvariti teroristični pritisk na velikovško javnost, ki se je dala zaplesti v nesmiselno preganjanje slovenskega jezika iz šol, pa prav zadnji volilni rezultati kažejo, da večina Velikovčanov čuti, da gre ne le za slovenske, temveč za demokratične pravice in napredek sploh. Ponovna osebna intervencija socialističnega deželnega glavarja ni ostala brez učinka. V samem Velikovcu je bilo zabeležiti močan porast glasov za socialistično stranko, dočim so klerikalci izgubili nekaj desetnih volivcev. Mali porast glasov za neonacistično Zvezo neodvisnih, ki je v nasprotju s procesom njenega splošnega upadanja, govori o naraščajoči diferenciaciji med družbenim napredkom in reakcijo, katere z vsvo šovinistično demagogijo neonacistov ni mogoče ustaviti.

Borovlje, staro obrtniško in sedaj industrijsko središče Slovenskega Koroškega, kaže z volilnimi izidji podoben razvoj, čeprav v popolnoma drugačnih okoliščinah. Tukaj imajo socialisti v občinskem odboru absolutno večino, kar daje osnovni ton razvoju v občini in med občani. V razgovoru s socialističnim županom izvememo o lepih gospodarskih uspehih, ki jih je občina dosegla, o novem vodovodu, povečani in aktivni denarni bilanci za preteklo leto, o gradnji stanovanjskih hiš, o skrbi za šolo itd. Socialistična stranka je v občini tudi uradno izjavila, da bo zastopala koristi slovenskega prebivalstva. Protislovenska gonja, ki jo tudi tukaj posamezniki skušajo zaneti, ne najde ugodnih tal, čeprav niti tukaj ni bilo vedno tako. Borovljška puškarska obrt, v kateri je danes zaposlenih čez 300 ljudi, med njimi 26 samostojnih mojstrov, in pa jeklarna sta se v tridesetih letih znašli v zelo težkem položaju. Naročil je bilo premalo. Edino tisti puškarnji, ki so se usmerili tudi na jugoslovanski trg, so še nekako shajali.

Priključitev Avstrije k Nemčiji pa je odprla široko nemško tržišče. Borovljški puškarnji naročil kar niso mogli zmagovati. Ni čudno, da so nekateri med njimi mislili, da morajo za to biti hvaležni Hitlerju. Vojna je pokazala pravi obraz nacizmu. Puškarnji in jeklarski delavci so se z uspehom lotili obnove demokratičnih odnosov. Tudi s Slovenci jim ni bilo težko znošno urediti življenje, ko je bila le dobra volja, saj večina med

Otok ob Vrbskem jezeru, v ozadju Košuta

njimi slovenski govori. Posebno, odkar se je delavski pevski zbor Stahlklang vrnil z gostovanja v Jugoslaviji in odkar se je večje število otrok okrepilo v Dalmaciji, je nastal viden porast medsebojnega zaupanja in solidarnosti. Neonacisti do grize in skušajo sejati razdor; pridobili so si nekaj glasov, velika večina občanov pa se je strnila v obrambi mirnega demokratičnega razvoja ob socialistični stranki. Sklep slovenske Demokratične fronte, da podpre socialiste, je bil med delavci obah narodnosti sprejet z odobravanjem.

V Celovcu stoji velika in lepa starejša zgradba, Mohorjeva hiša. Toda danes to ni sedež nekdanje založbe, ki je z milijoni svojih knjig opravila ogromno narodno buditeljsko delo.

Danes to ime zlorabljajo ljudje, ki so se zarotili, da bodo Slovence na Koroškem odtrgali in odtujili svojemu matičnemu narodu, ljudje, ki govoričijo o krščanstvu in rešitvi Korošcev v vatikanski združenji Evropi, najraje po zgledu Dolfusovih klerofašističnih idealov, v resnici pa zavestno razbijajo slovensko enotnost, ovirajo koroške Slovence, da bi zavzeli svoje zgodovinsko napredno mesto, ki jim pritiče, uglašujejo pot šovinizmu in germanizaciji, napeljujejo vodo na mlin vsakovrstnim sovražnikom dobrih odnosov med Avstrijo in Jugoslavijo, od kominformovcev do belogardističnih in četniških izpriencev. Na vse kriplje so si prizadevali pred volitvami spraviti svojo lažnivo in bedno kramo med poštene Korošce. Toda ni se jim posrečilo. Niti samemu Tischlerju ne, kot sem imel priložnost videti na njegovem predvolilnem zborovanju v Skoficah. Po zamotanem in sila previdnem uvodnem govoru se je profesor Tischler znašel pred vprašanji, katerim se ni bilo mogoče umakniti.

Zakaj ste razbili slovensko enotnost, v čigavo korist? Kakšen je vaš odnos do Steinacherja in Avstrijske

ljudske stranke? Kakšno besedo so pri tem imeli nekorošci — emigranti? Zakaj ste se odrekli matičnemu slovenskemu narodu? Tischlerjevi odgovori, ki jih je dajal z vidno nervozo, seveda niso mogli zadovoljiti ogorčenih prisotnih. Zato so sami odgovarjali nanje: Zelja vsega ljudstva je enotnost, ker edino tako lahko uspemo; zaupniki KDS (Tischlerjeve stranke) niso zaupniki ljudstva in nimajo pravice odločati o tako važnih vprašanjih; Skofičanarji smo proti Steinacherju, mi smo bili izseljeni in mi smo trpeli, zato ne bomo volili Steinacherja in Kaibitscha; naš matični narod je v Jugoslaviji. In še mnogo podobnih izrazov ogorčenja nad brezvestnim politikantstvom ljudi, ki za sebe trde, da predstavljajo interese koroških Slovencev. Niti smešna Tischlerjeva zatrjevanja, da ima vse pogoje za izvolitev v deželni zbor, niti demagoška parola »Bolje najslabši Slovence, kot najboljši Nemec«, uperjena proti sklepu Demokratične fronte, da podpre socialistično stranko, ko prizadevanja za enotno slovensko listo niso bila uspešna, niso imele nobenega učinka. Tischler se je moral umakniti pred »svojim« volilnim zborovanjem. Podobno se je isti dan pripetilo tudi drugim njegovim govornikom v Bilčovsu in drugod. Razumljivo, da potem človek ne verjame lastnim očem, ko v naslednji številki Tischlerjevega Tednika bere o uspehih predvolilnih zborovanjih na Gurah pod mastnim naslovom: »Na Gurah se jasni! — Prav res se je zjasnilo, toda drugače, kot so si Tischlerjevi gospodarji obetali. Porazen padeč glasov za njega pri volitvah je neizpodbiten dokaz, da koroško slovensko ljudstvo odklanja politikantstvo na svoj račun in da hoče ostati to, kar je: živ del slovenskega naroda, ki se bori proti istovetnemu slovenstvu z družbeno zaostalostjo in mračnjastvom in ki hoče postati vez med dvema sosednjima narodoma.

Janko Pleterški

TRŽAŠKI UTRINKI

Skoflje so se stisnile na bregu. Demarkacijska črta med našo in cono A jih je presekala na dvoje. Vsak dan je tu živahen promet z avtobusi, avtomobili, lambrettami, zlasti še v nedeljo, ko tudi več tisoč ljudi prekorači demarkacijsko črto. Na naši strani, slabih

zdaj po polževo napreduje. Nekaj tovarn je pod streho, večina pa šele v gradnji. Ko bodo stekle, bo v njih našlo zaposlitev okoli 2 tisoč delavcev. Sovinistična tržaška propaganda obeša to vedno na veliki zvon, kadar koli je na dnevnem redu današnji, brezperspek-

NAJMODERNEJŠA RAFINERIJA V EVROPI

V bližini ob morju so se raztegnile tehnične naprave velike tržaške rafinerije »Aquila«. Pred kratkim sem si jo ogledal. To pa ni bilo tako preprosto kakor pri nas. Po prijaznem posredovanju zavezniškega informacijskega urada sva po dolgem čakanju skupno s kolegom iz Radia Beograd dobila dovoljenje za ogled. Sprejela naju je simpatična menažerka; vsaj tako se je predstavila. Razkazala nama je vse naprave, hvalila njihove velike tehnične prednosti, vendar, kadar koli sva jo vprašala za kakšne določnejše podatke, nama ni znala ničesar povedati ali pa se je izgovarjala, da nam bo to že poslal tehnični inženir, ki je pa spet bil prav ta dan odsoten.

Tehnične naprave so impozantne, proizvodnja je do skrajnosti mehanizirana. Gospa Forti res ni pretiravala, ko nama je v vsakem drugem stavku zatrjevala, da je njihova rafinerija ena najmodernejših v Evropi. Med vojno je bila hudo poškodovana in je začela delati šele konec leta 1946, ko so jo tehnično popolnoma obnovili in modernizirali. Sredstva je dal ERP (Marshallova pomoč), nekaj pa ZVU. Velikanski obrat obvlada komaj 750 ljudi, ki dnevno proizvajajo — kakor nama je povedala — okoli 900 ton raznih naftnih derivatov. Rafinerija ima lastno električno centralo in prekrasen laboratorij, ki je zares zadnja beseda tehnike. Zanimala sva se, kam odhajajo vsi ti proizvodi. Z očitno zadrego nama ni vedela kaj odgovoriti, vendar so nama to uganko kmalu pojasnili številni avtomobili, vsi z it.lijanskimi evidenčnimi tablicami, ki so nakladali izgotovljene proizvode. Povedala pa nama je, da izvažajo bitumen, za katerega je zatrjevala, da je boljši od venezuelskega, tudi v našo državo.

Velika večina delavcev v tej moderni rafineriji je visoko kvalificiranih, ker morajo, preden nastopijo službo, končati posebne tečaje oziroma šolo. Med vsemi tržaškimi delavci so najbolj plačani in so jim zaradi tega nadeli zvezevek »delavska aristokracija«.

Napačno sliko pa bi si ustvarili, če bi presojali življenjsko raven tržaških delavcev po plačah v »Aquila«. Nedavno

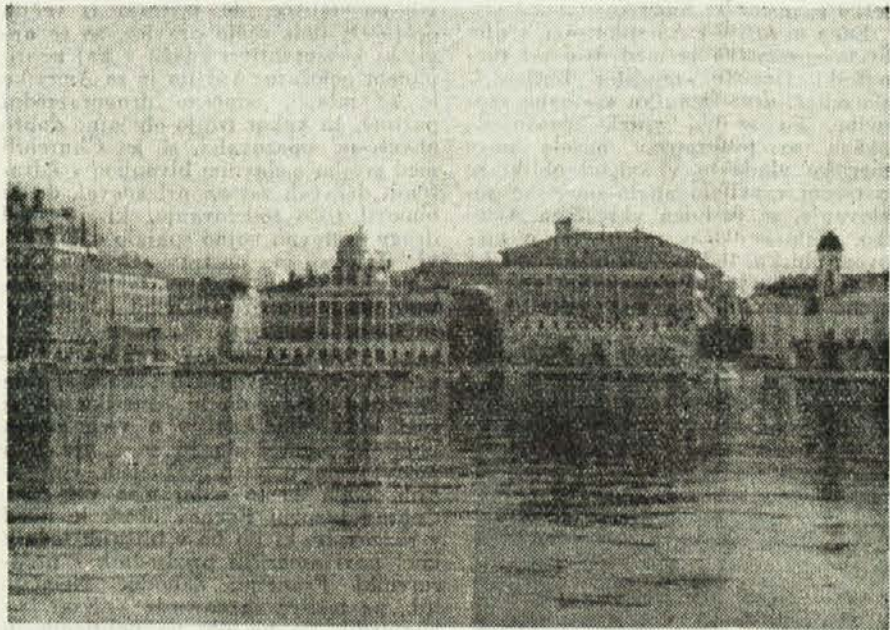
je Trst zajelo eno večjih stavkovnih gibanj. Stavkali so delavci združenih jadranskih ladjedelnic proti uveljavitvi novih disciplinskih predpisov, ki po svoji protidelavski osti in očitni nedemokratičnosti močno spominjajo na nekdanje fašistične delovne predpise. Stavkali so tudi delavci javnih skladišč, ker jim delodajalci niso hoteli, kakor uradnikom, povečati periodičnih povškov. Te spontane stavke pričajo, da delavska razredna zavest v Trstu ni zamrla, čeprav sta obe največji delavski organizaciji — demokristjanska delavska zbornica in kominformistični enotni sindikati — že zdavnaj vpreženi v voz laškega imperializma ter si vsaka na svoj način prizadevata, da bi se »madrepatria« na kakršen koli način čimprej vrnila v Trst. Te zadnje stavke pa so obenem znak, kako je v Trstu, pereče vprašanje prave delavske organizacije in gibanja, ki bi nasproti oportunizmu obeh tako imenovanih delavskih organizacij razvila resnično delavski in socialistični program, ki bi ustrezal željam in potrebam tržaških delavskih množic.

Obenem pa so te stavke tudi izraz nenehno slabšajočega se gospodarsko-socialnega položaja. Razprava o socialnem skrbstvu v tržaškem občinskem svetu je pokazala pretresljivo sliko položaja četrtine za delo sposobnih ljudi v Trstu, ki so brez dela ali pa prejemajo le nezadovoljno podporo, s katero se ne da ne živeti ne umreti. Samo po uradnih podatkih je v Trstu več ko 19 tisoč brezposelnih. Posebno hudo je pri tem prizadeta mladina, od katere jih okoli osem tisoč zamen išče zaposlitve. Zalostna posledica tega je porast mladinskega kriminala in širjenje prostitucije med dekleti, ki včasih po obupnih prizadevanjih najdejo zaposlitev le še v tržaških javnih hišah.

OUT OF BOUNDS

V povojnih letih je bilo izdanih 16 tisoč rumenih knjižic, ki dajejo pravico do te ponižujoče zaposlitve. Njihov del mesta se začne dobrih sto korakov od tako imenovane namestniške palače na največjem tržaškem trgu Unità, kjer je danes sedež predsedstva cone, ali — kakor ga iredentisti po prihodu rimskih

(Nadaljevanje na 12. strani)

Trst

sto korakov od meje, so nedavno dogradili prostoren zadržni dom, kjer pravkar končujejo moderno kinematografsko dvorano. Na drugi strani črte pa v vseh sedmih povojnih letih ni zraslo nič novega, razen treh provizoričnih barak — za policijo in finančo.

Formalnosti na meji so kratke. Kolika razlika! Dvojezični napisji so namah izginiti. Skoflje, ki so popolnoma slovenska vas, imajo samo en naslov in to italijanski: Albaro-Vescova. Pot, ki teče nekaj časa med skrbno obdelanimi vrtovi in njivami, se po kratki vožnji z avtobusom spusti v prostrano zaveljsko ravnino, kjer že sedem let gradijo novo industrijsko pristanišče. Zamisel ni nova, začeli so Avstrijci, ki so tudi opravili prva dela. Delo pa

tivni gospodarski položaj Trsta. Toda z dograditvijo teh objektov se gospodarski položaj v Trstu ne bo bistveno spremenil. Zaposlitev dveh tisočev delavcev je le kapljica v morje, ki bo le neznatno omilila sedanjo hudo brezposelnost. Ta industrija bi se sicer lahko bolj razmahnila, če ne bi bila po sredi spet tržaška iredentistična politika, ki je zaradi svojih ozkih političnih ciljev preprečila sleherno investicijo tujega, neitalijanskega kapitala. Gotovo pa to ni rešitev, še manj pa nadomestilo za propadajočo tržaško pristanišče. Dobiček imajo le italijanski kapitalisti, ki so zaradi obilne pomoči ZVU le malo investirali, tržaškimi iredentistom pa je spet uspelo razlastiti več ko tisoč hektarov slovenske zemlje in odriniti Slovence do morja v notranjost.

TEDEN DNI PO SVETU

Stalinova dediščina

Na vsej svoji dolgi in preburni življenjski poti ni doživel kremenjski samodrežec toliko pozornosti, kakor je je te dni... odhajajoč v dolgi agoniji in nepreklicno z odra zgodovine. Črna jata misli je obletala tudi to pot svetovno javnost, tako ko vselej, kadar se je srečavala s to mrko in zagonečno nevarno osebnostjo, velemojstrom ambicioznega kovarstva, s čigar imenom je bilo do teh dni povezano do malega vse, kar tare in muči sodobni svet. Mrzla vojna, neizmerna tragedija Koreje, pred in nad vsem pa krvavi zatoni oktobrske revolucije v totalitarni režim tolikšnega obsega in tolikšne intenzivnosti, kakršnega si ni mogla zamisliti niti najbolj bujna domišljija, stopnjujoča se mednarodna napetost s perspektivo neizogibnega svetovnega spopada... Skozi vsa ta moreča dejstva in slutnje naših dni se je plazila mrzla in zla senca moža, ki si je prislužil v svetovnem merilu tisti vzdevek, katerega je uveljavil njegov davni carski prednik samo v ozkem, domačem obsegu. To delo si je že prislužilo osmrtnico, da si bolj žalostne niti zamisliti ni mogoče! V anketah, ki so jih napravili reporterji najrazličnejših dežel, brž ko se je razvedel prvi moskovski komunike, so izjavljali preprosti ljudje vseh poklice svoje prepričanje, da se bo zdaj mednarodna napetost polegla, da bo prelivanja krvi v Koreji konec... da bo zaslužnim narodom sovjetskega carstva zasvetil zdaj nemara le — žarek blagodejne svobode in človeškega dostojanstva...

V svojih prvih razmišljanjih se mednarodna javnost ni ukvarjala toliko z zgodovino ko z bližnjo in daljno prihodnostjo, pri čemer se je kajpada spuščala v številna, tvegana ugibanja o tem, kaj vse bi utegnila povzročiti velika praznina, ki je zazijala na mestu, kjer je stal dobrih dvajset let vsemogočni prestol očeta narodov. Da gre zares za izredno praznino, o tem ne bo dvomil noben količnik razgledan poznavalec strukture današnjega sovjetskega sistema, pa četudi bo uvrstil zgodovinski pomen te ne navadne aktivne osebnosti v neizprosno zakonitnega družbenega razvoja, ne pa morda izven njega ali celo nadenj. Prav gotovo ne smemo spregledati, da je Stalin, čeprav eden izmed najbolj aktivnih zidarjev in oblikovalcev fizionomije današnje sovjetske družbe, vendarle samo odgovor na določene težnje, ki so se zakonito pojavile v osamljeni, od tako pričakovane svetovne revolucije zapuščeni Sovjetski zvezi. Te razvojne tendence bi našle zelo verjetno v vsakem primeru svojega Stalina. V brezobzirno divji borbi za oblast, ki se je razvnela po Lenini smrti, je nastopalo sicer večje število konkurentov — katerih se je Stalin z genialnim izigravanjem znebil drugega za drugim! — toda med njimi ne najdemo nobenega, ki bi se bistveno razlikoval od končnega zmagovalca po svojih pogledih o prihodnjem političnem in družbenem razvoju sovjetske družbe. Glavni Stalinov tekmeček Trocki je bil hkrati tudi vodilni ideolog »močne sovjetske države«, ki je Stalina s svojim programom splošnega »podržavljenja« nedvomno za nekaj let prehitel. Za zarana je Trocki — na primer — zahteval podržavljenje sindikatov, podpiral birokratizacijo in »predvideval« še marsikaj drugega, kar je potem Stalin samo zvesto uresničil.

Tržaški utrinki

(Nadaljevanje z 11. strani)

uradnikov radi imenujejo — prefektore. To so temne in ozke ulice v starem delu mesta, kjer so pod tablico z imenom ulice še napisali v črni in beli barvi X v krogu in opozorilo »out of bounds« — kar po naše pomeni: prepovedano za zavezniške vojake. Več tisoč deklet pa je, ki se ukvarjajo s tem poslom na lastno pest in na vokalih ter v lokalih čakajo zlasti na ameriške vojake, ki imajo pač od vseh Tržčanov največ denarja. Lov je včasih srečen, vendar se vedno ne konča v spremstvu dolarskega kavalirja, temveč pogosto tudi pod pazduho modro oblečen članov civilne policije, ki po službeni dolžnosti »preganjajo« javno nemoralno.

Kako neumestne in žaljive se ob tem zde brošure, ki sem jih opazil v več kioskih in katere na dolgo in široko svarijo pred hudimi zdravstvenimi posledicami tega življenja. Začeti je treba pri koreninah. Tako dolgo pa, dokler bodo pred delavsko zbornico nepregledne kače tistih, ki zamažajo na delo, so take brošure le hinavstvo in zasmeh.

DRUGA STRAN MEDALJE

Kako varljiv je zato zunanji, neonsko bleščeči videz Trsta s polnimi in razkošnimi trgovinami, za katere poznavalc trdijo, da po svoji bogati izbiri ne zaostajajo za milanskimi, rimskimi ali trgovinami katerega koli drugega evropskega mesta! Nasproti temu je mnogo prepričljivejša slika, ki jo

Tudi poznejša »genialnost« generalissimusa in njegovo pobožanstvenje v nekakšnega boga-očeta, ki stoluje na visokem prestolu, obdan od rožnatih oblakov, njegovo povzdigovanje v nezmotljivo avtoriteto in zadnjo instanco, ki postavlja dogme za vse čase, ne le v praktični politiki, marveč tudi v jezikoslovju, filozofiji, glasbi, vojaških vedah, politični ekonomiji, — tudi ta vnebohod bo težko pripisati le njegovim bolešnim ambicijam in strašni samoljubnosti. Ta kult in legenda sta bila sistematično ustvarjena predvsem zato, ker je vladajoča kasta potrebovala tako mistično utemeljitev svoje vladavine, ker z golimi razumskimi

Stalin, Malenkov, Berija in Molotov na Rdečem trgu leta 1945. Takrat je — po stiki sodeč — zadnja trojica kaj rada vzbujala vtis dobrih prijateljev. Vprašanje je, kako bo sedaj, po Stalinovi smrti

argumenti ni mogla več opravičiti svojega obstoja. Ta legenda o nezmotljivosti in neskončni modrosti vrhovnega vladarja je bila vladavini najmanj tako potrebna ko enkavede, kazenska taborišča ter histerično stopnjevana nevarnost napada od zunaj. In slednjič je ta nadzemska avtoriteta zajamčila še centralistično enovitost vladajočega aparata, v katerem se kljub železnemu pritisku le pojavljajo vedno znova ostra notranja nasprotja, v bolj ali manj kompaktnih interesnih blokih (vojska, politični in policijski aparat, industrijska birokratija).

Osebnost Stalinova diktatura je imela vsekakor dva obraza. Prvi nam je že plastično domač po tistih odlomkih Dedijerove knjige, v kateri opisuje srečanja našega maršala s kremenjskimi vrhovi. Tu najdemo zlovoljnega, čemernega in zadirčnega starca, ki se norčuje pred tujimi gosti brezobzirno iz svojih najtesnejših sodelavcev, čudaško smešnega samoljubnega, kateremu ni mogoče dopovedati niti najbolj vsakdanjih stvari... če jih ni vedel sam. Druga podoba te diktature

pa se prilično razlikuje od prve. V njej najdemo iste mogočnejše, ki sicer ponizno požirajo zbadljivke »starega« in ki z liturgično vnemo vihtijo kadilnico pred to svojo »skrinjo zaveze«, katerih pa sicer »stare« niti najmanj ne moti, da ne bi gradili in utrjevali svojih postojank in »linij« v sistemu, pri tem ljubosumno pazili drug na drugega, spletkarili drug proti drugemu ter se z divjim komolčarstvom prerivali, odriivali ali zivali na višje. Ti medsebojni odnosi so tipični za vso sovjetsko hierarhijo: hinavska poslušnost in priljubljenost navzgor, toda polna, neomejena prostost v lastnem območju, na lastni liniji in sploh navzdol.

Videli smo, da je bila temu sistemu Stalinova legenda potrebna. Toda ta legenda se utegne zdaj brdiko maščevati. Zaradi te legende, ki je degradirala ves aparat od vrha navzdol v gole tehnične izvrševalce Stalinovih idej, se je moralo vse okrog tega edinega idola potuhiniti, ostati brezbarvno in neosebno, brez pravice do slave in lastne legende. V kolikor se je pa kdo le pojavil bolj v ospredju, je moral previdno skrbeti, da je z dolgi začetnimi in zaključnimi litanijami ter z nepretrganim sklicevanjem na najvišjo genialnost dovolj razločno pokazal, kolikšno nič je proti temu, ki »vse vidi in vse ve«.

Zdaj so ostali ti brezbarvni učenci sami, morali bodo pred zastor in pred javnost, ki ni poznala doslej od njih ničesar. Iste... ko debele, mesnate glave s srepimi očmi, ki so od časa do časa nekaj neznansko dolgega prebirale, nad katerimi pa je vselej bdel, zaničljivo namršen in na zadnji najvišji klopi tisti, ki jim je dovolil napisati te šolske naloge... In kako se bodo sedaj razpostavljali na tribuni ob paradah, kdo bo sedaj na sredi in kdo bo najbližji srednjemu? Dobrih

20 let se je lahko poučila sovjetska in svetovna javnost o tem, kdo pravičnoma vladal deželo in kakšne so razmere ter odnosi sil med vladajočim vrhom, edinole po vrstnem redu na tribuni ali po presledkih, v katerih so prihajali veljaki drug za drugim na kaka zasedanja. Prvi in srednji je bil razumljivo vselej Stalin, nato nekaj časa nič, kakih deset ali petnajst korakov pozneje šele Molotov ali Malenkov. Kje stoji šef enkavedeja Berija? Tretji je z leve... O, še se drži na dobrem mestu! Toda, zlomka, Andrejeva ni, pa je bil še lani peti ali šesti z desne strani. O, glej, glej, maršal Bulganin se je zopet premaknil proti sredi, kar za dvojce mest... Da, kako se bodo razvrstili ti silaki na prvi prihodnji paradi? Kdo bo na sredi? Malenkov? Molotov? Berija? Ali kar vsi trije? Tri osebe, toda en sam vrh? O vsem tem je te dni obilo ugibanja. Ta nasledstvena vprašanja so bila nedvomno kolikor toliko urejena in prav verjetno je, da je bil ob tej priliki določeno kolektivni, notranje, kolikor pač mogoče, izbalansiran dedič, kajti v sovjetskih vrhovih iščemo zamažan človeka, ki bi lahko sam napolnil v take vrtoglave višine napihnjeno vodstveno mesto. Zato bi bilo seveda naravno pričakovati, da se bo začel v Moskvi takoj mesarski boj za — novo sredino. Silski dediči, na katere je padel testament, se nedvomno dobro zavedajo, da sedijo na sodu smodnika, strahovitih eksplozivnih sil, ki jih lahko raznesejo vse, če ne bodo še naprej železno enotni, monolitni — nad podjarmljeno družbo. Ze sama po sebi je Stalinova smrt je zanje nepreboljiv udarec, ki bo nezadržljivo pospešil dozorevanje krize birokratskega sistema, razširil že obstoječe razpoke v njem in ki bo nedvomno okrepljen trenja in nasprotja v aparatu. Zato nas ne preseneča očitna zaskrbljenost prvga moskovskega komunikeja in njegove temne besede o »težkih dnevih«, ki prihajajo in ki zahtevajo največjo »politično čuječnost« in »enotnost«. Zelo značilno je tudi dejstvo, da so dediči dobra dva dneva prikrivali Stalinovo težko bolezen, kakor je še sploh marsikaj precej zagonečnega okoli tega dogodka. Tako je podpisal komunike novi minister za narodno zdravje, čeprav ni bilo nikoli razglašeno, da je bil prejšnji odstranjen, tistih devet zdravnikov pa, ki so bilten potrdili, so sami neznanzi, popolni tuji za medicinsko javnost.

V svojih komentarjih o Stalinovi dediščini se ustavljajo inozemski časopisi zlasti na dejstvu, da je najbolj kritična slabost diktatur — nasledstvo. Pri tem tudi radi poudarjajo, da vladar, ki dolgo živi, vse prestolonasled-

nike obrabi. Njihove sodbe o posledicah za mednarodno politiko pa se zelo razhajajo. »Samo nekaj je za popolnoma gotovo,« meni ameriški tisk. »Do sestanka Eisenhowerja s Stalinom zanesljivo ne bo prišlo.« Zelo značilna so poročila iz Amerike in Japonske, da so začele delnice obojevalnih industrij padati, brž ko se je razvedela novica, da je zadel diktatorja kap. Sovjetske ekonomiste čaka vsekakor naporna naloga, da vskladijo to zanimivo dejstvo... z znano podobo največjega zaščitnika svetovnega miru. Tudi mnogim drugim se zdi, da bi se utegnila svetovna napetost nekoliko poleči, že zato, ker bo vladajoča kasta v Sovjetski zvezi lep čas prezaposlena z notranjimi zadevami.

Tem optimističnim prerokom nasprotujejo glasovi iz Velike Britanije, kjer domnevajo, da bi si mogla notranja trenja in vrhovih poiskati kmalu izhoda v zunanje-političnih pustolovčinah in agresivnosti. Za take poldvige je bil — po njihovi sodbi — stari despot vse preveč previden. Ta mrzli računar je šel ostro naprej, brž ko je le dognal, da bo odpor slaboten, toda prav tako se je hitro umaknil, če je zapazil, da se je v teh računih ušel. Pri teh ugibanjih se Angleži radi spominjajo tistega odkritosrčnega priznanja, katerega je bil Stalin nekoč med vojno zaupal Churchill, čes da se bo — za razliko od zaletega Hitlerja — znal vselej še v zadnjem trenutku premisliti...

Vse te kombinacije so seveda tavanje po megli... neznane prihodnosti. S Stalinom ali brez njega je prišel sovjetski sistem že do tiste točke, ko se mu odpira v imperialistični ekspanziji edina in neizogibna pot za ohranitev sistema. S Stalinom ali brez njega ostaja zato sovjetski sistem nespremenjen — največja nevarnost za mir. In kakor za Stalinovih dni, velja tudi danes, da ne zavisi mir od tega, kaj se godi ali ne zgodi v Sovjetski zvezi, marveč prvenstveno od tega, kolikšni in kakšni sta obrambna volja in moč narodov, ki jih ta imperializem stalno ogroža. Zato je edini pametni zaključek, katerega je že mogoče potegniti iz izredno pomembnega dogodka v Moskvi, lahko samo ta, da je treba še povečati napore za uresničenje resnične solidarnosti miroljubnih narodov in utrditve njihove obrambne sile. S Stalinovo smrtjo nesporno oslabiljeni sovjetski režim bo moral, verjetno v še večji meri, nadaljevati to, kar je začel že pred leti Stalin: — dvigati drugod delnice obojevalne industrije, ker je s tem samovoljnim prizadevanjem povezan njihov življenjski obstoj. S tem, da jim krepko zapirajo to absurdno rešilno pot, ne varujejo miroljubni narodi le svetovnega miru, temveč podirajo tudi sistem, ki je pahnil že velik del človeštva, med njimi slavne narode Oktobrske revolucije, v gorje najbolj neusmiljenega tlačanstva.

Egon Tomc

Angleški državniki ponovno v Ameriki

člen v verigi obiskov, ki jih je State Department predvidel za marec in april?

Toda med vsemi osebnostmi, ki bodo v bližnjih tednih prišle v ZDA, je Edenova misija gotovo najvažnejša. Med državami atlantskega sveta, s katerimi vežejo Ameriko tisočere vezi, ima Anglija še vedno izjemen položaj. Anglija je Ameriki najbližja ne samo geografsko, marveč tudi gospodarsko. Odkar pa so se ameriški republikanci postavili na stališče, da izvirajo iz večjih dolžnosti tudi večje pravice, so se angleški konservativci znašli v kaj neprijetnem položaju. Anglija je za Ameriko le še mlajši, odnosno drugorazredni partner. In kakor trdijo običajno dobro obveščeni opazovalci, si je Churchill med svojim nedavnim bivanjem v Združenih državah zamaž prizadeval, da bi obnovil tisto sodelovanje, ki je med drugo svetovno vojno spajalo obe državi tostran in ostran Oceana. Če Churchill v tem ni uspel, lahko kaj takega še manj pričakujemo od Edena.

Neki angleški list je nedavno zapisal, da se nudi sedaj Angliji zadnja prilika, da ponovno z uspehom apelira ne samo na to, da bi Amerika odslej spet obveščala Anglijo o vseh svojih potezah, marveč da bi se z njo tudi posvetovala o vseh važnejših vprašanjih. Toda za to sedaj niso več časi. Čeprav pomeni Edenov obisk le uvod v razgovore, ki jih bo v bližnjih tednih imel novi ameriški predsednik s predstavniki Francije, Zahodne Nemčije itd., pa težišče razgovorov — vsaj kakor trdijo — ni bilo na političnih in vojaških vprašanjih. V tem primeru bi Eden vzel s seboj kakšnega vojaškega strokovnjaka, ne pa finančnega ministra.

Toda zdaj, ko je Amerika jasno povedala, da je sporazuma o evropski obrambi temelj ameriške politike na evropski celini, si skoraj ne moremo zamisliti, da bi se lahko angleški zunanji minister ognil temu, tudi za Anglijo tako koeljuvemu vprašanju. Prav isto velja tudi za Daljni vzhod, kjer postajajo obrisi nove ameriške politike vse jasnejši. Anglija ima svoje rezerve tudi pri tem vprašanju in je malo verjetno, da bi s srcem podprla predlog Van Fleeta, bivšega poveljnika ameriške VIII. armade, da bi bila ofenzivna večjega obsega edini praktični izhod iz sedanjega položaja na Daljnem vzhodu. Za tako rešitev se tudi ostale države zahodnega sveta niti malo ne zavzemajo, najmanj pa Indija, ki že ne-

kaj let sem opozarja na skrajno nevrednost. Od svojega rezerviranega stališča Anglija brez večje škode prav gotovo ne more odstopiti, saj bi v tem primeru prišla v odkrit spor z Indijo.

Anthony Eden

Ce bi pa pristala na to, naj se v primeru, če do sporazuma o evropski armadi le ne bo prišlo, Zahodna Nemčija vključi v severnotlantsko obrambno organizacijo, pa bi zgubila zaupanje Francoje, ki že s precejšnjim nezaupanjem gleda na obnovo nemškega industrijskega potenciala.

Edenova misija je bila nedvomno kaj težavna. Ali pa se bo nemara finančni minister Butler vrnil z večjimi uspehi? Kakšni so bili njegovi predlogi? V bistvu isti kot Edenovi. Amerika in Anglija naj bi, kolikor je to seveda sploh mogoče, vskladili svoje gospodarske napore; Amerika naj bi s svoje strani odprla bolj na stežaj vrata angleškemu proizvodom. Za take razgovore so zdaj, ko so se prekipujoče sile že nekoliko umirile, brez dvoma ugodnejši pogoji. In če se bomo po tem najnovšem stiku anglo-ameriških državnikov lahko prepričali, da se o novi zaostritvi v svetu več ne govori resno, potem bomo lahko ugotovili, da je Edenova misija le uspeła.

John Butler

arja sprejeli kot velikega državnika. Edenov obisk pa je šel skoraj neopazno mimo. Ali je morda vzrok v tem, ker se je prav zdaj skoraj vsa pozornost ameriške javnosti osredotočila na korejsko razpravo v Združenih narodih? Ali pa gledajo v ameriškem zunanjem ministertvu na Edenov obisk le kot na

Janko Jeri

S kongresa Ljudske fronte: Tuji gostje so mogli poslušati sproti prevajane govore

Kaj pripravlja Peron?

Kdo bo naslednik?

Nedavni obisk predsednika argentinske republike v čilski prestolnici je vsaj za trenutek spet opozoril na žgoče in evropskemu opazovalcu tako težko razumljive probleme Latinske Amerike. Le redko prodre za druge polovice naše oble kakšna važnejša vest v svetovni tisk. Vendar pa nedavni sestanek dveh južnoameriških predsednikov, Perona in Ibañeza (ki je bil lansko leto že drugi izvoljen za predsednika Čila) ni šel mimo svetovne javnosti.

Kaj je bil pravi smisel tega sestanka v Santiagu, prestolnici Čila, se upravičeno vprašujejo povsod? O čem sta govorila oba predsednika, ki imata toliko skupnih potez? Da, Ibañeza smatrajo nekateri celo za nekakšnega predhodnika peronizma, torej gibanja, ki trdi zase, da je rešitev Argentine v tako imenovanem justicializmu. Zakaj je šel prav Peron na obisk k Ibañezu in ne obratno, kakor bi verjetno tudi vsakdo pričakoval, saj vendar Čile po številu prebivalstva in pomenu v mednarodnem svetu precej zaostaja za svojim vzhodnim sosedom. Ali je hotel s tem Peron odvrniti od sebe sumnič-

nja, da pripravlja nov udar proti Združenim državam in njihovi dolarski politiki?

Z velikimi ovacijami so sprejemali Perona na oni strani Kordiljerov. O velikih načrtih in sijajni bodočnosti iberoameriškega sveta so govorili. Peron je med drugim napovedal, da neprestopni kordiljerjski zid odslej ne bo več ločil dveh narodov. Čile in Argentina, je zapisal v listu Nacion, morata stremeti k popolni združitvi. Ibañez pa je najvil, da pripravljata obe državi prve temelje za bodočo carinsko zvezo; objubil je, da bodo v kratkem spet začeli graditi južnoandinsko železnico, ki so jo prekinili pred 40 leti.

Vendar pa se oba predsednika nista mogla vdati brezskrbnemu optimizmu in zdaj, ko je medenih dni konec, ocenjujejo v obeh prestolnicah bolj v skromnih besedah nedavno Peronovo misijo. Obe državi imata svoje težave. V Argentini pritiskajo descaminados čedalje močnejše na Perona, v Čilu pa še ni prav nič gotovo, ali se bo novi predsednik lahko oprl na tako imenovane rotos. Usoda obeh predsednikov, ki postajata vse bolj ujetnika lastnih obljub, zavisi — kakor ugotavlja pariški »Monde« — od izpolnitve najbolj elementarnih želja. V Argentini pa imajo težje probleme. O teh težavah siicer Peron ni govoril, vendar jih ni mogoče več prikriti, saj je načrt za drugo petletko že manj ambiciozen.

Razumljivo je zato, da je, odkar je prišel Eisenhower na oblast, izostala tista strupena protiameriška ost, ki je bila tako značilna za ves uradni tisk v Argentini. Ali so nemara spoznali, da brez ameriških kreditov ne bo šlo? Toda do teh je še daleč, saj se mora celo Brazilija, ki je v dobrih odnosih z ZDA, precej trdo boriti zanje. Ali se Argentina lahko popolnoma nasloni na svoja moči, na pomoč Čila in pozneje, recimo, tudi Bolivije? Čile ji v najboljšem primeru nudi samo surovine, prav tako Bolivija, toda brez kapitala Argentina ne more modernizirati svojega poljedelstva, zgraditi prometne mreže itd., vsaj ne tako kmalu, kakor so si to zastavili v načrtu. Razumljivo je, da so v čilski prestolnici govorili predvsem o gospodarskih problemih in da je treba zato vse doneče fraze o politični zvezi itd. jemati s precejšnjo rezervno.

Možno je, da je Stalin zapustil svoj politični testament, določil tega ali onega, ali pa več njih za svojega naslednika. Ta je možno vendar pa je prav malo verjetno, da se bo njegova volja, če se sploh bo, brez težav uveljavila. Stalin sam ni uposteval Leninove oporoke, ampak leta in leta vodil vstrano, zahrbito in krvavo borbo, dokler ni odstranil vseh tekmecev, dokler ni izmed vseh soveških upravičencev Leninovih nasledencev od edinega ostal živ dokler ni v svojih rokah koncentriral absolutno oblast. V njegovem času je soveška država postala država popolne diktature tiranija, katere državne lastnosti so tudi zakulisni boji v vrhu, nagli vzponi in vstahi se nazlejši propali. Stalin je sedaj umrl, toda ostala je stalinska diktatura in vse njene lastnosti. Njegov naslednik bodo po vsej verjetnosti nadaljevali njegovo politiko, politiko nevzdržnega pritiska navzdol, pa tudi politiko medsebojnih bojev, trenj, do končne zmage nekoga. Diktatura ne trpi delitve odgovornosti, sovladavja diktatura zahteva koncentracijo oblasti v rokah enega edinega. Ni rečeno, da bi do medsebojnega spoprijetanja, izločevanja prišlo tako, vendar prej ali slej se bo to bržkone zgodilo.

Kdo je kandidat za Stalnova naslednik?

Če se že postavljamo vprašanje, kdo bo na vrhu birokratske piramide po Stalnovi smrti, potem ima Georgij Malenkov vse pogoje, da bo to prav on. Birokratski kastil Sovjetske zveze Malenkov odlično pristaja.

Dokler je bil Malenkov še študent na veliki tehnični šoli v Moskvi, se je posebno izkazal v čisteni univerze od opozicije. V teh časih je bil kot sekretar partijske organizacije in polnočasovne GPU tako radikalno delal, da je bilo v najkrajšem času izključenih iz univerze na tisoče študentov in da je te teroristični akciji sledil val samomorov. Malenkov pa ni bil tako radikalno delal, da je bilo v najkrajšem času izključenih iz univerze na tisoče študentov in da je te teroristični akciji sledil val samomorov. Malenkov pa ni bil tako radikalno delal, da je bilo v najkrajšem času izključenih iz univerze na tisoče študentov in da je te teroristični akciji sledil val samomorov.

Malenkov

Po svojem osebnem in idejnem profilu Malenkov v vsakem pogledu ustreza okusu birokratske kaste. Je brezobziren in brutalen, odkrit pristajatelj politike nasilja in sramotnega namaza na politično klanje in idealistične argumente. Predsednik pa je resen kandidat za Stalnova mesto zaradi tega, ker je predano sodeloval v kontrarevolucionarnem gibanju, v borbi proti socializmu, ker je v tem pomagal, kolikor je mogel.

Malenkova zvezda je posebno zasijala, odkar je bila po vojni likvidirana Zdanovskijeva skupina. Vendar pa kaže, da so se mu pojavili novi tekmeči, predvsem pa, da mu je največarnejši tekmeč Lavrentij Berija, voditelj sovjetske policije.

Lavrentij Pavlovič Berija, ki je bil rojen v Gruziji, je bil po vojni samkaj čet inne politične policije. To se je posebno uveljavil v očeh Kremlija, ker je leta 1924 neusmiljeno zatrl gruzijski upor. Ta upor bi bil mogoče preprečiti, vendar pa je šlo kremljski vladi v račun, da do njega pride, ker ji je bil potreben izgovor za fizično uničenje vseh gruzijskih političnih nasprotnikov. Leta 1931 je Berija postal sekretar KP Gruzije. V tem času je v vrstah starih partilecev v Gruziji raslo nerazpoloženje proti njemu zaradi nasilja, s katerim je izvajal stalinske operativne linije. Opozicija proti kremljski politiki v Gruziji je vedno bolj rasla in tako je Berija pripadla naloga, da tu izvede široko čiščenje. Čistka, ki jo je Berija izvedel v Gruziji, sovpadla časovno s podobno čistko v Ukrajini. Ti dve sovjetski republiki sta najhujše občutili udarce uradne sovjetske nacionalne politike. Do brbi dve leti je trajal Berijev obraun z nepokorno Gruzijo. V tem času je Berija očistil deželo ne samo od opozicije, ampak od dobrega dela nedolžnega prebivalstva, gruzinsko inteligenco pa je popolnoma uničil. Zaradi predanosti Stalnovi generalni liniji je Berija postal leta 1933 pomočnik čilsk v Sovjetski zvezi, katerega je zamenjal sam likvidiral in nadomestil. V zadnjih letih se je Berijev vzpon nadaljeval, dokler ni dosegel maksimuma, ki je mogel v sovjetski birokratski hierarhiji: Berija je danes eden od članov najvišjega partijskega in državnega vodstva, maršal Sovjetske zveze, šef sovjetske tajne policije in obveščevalne službe, vodja sovjetskih atomskih raziskovanj in eden od ljudi, ki so najbližji Stalnu.

Kot tretji, o katerem gre glas, da prihaja v poštev za Stalnova naslednika, je Vlačeslav Mihajlovič Molotov

stal član politbiroa leta 1924. Do leta 1941 je bil predsednik Sovjetske ljudskih komisarijev. ZSSR leta 1939 pa je postal namesto Litvinova tudi komisar za zunanje zadeve in aklenil znani rusko-nemški pakt. Od leta 1941, ko je postal Stalini predsednik Sovjetske ljudskih komisarijev oziroma pozneje predsednik vlade SZ, je bil Molotov njegov prvi namestnik. Zadnja leta, odkar ga je na mesto zunanje ministrice nadomestil V. V. V. Molotov ni bilo veliko slišati, v javnosti je redko nastopal vendar pa poročila pravijo, da je slej ko prej užival zaupanje Stalina. Njegova »neta« politika je veliko doprinesla k zaostri in mednarodnega položaja in hladne vojne.

Berija

stal član politbiroa leta 1924. Do leta 1941 je bil predsednik Sovjetske ljudskih komisarijev. ZSSR leta 1939 pa je postal namesto Litvinova tudi komisar za zunanje zadeve in aklenil znani rusko-nemški pakt. Od leta 1941, ko je postal Stalini predsednik Sovjetske ljudskih komisarijev oziroma pozneje predsednik vlade SZ, je bil Molotov njegov prvi namestnik. Zadnja leta, odkar ga je na mesto zunanje ministrice nadomestil V. V. V. Molotov ni bilo veliko slišati, v javnosti je redko nastopal vendar pa poročila pravijo, da je slej ko prej užival zaupanje Stalina. Njegova »neta« politika je veliko doprinesla k zaostri in mednarodnega položaja in hladne vojne.

Molotov

stal član politbiroa leta 1924. Do leta 1941 je bil predsednik Sovjetske ljudskih komisarijev. ZSSR leta 1939 pa je postal namesto Litvinova tudi komisar za zunanje zadeve in aklenil znani rusko-nemški pakt. Od leta 1941, ko je postal Stalini predsednik Sovjetske ljudskih komisarijev oziroma pozneje predsednik vlade SZ, je bil Molotov njegov prvi namestnik. Zadnja leta, odkar ga je na mesto zunanje ministrice nadomestil V. V. V. Molotov ni bilo veliko slišati, v javnosti je redko nastopal vendar pa poročila pravijo, da je slej ko prej užival zaupanje Stalina. Njegova »neta« politika je veliko doprinesla k zaostri in mednarodnega položaja in hladne vojne.

stal član politbiroa leta 1924. Do leta 1941 je bil predsednik Sovjetske ljudskih komisarijev. ZSSR leta 1939 pa je postal namesto Litvinova tudi komisar za zunanje zadeve in aklenil znani rusko-nemški pakt. Od leta 1941, ko je postal Stalini predsednik Sovjetske ljudskih komisarijev oziroma pozneje predsednik vlade SZ, je bil Molotov njegov prvi namestnik. Zadnja leta, odkar ga je na mesto zunanje ministrice nadomestil V. V. V. Molotov ni bilo veliko slišati, v javnosti je redko nastopal vendar pa poročila pravijo, da je slej ko prej užival zaupanje Stalina. Njegova »neta« politika je veliko doprinesla k zaostri in mednarodnega položaja in hladne vojne.

Molotov

MOSADIK SE JE OBDRŽAL

Dve leti bo, odkar je postalo Mosadikovo ime znano po širokem svetu. Po umoru Ali Razmare je splaval na površje in v poslednji neomejeni vladi Perziji. Prvi poskus, da bi zrgli, je bil napravljen lansko jesen. Samo nekaj dni je predsedoval vladi v Teheranu Gavam el Sultaneh, šahov človek, naklonjen Britancem. Množice za ulic so Mosadika znova pripeljevale na oblast. Mosadik se je dal tedaj, da bi utrdil svoj položaj, izglasovati v Medžlisu, perzijski skupščini, posebna pooblastila in osebno prevzel ministrstvo vojske. Toda Mosadik še ni bil varen pred nasprotniki. Njegova

čedalje večja naslonitev na Ameriko je vzbudila odpor pri Kašaniju, muslimanskem voditelju in predsedniku Medžlisa. Nedavni dogodki v Teheranu so prav posledica boja med Mosadikom in Kašanijem.

Perzijski vladar šah Mohamed Riza Pahlevi je po neuspehu Gavama el Sultaneha odšel s politične pozornice. Njegova mati in sestra že dalj časa živita v prisilnem pregnanstvu v Parizu. Nedavno pa je šah zahteval od Mosadika, da dovoli njuno vrnitev. Toda Mosadik je odklonil šahovo zahtevo in celo terjal od šaha, da se odreče naslova vrhovnega poveljnika in da prepusti vladi najzorstvo nad njegovim imetjem. Nasprotstva med šahom in Mosadikom so se toliko zaostri, da je bil šah že pripravljen zapustiti Perzijo pod izgovorom, da gre na obisk k Francu, kateremu je že dolgo časa obljubljal, da ga bo obiskal, in da pristane tudi na odhod brata Ali Rize Pahlevija in štirinajstih oseb iz njegove bližnje okolice. Mosadik je bil že skoraj gotov zmage nad šahom, ki je tudi že odobrill regentski svet, katerega naj bi sestavljala Mosadik in dvorni minister Husein Ala, ko se je vmešal v spor Ajatolah Kašani.

Kašani je bil že prvič proti izrednim pooblastilom Mosadika, posebej pa še proti nedavnemu podaljšanju teh pooblastil za šest mesecev. Šahov odhod bi samo še utrdil oblast Mosadika. Zaradi tega je izbral to priložnost, da bi zvrzel Mosadika. Kot predsednik Medžlisa je sklical izredno sejo, na kateri je zahteval, naj šah prekliče sklep o odhodu in pošal na ulico množice svojih pristavev, ki jih kot verski voditelj nima malo. Mosadik se je moral zateči v Medžlis, da bi bil varen življenja. Toda z izredno odločnostjo in hitrostjo je kmalu odločil bitko v Kašanijem v svoj

prid. Zamenjal je načelnika generalnega štaba in poveljnika policije ter pozaprl več desetih visokih častnikov, zvestih šahu, ter hkrati napolnil teheranske ulice s svojimi pristaji. Po treh dneh je bil Teheran zopet miren. Šah sicer ni zapustil Perzije, toda njegov brat Ali je moral odpotovati.

Mosadik se je torej spet obdržal na oblasti in zdi se, da ga ne bo lahko zvreči, čeprav bi si morda kje v tujini tega zelo želeli. Konec koncev se bodo morali v Londonu le sprizniti s tem, da se bo treba razgovorjati z njim in ne s kom drugim. Kajti njegov padeč bi verjetno povzročil v Perziji velik notranji nemir, s čimer bi se koristil samo nekdo tretji. Če pri sedanjih nemirih v Teheranu je bilo namreč čutili nevarnost, da se priklopijo do oblasti stranka Tudeh, ki je sovjetska agentura. Morda bodo v Londonu le uvideli, da čas v Perziji ni njihov zaveznik.

Tudi na Madžarskem rešetajo

Po nedavnih obvestilih iz Budimpešte je bil baje aretiran predsednik madžarske planske komisije Zoltan Vas. Nekateri nepotrjeni glasovi celo trdijo, da je baje v zaporu že izvršil samomor. Prav tako je bilo zaprtih več drugih, doslej izredno pomembnih osebnosti iz madžarskega političnega življenja in vojaških krogov, med drugimi vrhovni komandant madžarske tajne policije general Peter Gabor in njegova žena, ki je bila zasebna tajnica predsednika vlade Mathiasa Rakoszyja, ter polkovnika AVH Megeri in Karoly.

Dejstvo, da je bila večina aretirancev židovskega rodu, dokazuje, da je sedanja čistka na Madžarskem nastopila predvsem v okviru splošne protizidovske gonje, ki je v drugih satelitskih državah dosegla že največji obseg, medtem ko se je na Madžarskem pojavila šele nedavno, ko je bil aretiran Lajos Stöckler, predsednik židovske skupnosti na Madžarskem. Sorazmerno pozni nastop protizidovske akcije na Madžarskem je morda vendarle v neki meri posledica dejstva, da so Zidje na Madžarskem zavzemali dozdaj vrsto najpomembnejših položajev, tako v tajni policiji kot v sami vladi, kjer sta Zida tudi predsednik Mathias Rakoszy ter gospodarski diktator Madžarske Ernő Görö. Toda ti židovski vrhovi madžarskega kominforma so lahko moskovsko protizidovsko kampanjo zadržali samo za kratek čas, sedaj pa je začelo kositi tudi med njimi, pri čemer je seveda prišel še bolj do izraza znani pojav iz satelitskih držav — borba posameznih skupin za oblast in naklonjenost moskovskih gospodarjev, čeprav za ceno brezobzirnega obtoževanja svojih tekmecev.

Tako trenje se je v zadnjem času na Madžarskem vedno bolj kazalo med predsednikom Rakoszyjem in njegovim namestnikom Göröjem. Kot je znano, je ta borba vidno prišla do izraza že ob koncu lanskega leta zaradi slabega izpolnjevanja gospodarskih planov na Madžarskem in izvrševanja sovjetskih naročil Görö, ki je bil kot vodja gospodarstva predvsem odgovoren za to

slabo stanje, je bil takrat v slabšem položaju nasproti Rakoszyju. Zaradi tega si je skušal od prevzemu podpredsedniškega mesta v vladi svoj položaj znova utrditi. Na zasedanju centralnega komiteja madžarske partije 29. novembra lanskega leta je gromovito napadel madžarske gospodarske slabosti zaradi napak planske komisije in njenega predsednika Zoltana Vasa, pri čemer je bil v resnici govor naperjen na Rakoszyja.

To trenje je zdaj deloma razvozlala aretacija Zoltana Vasa, ki je stal kot Rakoszyjev človek med obema tekmečema in ki je verjetno postal njuna najcenejša žrtev. Vendar pa so nakazuje iz dosedanjih poročil tudi druge možnosti razpeta. Izvedelo se je namreč, da je baje tudi Görö nenadoma zbolel in da je bil v zelo resnem stanju prepeljan v neko bolnišnico.

Zločini okupator ev nad židi v Jugoslaviji

Zveza židovskih občin v Jugoslaviji je nedavno izdala dokumentarno knjigo »Zločini fašističnih okupatorjev nad židi v Jugoslaviji«. Tragedija Židov Jugoslavije pod fašizmom je del splošne tragedije mnogih dežel in narodov, ki jih je hotel fašizem zaslužjiti in uničiti. V minuli svetovni vojni je bilo na zverinski način pobitih nad 6 milijonov Židov, kar je več kot tretjina vseh Židov na svetu.

V Jugoslaviji je živelo leta 1939 okoli 70.000 Židov, danes pa jih živi le še nekaj malega nad 6000. Okoli 80 odstotkov od skupnega števila Židov bivše Jugoslavije, od dojenčka do starčka, ne glede na spol in premoženje — zgolj zato, ker so bili Zidje — so fašistični okupatorji in njihovi pomagači uničili. Knjiga nam odpira list za listom strahotne zgodbe ljudi, ki so jih pozverjenim fašisti uničili, posiljevali, klali, dušili in plinskih komorah. Čeprav je minilo od konca vojne komaj nekaj let in nam je ta doba žrtev še živo v spominu, nas strahovita usoda Židov v Jugoslaviji pretrese do dna. Kaj je zakrivil otrok, ki ga je ustaški krvočolonec ponudil materi nasajenega na bajonetu, kaj tisoč drugih, ki so jih zver v človeški podobi klale za svojo zabavo?

Knjiga se začneja z opisom fašističnih grozodejstev nad židi v Beogradu in Srbiji, v Hrvaški, Bosni in Hercegovini, posvečuje poseben del zloglasnim ustaškim taboriščem v Jasenovcu in Stari Gradski, v Sloveniji, Črni gori, zločinom madžarskih fašistov v Bački in Baranji in v Makedoniji. Podrobneje obravnava posamezna obdobja okupacije in navaja številne dokumente ter izjave. Knjiga vsebuje tudi daljši predgovor, v katerem je kratka zgodovina židovskih občin v Jugoslaviji, ter slikovno dokumentacijo. Tragedija Židov Jugoslavije je še en dokaz, kam lahko privede fašizem in rasna mržnja, in je danes, ko se le-ta zopet pojavlja — tokrat v stalinski Rusiji — mogočen opomin vsemu človeštvu.

Stopicanje na mestu

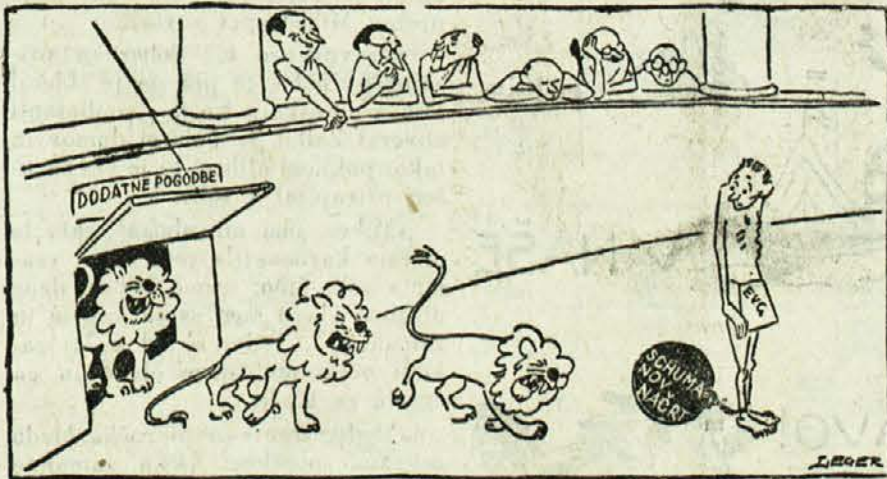
Rimsko konferenco so na zahodu, tudi v ZDA, ocenili spocetka kar povoljno. Res v tej oceni ni bilo prevelikega optimizma, vendar mnenje, da je bil rimski sestanek šestih ministrov ploden in koristen, je bilo le vidno. Vtis, ki ga je dalo previdno formulirano zaključno poročilo, je bil na sploh, da je konferenci uspelo, če že ne povsem premagati, pa vsaj tako oslabiti francoske pomsleke ter zahteve, izražene v dodatnih protokolih, da ne bodo večja ovira za ratifikacijo pogodbe. Kancler Adenauer je po sestanku s posebnim zadovoljstvom poudaril, da so vsi ministri na konferenci — razen seveda Georgesa Bidaulta — ocenili francoske dopolnilne predloge kot nesprejemljive in da so bili soglasni v tem, da bodoča pogajanja okoli teh predlogov ne smejo odložiti ratifikacije.

Da je bil Adenauerjev optimizem grajen bolj na videzu kot na resnici, da je bila njegova ocena sestanka povsem nasprotna od francoske, se je pokazalo neposredno po njegovi izjavi. Francoski nasprotniki evropske vojske so nanjo odgovorili s še večjim poudarjanjem svojega nepremostljivega nasprotstva do te armade, pa naj pride do nje z dodatnimi predlogi ali za brez njih; pariški vladni predstavniki so nanjo reagirali s takojšnjo izjavo, da niti zaključni komunike niti sami rimski razgovori ne dajejo povoda za mnenje, da smatrajo druge članice evropske skupnosti francoske želje, to se pravi dopolnilne predloge, za nesprejemljive; zunanji minister Bidault pa je dejal še pred tem, na tiskovni konferenci v Rimu, da brez dodatnih protokolov ne bo ratifikacije v francoskem parlamentu.

S temi izjavami je šel po vodi tudi ves optimizem. Adenauer, včeraj še tako razpoložen in optimističen, je takoj po prihodu v Bonn javno odgovoril Bidaultu, izjavljajoč, da izjava slednjega na tiskovni konferenci ni v skladu z rimskimi sklepi. Vsi udeleženci na konferenci, tudi Bidault, so bili namreč enotni, da je treba podpreti sporazum »takšen, kakršen je«, vsi so bili soglasni tudi v tem, da ga je treba čimprej ratificirati. Pogajanja o dodatnih

protokolih ne bi smela, kakor je razvidno že iz samega komunikeja, vplivati na ratifikacijski postopek v parlamentu.

Adenauerjev odgovor Bidaultu je šele v celoti pokazal, kako malo je bilo pravzaprav doseženega v Rimu. Videz nekega sporazuma je trajal le toliko časa, da so se zunanji ministri vrnili v svoja mesta, nato pa — je vsakdo začel vleči na svojo stran. Sicer kaže, da je nemškemu kanclerju uspelo pridobiti v Rimu podporo Italije in Benelux držav. Vendar Francija ni pustila glede svojih dodatnih protokolov, do francosko-nemškega sporazuma glede Posarja je morda še bolj daleč kot svojčas, Angleži pa so tudi slej ko prej gluhi za francoske predloge o angleški garanciji oziroma celo njihovi vključitvi v evropsko skupnost. Zaradi tega je za sedaj nekam tuja misel, da so rimski razgovori pomaknili sporazum o evropski vojski za korak bliže k njegovi uresničitvi. Zaenkrat je sprejemljivejše mnenje zahodnonemške »Socialdemokratske tiskovne službe«, ki je zapisala, da se udeleženci konference delajo, kot da so napravili korak naprej, v resnici pa stopicajo na mestu.

Zahodnoevropska obrambna skupnost (EVG) ali cirkus Evropa

(Neuer Vorwärts)

Enajsta šola

Pionirji in pionirke, moji čudežni škorenjčki so me spet prinesli med vas. Kot veter so me nosili po zraku, da ne zamudim vaše Enajste šole. In ko sem tako švigal po zraku, da mi je veter skoraj odnesel čepico, sem premišljeval, kaj naj vam povem posebnega. Pa mi je nekaj reklo: »Povej jim, da se bliža praznik njihovih mamic in žena vsega sveta.«

»To že sami vedo!« sem sam sebi odgovoril.

»Pa jim povej, kaj si videl in slišal v nedeljo popoldne tam na jasi ob gozdu!«

»Aha, to pa, to!« sem pokimal in ukazal škorenjčkom, naj pohitijo. In tako sem zdaj tu, da vam povem, kako je bilo...

Letam v nedeljo popoldne po zraku čez hribe in doline, pogledam navzdol in zagledam na jasi ob gozdu vse polno fantov in deklet. Sedeli so na soncu drug drugemu nasproti in se prepirali.

»Kaj neki imajo?« se čudim. Potisnem čepico čez ušesa, neviden zletim med nje in prisluhnem.

»Kaj se boste!« zamahne neki fant z roko proti dekletom. »Vse, kar ima svet, je delo moških! Kar domov pojedite kuhat, pospravljat in šivat!«

»Saj bomo šle, čeprav misliš, da je kuha, pospravljanje in šivanje manj vredno delo,« odgovori ena izmed deklet. »Ampak šle bomo šele potem, ko mi boste vsi po vrsti odgovorili, kar vas bom vprašala!«

Vera Albreht

UGANKE

Ce moje ti dadó ime,
užaljen zlezeš v dve gubé.
Poznajo me od pamtíveka,
z bremenom stopam kraj človeka.

(Ošec)

Ni učil se brati,
zmerom eno klati,
če pa vetra ni,
kakor grob molči.

(Klopotec)

Ko me je sonce žgalo, sem bil
cvetoča zel,
ko me prižgal je očka, sem dim
bil in pepel.

(Tobak)

Včasih je plitka, včasih globoka,
bredemo v njej že iz dobe otroka,
mnogim v življenju je pomagala —
Rad jo imej! Kaj vse ti bo dala!

(Knjižica)

Mo čee! Vitbur

Nekateri ljudje zelo neradi govorijo. To so ljudje, ki bolj ljubijo dejanja kot pa besede. Posebno neradi govorijo o sebi in svojih delih. Tak človek je bil tudi eden izmed bratov Wrightov, ki sta prva na svetu zletela s svojim letalom čez morje iz Evrope v Anglijo. Ime mu je bilo Vitbur Wright.

Angleški velikaši so ga slavnostno sprejeli in mu priredili večerjo, da ga počaste. Pri tej večerji ga je z izbranimi besedami in posebnim govorom pozdravil nekdo izmed navzočih. Na ta pozdrav in zdravico je Vitbur moral odgovoriti. Nekaj trenutkov je okleval, potem je pa le ostal in dejal:

»Edini ptič, ki zna govoriti, je papiga, a kaj, ko pa slabo letala!«
Nato je utihnil in se usedel.

»Ho, kar vprašaj!« se razšopirijo fantje.

Dekle iztegne kazalec in pokaže na prvega v skupini fantov: »Povej ti meni, kaj dela tvoja mati?«

Fant se nekaj trenutkov obira, ker ne ve, zakaj ga dekle po tem vprašuje. Potem pa le odgovori: »I, kaj! Delavka je v tovarni kakor oče.«

»Kaj pa tvoja dela?« se dekle obrne proti drugemu fantu.

»V pisarno hodi. Namesčenka je!«

»Pa tvoja?« vpraša dekle tretjega.

»Zdravnica je v bolnici.«

In tako odgovarjajo fantje drug za drugim. Temu je mati šivilja, druge: inženirka, tretjemu učiteljica, bolničarka, nekaterim kmetica...

Nazadnje je dekle vprašala še zadnjega izmed fantov.

»Jaz nimam več matere!« odgovori le-ta s tihim glasom. »Padla je v borbi. Bila je partizanka. Najprej je bila kurirka, potem bolničarka, nazadnje borka...«

»No,« reče dekle in vstane, »zdaj lahko gremo, kar nas je za kuho, šivanje in pospravljanje. Kar vas je fantov, pa se le dalje pogovarjajte, kako smo ženske manj vredne kot moški!«

Fantje so molčali in gledali v tla. Dekleta pa so vstala, da bi odšla. Pa se oglasi eden izmed fantov: »Ne bodite, no! Saj beseda ni konj. Pomenimo se raje, kako bomo skupaj razveselili mame ob njihovem prazniku!«

»Pa se dajmo!« je pokimalo dekle in dekleta so spet sedla.

»Ta jih je pa ugnala!« sem se nasmehnil in velem škorenjčkom, naj me odneso naprej..

Zgodba miške Dobrovoljčke

Poljska miška Dobrovoljčka je imela svoj domek na polju. Čeprav je bila revna, je bila vedno dobre volje in z vsem zadovoljna. Po polju je nabirala pšenična zrna in jih spravljala v shrambo poleg kuhinje.

Ko je pospravljala nekega jutra po hiši, je potrkal nekdo na vrata. Bila je mestna miš, teta Vihanoska, ki je prišla obiskat nečakinjo. Bila je tako nališpana, da se je vse bleščalo na njej. Njena obleka je bila vsa v pentljah in čipkah. Z ušes so ji viseli uhani, na nožicah je imela bele solnčke. V desnici je držala sončnik, v levici svilen robček.

Miška Dobrovoljčka je bila tete vesela. Peljala jo je v kuhinjo in ji postregla s pšeničnim zrnjem.

Vera Albreht:

Pomladna želja

Posij že, sonce, ti zimski skrivač!
Osuši mlake, prikljči cvet,
naj v tvojem se žaru okoplje ves svet,
ne bodi stiskač!
Muževno vejo mi daj,
da si urežem piščal!
Z njo pojdem v gaj
in bom igral,
ko bom ležal vznak na žametnih tleh,
dokler se ob zvokih teh
ne prebudi ptica,
ptica kukavica.
V zeleni bukvi mi bo prva zapela,
sto mi jih bo naštel,
sto bi jih živel rad,
saj je tako prekrasno biti mlad!

... želel bi, da ne utihne prei mi glas,
dokter ne rečem: Mama, svet je tudi zate!

Kajuh

»Ali nimaš nič drugega?« je teta zavihala nasek. »Nimaš tortice, slanine ali sirčka?«

ušla! Le poišči si kaj dobrega za pod zob in najej se!« jo tolaži Vihanoska in skoči na polico k hlebkcu sira.

Dobrovoljčko je sram, ker ne more teli postreči s čim boljšim. Sram jo je revnega doma. Nič več se ji ne zdi tako lep. In obljubi teti, da jo bo prišla obiskat v mesto, kjer je vsega na izbiro.

Kmalu za tem opere in zlika svojo najlepšo obleko. In se poda na pot. Pot se vleče in šele pod noč dospje k teti. Vihanoska jo koj odpelje v kuhinjo. Jojmene, kako diši tam po vsemogočih dobrotah! Najbolj pa diši mandeljnova torta. Tekne pa še bolj. Vihanoska previdno in potasi odgrizne tu, odgrizne tam košček in uči Dobrovoljčko: »Jaj, a obenem pazi, da te kdo ne zasači! Mačka ali človek.«

Komaj izgovori, že se vrata odpro in v kuhinjo stopi kuharica.

»Beživa!« vzklikne Vihanoska in zbeži v shrambo. Dobrovoljčka zdirja za njo in se tresse od strahu. V srčku ji tako zbijta, da si misli: »Zdaj zdaj me bo konec!«

»To se večkrat zgodi! Sovražnikov je tu mnogo, a sem jim še vedno

Dobrovoljčka si pa ne upa na polico. Ko se umiri, pogleda okrog sebe. Zagleda deščico, na deščici košček sira. Približa se in se ga z noskom dotakne. Takrat pa — pok — in nekaj jo kresne po gobčku. Bila je past, ki se je sprožila.

Dobrovoljčki se vse vrtili pred očmi, tako se prestraši. Potem pa ne pogleda ne na desno ne na levo, ampak jo ubere čez drn in strn v svoj revni, a varni domek, ki se ji zdi spet tako lep, da bi ga ne zamenjala za nič na svetu.

Priredil in ilustriral Robert Hlavaty

Tovarištvo

Tam nekje ob bistri Soči živita dva velika prijatelja: Rusov Mihec in njegov kosmati bernardinec Medo.

Mihec je razposajenec. trmoglavček in neuhogljivec, Medo pa je videti, čeprav je kako leto mlajši ko šestletni Mihec, resen in za kosmatega čelaka kar premoder.

Medo zdivja le sem ter tja, najrajši pozimi, ko vleče sani, na saneh pa razposajenega Miha, ki vreči: »Hijo-hoja-hop, Medo, urno v galop!«

Pogostoma pa se sanki Mihec po strmih poteh sam, čeprav mu je očka strogo zabičal, da se ne sme sankati po cestah in poteh. Mihec pa ima kosmata ušesa. In tako se je nedavno, ko je sneg pobelil hribe in doline, spet sankal po strmih poti. Slo je ko veter. Medo ga ni mogel dohajati. Tedajci je Mihec zagledal sosedovo Zalko, ki jo je po strmini rezala domov. Skušal je ustaviti sanke, pa zaman, ker je bil klanec hudo strm in ker so sanke drvele, kakor se je ljubilo njim, ter se zaletelo Zalki pod noge, jo prekucnile in tresčile ob zid, da se ji je pri pričul ulila iz nosa in ust kri...

Deklico so jadrno peljali k zdravniku dr. Rusu, ki je tako že nekaj minut po nesreči zvedel, kako jo je njegov Mihec spet zavozil.

Zdravnik je bil dober in prizanesljiv očka, to pot pa je sklenil Miha našeskat. Ko je v ambulanti obvezal Zalko, je pohitel domov in takoj poklical Miha, ki je ves skrušen pričapljal v sobo.

»Mihec, nisi me ubogal, zato te moram kaznovati!« reče očka, vzame v roke šibo, prime Miha, dene njegovo glavo med svoja kolena in zamahne... Tedaj se od zadaj zakadi očku pod noge Medo in ga zgrabi za hlače...

»Medo, stran!« zavpije očka. Medo se samo umakne. Očka zamahne vdrugič. Medo poskoči in ga previdno zgrabi za roko, da obvisi uda-

rec v zraku... Očka se obrne in jame pošteno udrihati po kosmatincu, ki udarce voljno in potrpežljivo prenaša; saj ga ne boli kdo ve kako, ker ima pač debel in gost kožušček.

Nato zamahne očka vretjč, toda Medo spet šavsne, to pot po šibi, jo iztrga očku iz rok in jo pregrizne na dvoje...

»To je pa že od sile!« se zjezi očka in seže po samokresu, ki je v predalu pisalne mize. Ne, nič hudega ne bo storil. Skozi okno bo ustrelil in prestrašil Meda, ki se streljanja neznanško boji. Tedajci pa skoči Mihec pred kosmatince in mu s svojim životkom zakrije glavo.

»Ne, ne, mojega Meda ne!« zavpoe.

»Umakni se, ustrelil bom!« ukaže očka na videz ostro in neizprosno.

»Ne, ne!« ihti Mihec in objema Meda okrog vratu.

Očka se nasmehe, odloži samokres, stopi k dečku in kosmatincu in reče:

»Mihec, lepo je, da tako tovariško braniš zvestega prijatelja. Zato ti danes še enkrat odpustim. Zalko pa si hudo ranil... In to ni bilo tovariško!«

»Očka, nisem namenoma...«

»Vem, a prepovedal sem ti sankati se po poteh. Tolikokrat sem ti že povedal, da je to nevarno zate in za druge.«

Mihec je sveto obljubil, da se ne bo nikdar več sankal po poteh. Ali bo mož beseda? Upajmo...

Angelo Cerkvenik

IZ NAŠI SO PRI
UJELI +
GA S + PRIPE -
LJALI V NA =
IMEL , IZ PA MU =
ŠTRLEL. TA , KI =
ZA V NAŠE
ZDRAVO!

MAREC V GOZDU

JUŽNI VETER TOPLO PIHA,
Z DREVJA TRESE BELI SNEG,
GOZD SVOBODNEJE ZADIHA,
KOPNE LISE KAZE BREG.

IZ GRMICJA ZAJEC PLANE
IN SI GRE ZELIŠC ISKAT,
MEDVED SE V BRLOGU ZGANE,
V VETRU VOHA ZE POMLAD.

HUDO ZIMO VSO PRESPAL JE
TA MRCINASTI LEZUH,
POST MASCOBO MU POBRAL JE,
ZDAJ JE MRSAV KAKOR DUH.

VSTANE IN ZASPANO GLAVO
IZ BRLOGA POMOLI,
KRMEZLJAVO ZRE V BLESCAVO,
ZABOLIJO GA OČI.

TAM PA ZAJEC PRED BRLOGOM
KOSMATINCEVIM STOJI
IN POZDRAVI GA S POROGOM:
»DOBRO JUTRO, STRICEK TI!»

»NO, POVEJ MI, DOLGOUSEC,
KI SI ZIMO PREBEDEL,
KAJ JE RES ZE TUKAJ SUSEC,
DA NAM ZEMLJO BO OGREL?»

»RES BO ZIMA ZE MINILA,
Z NJO ODIDE MRAZ IN GLAD.
SINILA POMLAD BO MILA,
GOZD ZELEN BO IN KOŠAT.»

»HVALA, ZAJEC, ZA NOVICO,
KI ZARES MI JE V RADOST.
DA PREZENEM DREMAVICO,
KRENEM S TABO MALO V GOZD.»

»SAJ NIC VEC NE ZNAS HODITI,
KAKOR SENCA SI SIBAK,
MORAL TE BOM JAZ UCITI,
DA RAZMAJES SE V KORAK.»

»DRAGI ZAJEC, TI ME VODI
DO ZELIŠC IN DO MAHU
IN SE DO STUDENCA K VODI,
SIT SEM ZEJE IN GLADU!»

»LE OPRI SE NAME, STRICEK,
SAJ TI RES POMAGAM RAD.
TJAKAJ POJDEVA POD GRICEK.
TAM JE SOCNA ZELENJAD.»

S SMREKE GLEDA VEVERICA
IN NA GLAS SE ZASMEJI:
»TA PRESMENTANA DVOJICA
RES PRAV SMESNA SE MI ZDI!»

TONČKOVO UPANJE

Tam, kjer boža Jadransko morje
stovensko obalo, stoje vasice s hišicami,
ki se stiskajo pred burjo druga k drugi.
Nanje gledajo hiše vasi, ki čepe na
kraškem grebenu vzdolž obale. Večina
hišic je starih, nekaj pa je tudi novih.
Stare so sive, novejšje pa rdeče, bele,
modre, zelene ali opekaste barve. V njih
živijo iz roda v rod slovenski kmetje in
ribiči.

Stare hiše so kamnitne. Stari, prepereli
omet na njih je siv kakor kraške skale.
Zob časa jih je razjedel, kakor razjedata
morje in burja kožo na licih naših
primorskih kmetov in ribičev, ko z
žuljavimi rokami obdelujejo skopo
kraško zemljo ali ko s krepljivimi
rokami vihte vesla in krčijo pot čolnom
po razbesnelem morju v domači pristan.

Nove hišice so zelene kakor borovci,
rdeče kakor oleandri, modre kakor
nebo in bele kakor marjetice, ki rasto
ob poteh med vinogradi na kriškem
bregu. Na pročelje nekaterih je nespretna,
toda zvesta roka napisala pomembne
besede: »Tu je Jugoslavi-

ja» ali pa »Za Jugoslavijo smo se borili!»

V eni izmed teh vasic je nekoč učitelj
razlagal otrokom pomen različnih barv.
Povedal jim je, da je rdeča znak
goreče ljubezni do domovine, zelena
znak upanja, rumena zavisti in sovraštva...

Ko so kmalu potem pri Sedmakovih
dozidali prizidek k stari družinski hiši
in se domenili, da bodo hišo rdeče
prepleskali, se je oglasil mali Tonček:
»Očka, prepleskajmo jo raje z zeleno
barvo!»

In ko ga je očka vprašal, zakaj si tako
želi zeleno barvo, je deček odgovoril:
»Vsi v vasi vedo, da goreče ljubimo
svojo domovino. Jaz bi pa rad, da bi vsi
vedeli, kako upamo, da bo prišla
svoboda k nam in tu ostala za vedno...»

Danes stoji lepa zelena hišica nad
sivim skalovjem kriškega vinorodnega
brega in skozi njeno majhno okno
gleda Tonček čez zaliv in čaka na dan,
ko se bo njegovo upanje uresničilo...

PRVA ANDERSENOVA PRAVLJICA

Najslavnejši pisatelj pravljič, Andersen, je bil sin revnih staršev. Mati ga je že zgodaj peljala v najbližje šolo, da bi mu znanje kasneje pomagalo do boljšega življenja. Ker pa je bil zelo občutljiv in nežen otrok, je prosila učitelja, naj ga nikar ne tepe, kakor je bilo takrat, pred več kot sto leti, po šolah v navadi. Učitelj je materi obljubil, da malega Andersena ne bo tepel. Nekoga dne pa je pozabil na svojo obljubo in skušal s palico obiti učence v dečkovo možgane. Mali Andersen ni zinil nobene, tudi zajokal ni, ampak pobral knjige in odšel domov. In mati ga je morala poslati v drugo šolo.

V novi šoli se je Andersen spoznal z deklico, s katero se je rad družil in pogovarjal. Nekoč mu je deklica zaupala, da bo postala mlekarka, ko doraste.

»Ti boš mlekarka mojega gradu!« je ozkliknil Andersen in ji opisal čudovite krasote gradu, ki je sproti nastajal v njegovi domišljiji.

»Kje pa je ta grad? Saj ga nimaš!« je podomnila deklica.

»Imam ga!« je resno odgovoril Andersen. »Jaz sem bil rojen v gradu, a oile so me odnesle iz zlate zibke in me položile v leseno sedanjih mojih staršev!« In ji je opisal oboje čudežno zgodbo, kako so ga vile odnesle z gradu po zraku v reoni dom.

Deklica ga je začudeno gledala, potem pa stekla k drugim otrokom, opijoč: »Andersenu se je zmešalo kakor njegovemu dedu!»

Res se je bil njegovemu dedu zmrčil um.

Taka je bila prva Andersenova pravljičica in tako je bilo prvo njegovo razočaranje, ko jo je pripovedoval. Takih razočaranj je še mnogo doživel v svojem življenju, zakaj šele takrat, ko je bil že star, so ljudje spoznali, koliko bogastva je podaril otrokom vsega sveta s svojimi prelepimi pravljičami.

RESITEV KRIZANKE »SNEŽAK«

Križanko »Snežnik« v zadnji številki »Enajste šole« so rešili in bili izzrebani za nagrade:

Marjan Regent iz Maribora; Kristina Dovgan iz Snežnika; Stefa Smerdel iz Studenca pri Slivnici; Jožica Vencelj iz Kranja; Andrej Milharčič iz Matenje vasi; Marica Polarič iz Suzida pri Kobaridu; Franci Zumer iz Zeleznikov; Srečko Colakovič iz Sl. Radencev; Miha Zagar s Planine pri Trbovljah; Tatjana Jenko iz Ljubljane; pionirski odred pri Sv. Lenartu nad Skofjo Loko in odred v Sromljah pri Brežicah. Posamezni rešili so prejeli knjige, odreda pa knjižne zbirke.

RAZPIS NAGRAD

»Enajsta šola« razpisuje deset knjižnih nagrad za pionirje in pionirke ter dve zbirki knjig za pionirske odrede, ki bodo križanko »Nagej« pravilno rešili, nato pa izzrebani. Rešitve pošljite do dne 25. marca 1953.

FRAČA

Ko je Stanko prvičkrat ustrelil s svojo fračo in pogljal kamenček čez domače dvorišče, so se mu od ponosa tresle roke. Frača je bila nova, lepa in močna. Z vso silo je moral vleči, da jo je nategnil za strel. Pa saj je bila tudi draga! Stanko je bil dal zanj dve žemlji in tri peresa. Kukčev Janez, ki jo je naredil, ni prevet re-

kel, ko je trdil, da bi lahko z njo ustrelil vrano ali veverico z najvišje smreke. Les je bil drenov; rogovilica je bila povsod enako debela in enako vsaksebi. Tudi elastika je bila nekaj posebnega! Stirioglati je bila in za mezinec debela! Pa tako čvrsta in prožna, da bi jo odrasli človek lahko za meter daleč napel in se ne bi pretrgala! Vretica je bila mehka in voljna — Kukčev Janez jo je bil skrivaj odrezal od jezika svojih novih čevljev.

Bila je res frača vseh frač! Če si sprožil kamen z njo v zrak, je švignil kamen s tako silo proti nebu, da mu oči niso mogle slediti; trajalo je dolgo, preden se je vrnil in tresnil z ropotom na sosedovo streho. Stanko je bil lahko ponosen na tako orožje. Nihče od otročadi daleč naokoli ni imel boljsega! In ko se bo še naučil zadeti s fračo v cilj, bo z lahkoto prekosil vse najboljše kratkohladne lovce. Le vaje mu manjka!

Pa je nekje iztaknil škallo iz lepenke. Ta bo njegova tarča! Pritrdil jo je na vrata drvarnice za hišo in začel streljati vanjo. V začetku so se kamenčki odbijali od vrat in podbojev. Kmalu pa se mu je roka umirila in zadetkov je bilo vedno več. Da, nekateri so celo prevrtali pokrov in obležali na dnu škalte. Stanku so sijale oči od ponosa in navdušenja. Imel se je že za spretnega lovca.

A škalla je škalla! Če bi se hotel s takim streljanjem postaviti pred svojimi tovariši, bi rekli: »Prava reč! Škalla je velika in pri miru stoji! Škalla lahko vsak zadene!»

Sosedov Vanek pa bi se pristavil: »Moj očka je ustrelil zajca, ki je tekkel ko blisk!»

In si je Stanko želel živa tarče. Toda kje dobiti? Na pragu spi kužek Belin, na plotu pa prede sosedova muca. A kužki in mucike so domače živali. Domačih živali lovci ne streljajo!

Pa mu je pogled obstal na živi meji na koncu vrta. Ali se ni tam nekaj zganilo? Seveda, saj se tam vedno spreletavajo vrabci!

Stanko je hitro stlačil v žep nekaj okroglih kamenčkov, oprezno odprl vrtna vrata in pogledal: res je v meji vse živo. Večice se gibljejo in sliši se čebljanje vrabcev. A videti jih ni. Živa meja je pregosta. Pa tudi predeleč je!

Stanko se je zleknil v travo in se začel po indijansko plaziti proti drugemu koncu vrta. Kmalu je bil že dovolj blizu meje, da je lahko ločil vrabce, ki so skakali z večice na večico, ko da so žive žogice. Glasno cerčeč so lovili drug drugega, se prepirali, tu pa tam tudi med seboj stekli, da je puhasto perje letele na vse strani, a se vedno znova spet pobotali.

Stanku so se začele roke tresiti od razburjenja. O, ko bi se mu posrečilo zadeti enega izmed vrabcev! Kako bi ga njegovi tovariši zavidali!

Se bolj se je prihuilil k tlom, previdno položil kamenček v vretico frače, napel elastiko, pomeril z enim očesom skozi rogovilo in sprožil. Kamenček je nestišno odbrzel, švignil v mejo, odbil večico in se nekam izgubil. Razgubili so se tudi drobni ptički. Vsi na en mah! V meji je vse utihnilo.

Stanka je jezilo, da ni zadel, a se je koj pomiril. Saj je vedel, da se bodo vrabci spet vrnili. Vrabci so trmasti in se ne dajo ugnati kar tako! Res, ni dolgo trajalo, pa so se spet prikazali. Nekateri so prileteli bolj plaho, drugi pa drzno in brezskrbno. Kmalu jih je bila polna vsa živa meja.

Stanko se je spet pripravil na strel, pomeril in ustrelil. Kamen je sikačje in grozeče odfrčal s frače. Zastisnil se je bolesten čukljaj ter šum odletavajočih ptič. Nato je vso mejo spel objela tišina.

Stanku je vztrepetalo srce od sreče in ponosa. Zadel je — saj je dobro stisnil, kako je vrabec bolesto začukal. Da mu le ni zbežal! Stanko je razburjeno skočil na noge in se pogljal proti meji. Ho, veselje! Med večicami in trni leži vrabec! Drobjen je in okrogel ko majhna žoga. Perutničke mu še narahlo trepetajo.

Stanko bi bil najrajši zavriskal od veselja. Nestrpno je izlegnil roko in, ne meneč se za bodeče trnje, izlekel iz grmovja svoj plen. V rokah mu je obstalo rjavo, drobno in mehko, pa še nekoliko toplo telesce.

S ponosom v srcu je Stanko pogledal svojo žrtev. Pogledal je in se zgrozil! Ptiček mu je ležal na dlani. Ni se ganil, le na koncu kljuna se je prikazala drobna kaplja krvi, se včela in potem zdrknila na Stankovo dlan. Stanku je bilo, ko da mu je padlo žareče oglje na dlan, obenem pa ga je stresel mraz po vsem telesu. Razklenil je roko in mrtvi ptiček je padel na tla. Stankovo srce se je napolnilo z žalostjo in strahom. Hitro se je obrnil in bežal proti domu, ko da ga nekaj preganja. In vso pot si je brisal desnico ob hlačnico, ko da bi hotel izbrisati, kar se izbrisati ne dá.

V kuhinji je mati krpala nogavico. Ko so se vrata odprla in je Stanko vstopil, je pogledala iznad očal in se začudila:

»Kaj se je zgodilo, Stanko?»

Stanko je sedel za mizo in skušal brezbržno odgovoriti:

»Ni!«

Mati ni več izpraševala, le od časa do časa je skrbno pogledala sina. Ko pa je videla, da mu izginja bledica z lic, se je pomirila in se poglobila v svoje delo.

Stanko pa je nepremišlivo sedel za mizo in strmel predse. Ni in ni mogleg pregnati slike, ki mu je plavala pred očmi. Kamor koli je pogledal, povsod je stal pred njim mrtvi vrabec s kapljico krvi na koncu kljunčka.

Dečka je streslo. Bilo mu je, ko da se dotika mrzla, mokra roka njegovega hrbta. Stisnil se je v dve gubi in sllačil roki globoko v žep. Pa ga je znova streslo — levica se mu je bila dotaknila frače v žepu. Takrat je Stanko raztegnil prste, objel v žepu rogovilo in na vso moč stisnil. S treskom se je frača razklala.

»Ali ni nekaj počilo?« je mati dvignila glavo.

Stanko ni odgovoril. Lepa misel ga je bila vsega prevzela. Tiho je vstal in se izmuznil iz kuhinje in hiše na vrt, da izkopije drobnemu vrabčku grob pod najlepšim rožnim grmom.

bimi čolni niso mogli pravočasno ogniti. Vsi razen enega čolna so se končno le srečno vrnili. Takrat je legla skrb na srca vse naselbine, skrb za mornarja in čoln, ki se je kdo ve kje boril z razbesnelim morjem. Pa so možki na griču ob obali prižgali plamenice in jih vihteli nad glavami, da bi ribiči na morju našel pravo smer proti domu. Morda je ribičeva žena sama zažgala svojo kolibo, da bi rešila sebi moža, otrokomočeta. To je bil prvi svetilnik.

Pravi prvi svetilnik so ljudje postavili okrog 300 let pred našim štetjem. Svetil je samo nekaj kilometrov daleč. Kakor pa se vse izpopolnjuje, tako so tudi svetilniki od roda do roda postajali močnejši in popolnejši. Danes poznajo mornarji svetilnike, ki svetijo do 80 kilometrov daleč.

Svetilniki

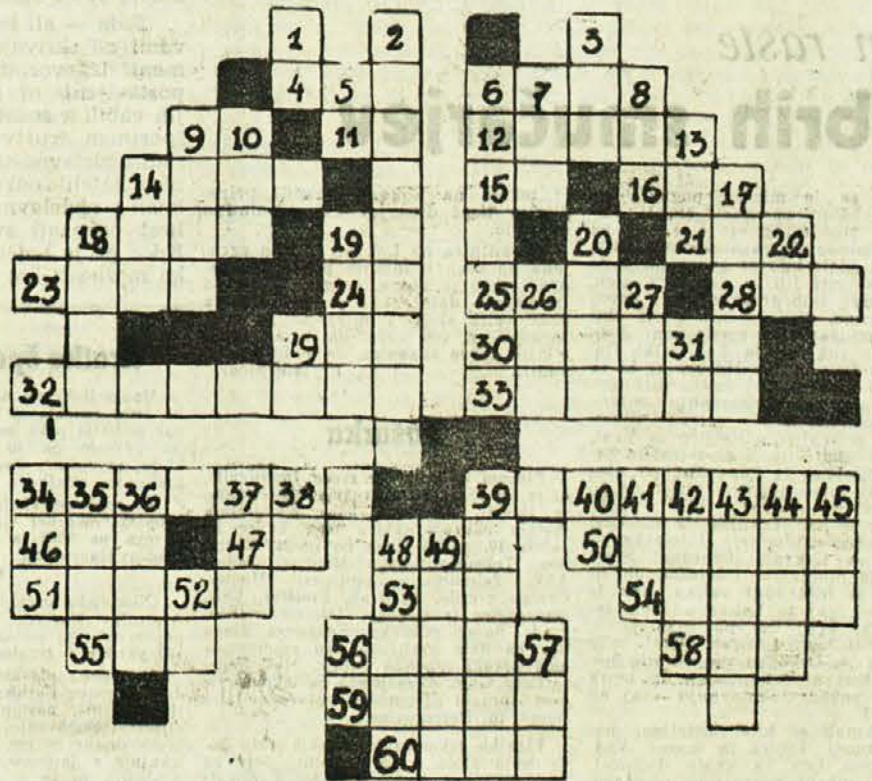
Kdor je prebil počitnice ob našem morju, je prav gotovo rad opazoval, kako se z mrakom prikazujejo ob morskimi obali čudne učice. Nekateri žarijo neprestano, druge gore in ugašajo enakomerno, tretje gore delj časa in ugasnejo le za trenutek, četrte večkrat zablisnejo in delj časa nato utonejo v temi. To so luči svetilnikov, ki vsaka po svoje žari, zato da se mornarji lahko po njih ravnajo. Vsak mornar večje ladje ve, kako sveti ta, kako oni svetil-

nik. Nekateri svetilniki označujejo bližino kakega pristanišča, drugi opozarjajo ladje, da je v bližini plitvina, luči tretjega govore, da so okrog njega ostre, nevarne čeri. Posebno v viharnih nočeh so svetilniki veliki prijatelji ladij. Brez njih bi marsikatera ladja ne bila našla varnega pristanišča.

Marsikdo se je že vprašal, kako in kdaj je človeštvo prišlo na misel postavljati svetilnike ob obali ali na nevarnih otočjih. Najbrž je ta misel počasi zorela v človeku. V starih časih so imeli ribiči slabe čolne brez krmila in brez priprave, ki bi jim kazala strani neba. Ko jih je zajela noč, so se morali ravnati po svetlobi, ki je sijala iz njihovih koč na bregu. Zgodilo se je tudi morda, da je ribiče zajela v mraku nevihta na morju in se ji s svojimi sla-

Nagradna križanka „Nagej“

Navpično: 1. staroslovanska pišča; 2. dan delovnih žena; 3. orožje; 5. del kolesa; 6. narodna herojka; 7. skupina čebel; 8. srbski izraz za »poln«; 9. travnik ob vodi; 10. mestni ljudski odbor; 13. dolina; 14. začimba — tekočina; 17. primek slov. slikarja; 18. nasprotno od »staro«; 19. vzklík; 20. upanje; 22. nikalnica; 26. iglavce; 27. hrast; 29. nasprotno od »nisi«; 31. oblika glagola vedeti; 34. vrsta psa; 35. manj kot dva; 36. drča; 37. odmev; 38. dolžinska mera; 39. ptič pevec; 40. na glavo postavljen ar; 41. oče; 42. skupina ptičev; 43. od Eme; 44. udarja ob morsk breg (rodilnik); 45. osebnni zaimek; 48. obrtnik; 49. dela odirač; 52. igralna karta; 56. Slovenska Matca; 57. srbsko ime za Aleksander.

Vodoravno: 4. severna žival; 6. vrelna voda; 9. ljudska milica; 11. kot; 56. navpično; 12. otok pri Dubrovniku; 14. del voza; 15. vzklík; 16. ptič puščave; 18. možko ime; 19. tisoč metrov; 21. vrsta koristne rastline; 23. kmečko orožje; 24. italijanski naziv note; 25. brencelj; 28. kesanje; 29. mlečni ždelek; 30. plemenita enota pri starih Slovanih (dvojina); 32. natikamo na roke; 33. prebivalec Arabije; 34. junakinja; 39. mesto v Bosni; 46. zardeva; 47. »jem« brez glave; 48. debela palica; 50. kozaški poglavar; 51. vrsta delavca; 53. slavnostna pesem; 54. kralj Hunov; 55. množina od »meneč«; 56. sadno drevo; 58. žensko ime; 59. mesec; 60. domača vodna žival.

